

SEĆANJE NA OLIVERU KATARINU

**„Anđele, pokaži
im lepotu...”**

Piše Duška Jovanić

100 NAJBOLJIH

ROMANA

KNJIGA ZA KOJU

NISTE ČULI

PAD REJTINGA

LOJALISTIČKA VESELJA

POD ŠATRAMA

Piše Zoran Panović

BROJ 760 - CENA 350 DINARA
· CG 3,5 € · BH 6,5 KM · HR 4,5 €
· SLO 4,5 € · MK 200 DEN

Nedeljnik

6. AVGUST 2026.

350 DINARA

**VIŠE OD
FILMA
DA LI JE
ODISEJ
POSTAO
NEGATIVAC**

Velika istorijska lekcija Milana St. Protića

KAKO SE POSTAJE VELIKI DRŽAVNIK

**Priča o spletkama,
demagozima, izborima,
principima i vernosti**

**... i šta bi o
današnjem svetu i
političarima mislili
Pašić i Čerčil**

Putno osiguranje

Osiguranje
doma gratis
dok ste
na putu

Bolje sada.

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretpplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Đušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević, Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković, Dejan Jović,
Goran Vojnović, Rumena
Bužarovska, Milan St. Protić, Duška
Jovanović, Hana Pišćević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretpлата
pretplata@nedeljnik.rs

Štampe Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. • All rights
reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

Politika

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
Srpska Seuta

5 | Lice nedelje
Olivera Katarina

6 | Energetika
Sistem
(ni)je stabilan

8 | Sport i biznis
Početak bune
protiv Danija

10 | Dragoljub
Draža Petrović
Kako su Srbi
snimili "Odiseju"

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Dok je na desetine
Marokanaca,
umesto obećane
zemlje na Starom
kontinentu,
pronazlazio
smrt u vodama
Sredozemnog
mora, koje je
u poslednjih
nekoliko
decenija postalo
najveća grobnica
na planeti,
marokanski kralj,
njegova svita,
marokanski
mediji, ali i dobar
deo populacije,
slavili su 27.
godišnjicu dolaska
na presto suverena
Muhameda VI

Operacija „šumsko voće“

Novi cilj Ukrajinaca su srca i duše
prosečnih Rusa koje je Putin
prećutno uverio da ako podrže rat
neće morati učestvovati **24**
Piše Aleksandar Radić

Zec koji čuva kupus

Sa računa koji glasi na
Trampovo ime kupljene su
10. februara 2026. za milion
dolara deonice kompanije Del
po ceni od oko 126 dolara... **30**
Piše Miša Brkić

Da li je Odisej čovek?

Sačuvati dostojanstvo i osnovno
osećanje poštovanja i prema
protivnicima lekcija je čiju važnost
ne smemo da zaboravimo **44**
Piše Mihailo Ilić

*Gradove mnogijeh ljudi on vide i
pozna im čudi, i mnoge na moru
muke u svojem premuči srcu
boreć' se za dušu svoju i povrata
svojih drugova...*

Ovako nekako počinje Homerova
(?!). „Odiseja“, delo koje se ovih
dana i nedelja nanovo iščitava i
proučava, ponajpre blagodareći
blokbasteru Kristofera Nolana koji
dobar deo redakcije još nije stigao
da pogleda.

Bili smo na zasluženom odmoru,
oprostite, išli smo u gradove
mnogijeh ljudi, ali su se sada
drugovi vratili, i nadamo se da vam
je i štampano izdanje Nedeljnika
nedostajalo makar onoliko koliko
ste uživali u nekim drugim velikim
pričama i velikim (književnim)
delima. Odisejom i još nekim
čudesnim ljudskim sudbinama
bavimo se na nekoliko mesta
u novom broju, ali jedna druga,
opipljivija istorija, zauzima počasno
mesto na naslovnoj...

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI

12.000

24 MESECA

19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

Srpska Seuta

*Da li Slovenija postaje hab bivše Jugoslavije?
I da li je to poslednja propast Beograda, i Srbije?*

Ko se najviše obradovao slikama iz Seute? Desničari, naravno, koji već deset godina osvajaju vlast širom sveta na strahu od migranata.

Moj stav je da ćemo za pet godina imati Evropu potpuno desno, ako Marin Le Pen prođe u Francuskoj, a sva je prilika da će da prođe, i to u dvadesetogodišnjem talasu, dok ćemo u Americi, ako padne Tekساس, a sva je prilika da će da padne, imati dvadesetogodišnji kontraefekat.

Ne volim prognoze, posebno ove zapišane, ali sam ovu spreman da zapišem...

PROBLEM JE ŠTO DESNICA NUDI JEDNOSTAVNE i pogrešne odgovore, dok se levica ponaša kao da problem i ne postoji. To je Gordijev čvor hipokrizije u kojem je najradikalnija „radikal šik“ levica, koja Seutu i Melilju smatra nasleđstvom kolonijalne politike (pa ko ih...) dok bi za Grenland, u isto vreme, trebalo da poginu svi pravi Evropljani. Ako Seuta nije evropska jer se nalazi u Africi, onda nije ni Grenland jer se nalazi u Severnoj Americi.

PRAVO NA SAMOOPREDELJENJE VRLO JE RASTEGLJIV pojam. Od Vilsonovih tačaka do danas.

Ali da se ne vraćamo na to, pošto smo makar mi na Balkanu to magistrirali.

Danas imamo dva velika rata, sa dve velike sile: Rusija–Ukrajina, Amerika–Iran.

Kina nastavlja ekonomski da se podiže, ali nemamo informacije šta se zaista dešava iznutra.

Dok svet ulazi u novu informatičku AI revoluciju.

KOLIKO GOD SU BAJDEN I TRAMP suptotnost u svemu, američka strategija je

ista: vezati Evropu za Ameriku, i naterati je da plati za to (Tramp), potisnuti Rusiju, i uzeti joj još malo resursa, obuzdati Kinu, i ugurati američke firme, i nametnuti američku tehnologiju kao infrastrukturu novog sveta, što rade potpuno isto i jedni i drugi. I to je američka tajna. Taktički gube, ali strateški ne od 1945. do danas.

TU JE IPAK NAJVAŽNIJI SASTOJAK DEMOKRATIJA. Ono što ne možemo da vidimo ni kod Sija, ni kod Putina, pa ni kod Vučića.

Na primer, snimke kako varaju na golfu, podkaste o njihovim poslovima ili novinske tekstove o finansijskim i političkim prevarama.

Menja se to i u Americi, ali policija još ne hapsi vojnog analitičara jer je rekao šta misli, pa mu uzme uređaje, pa ih preda vojsci.

Američki problem je što se nekad najotvorenija zemlja zatvara.

Zemlja imigranata u borbi protiv imigracije.

VIDEĆEMO KAKO ĆE SVE DA SE završi, tek na 20 godina, uvek deluje kao da jedan vuče konce, i to naravno onaj koji ima najviše informacija.

Pa vi stavite bilo koga sa skraćenicom na tri slova.

Mi u grbu imamo četiri. I nikad nismo bili dalje od onoga što ona znače.

DA SE SVE REŠI, MI SMO na putu da izgubimo poslednju komparativnu prednost. Najjednostavniju, ima nas najviše u regionu, još neko vreme, i imamo najveći grad, kao tekovinu Jugoslavije. Nije tu ništa subjektivno, niti je Beograd bio centar zato što je najveći, već zato što su svi dolazili u njega.

Tu je zvrčka.

ONO ŠTO JE BIO BEOGRAD POLAKO postaje Slovenija. Hab bivše Jugoslavije.

Zemlja koja je napustila Jugoslaviju danas je usisava kod sebe.

Deli stipendije studentima sa Zapadnog Balkana.

Tako počinje meka moć.

HRVATI SU SE OPREDELILI ZA TVRDU.

I sada im ostaje da Zagrebačka berza profunkcioniše kao centralna za osam zemalja. Ali država izgrađena na ideji etničke homogenosti sa tri i po miliona stanovnika, i onolikom obalom, jednostavno je i logički teška za održavanje.

OD DEVEDESETE DO DANAS JEDINI PUT za sve bivše jugoslovenske republike je EU. I jedino merilo uspeha. Makar zvanično, mi i dalje tamo idemo.

I? Srpska vlast, a to je jedan čovek, i dalje misli da Crna Gora nema šanse.

Merc ga je demantovao. Crna Gora ulazi, a Srbija ostaje večno na „evropskom putu“, kako nam je smislila njihova nekadašnja zajednička šefica frau Merkel.

ZEMLJA IZ KOJE SU LJUDI DVA veka dolazili u Srbiju ući će u Evropu pre Srbije. To nije crnogorsko čudo, već srpski strateški poraz.

Nekada se govorilo da ćemo da uđemo zajedno s Hrvatskom, na stogodišnjicu Prvog svetskog rata. Dok danas u Hrvatsku, koja je odavno u EU, više ne možemo ni da uđemo auto-putem, već na llok, braćo.

KOJI ĆE AKO SE OVAKO NASTAVI za 20 godina da postane naša Seuta.

Pa tamo desno ka Somboru.

Semper idem... **N**

*Primećivala
sam kako
ljudi počinju
da trepere u
mom prisustvu
i mnogo mi se
dopadala ta moć.*

**Olivera
Katarina**

GLUMICA I PEVAČICA

ENERGETIKA VODOSTAJ

(Ne)stabilnost sistema

Ako se neko seća restrikcija struje...

Zbog ekstremne suše, proizvodnja u hidroelektranama je drastično opala, dok potrošnja električne energije raste zbog hlađenja. Domaći zvaničnici uveravaju javnost u Srbiji da sistem zasada funkcioniše, ali apeluju na štednju

Piše Milica Rilak

REKORDNE LETNJE TEMPERATURE I ISTORIJSKI NIZAK vodo-staj Dunava izazvali su ozbiljne probleme u snabdevanju strujom širom Evrope. Zbog ekstremne suše, proizvodnja u hidroelektranama je drastično opala, dok potrošnja električne energije raste zbog hlađenja. Domaći zvaničnici uveravaju javnost u Srbiji da sistem zasada funkcioniše, ali apeluju na štednju.

Predsednik Aleksandar Vučić izjavio je da u Srbiji u ovom trenutku nema opasnosti od nestanka električne energije, ali da „ne možete sa sigurnošću da znate šta će biti za desetak dana, jer je situacija izrazito teška“. Na sednici Republičkog štaba za vanredne situacije upućen je apel da se pazi na potrošnju struje i vode kako bi se obezbedio stabilan rad sistema. Nakon sednice, premijer Đuro Macut poručio je da „stanovništvo u ovom trenutku neće trpeti, ali ostaje ta preporuka i molba da racionalno trošimo naše resurse“, napominjući da situacija nije naivna.

Ministarka rudarstva i energetike Dubravka Dedović Handanović rekla je tokom vikenda za RTS da je tokom celog maja, juna i jula zabeležena najniža proizvodnja na Đerdapu otkako je ta hidroelektrana puštena u rad. Kako je istakla, „Đerdap I je na 20 odsto proizvodnje, Đerdap II na 30. Dotoci su najniži, odnosno 1.500 kubika u sekundi“, i dodala da su dotoci poslednji put bili na tom nivou 2003, a pre toga 1985. godine. Međutim, stručnjaci ukazuju da se ovakav pad mogao očekivati znatno ranije.

Ilija Batas Bjelić sa Instituta tehničkih nauka SANU navodi za Novu ekonomiju da su dispečeri imali podatke i mogućnost da detektuju smanjenje još od proleća. „Ovo što sad čujemo od ministarke sa zakasnjением od tri meseca je moglo da se saopšti još tada – da je proizvodnja smanjena.“ Batas Bjelić smatra, međutim, da zasada nema razloga da se očekuje nestanka struje jer je, prema njegovim rečima, jedina dobra vest to što smo čvrsto povezani u evropsku interkonekciju, gde preko nas praktično svakodnevno prelaze ogromne količine energije.

„Da li ćemo imati restrikcije zavisi od toga da li imamo u budžetu para da to platimo ili možemo da uzmemo na kredit“, rekao je Batas Bjelić.

U slučaju da kriza eskalira, domaći Zakon o energetici propisuje da je Ministarstvo rudarstva i energetike nadležno za planiranje spremnosti na rizike i upravljanje njima. Zakon predviđa da u slučaju ozbiljnih informacija o mogućoj krizi Ministarstvo izdaje rano upozorenje, a ako dođe do najgoreg, predlaže Vladi proglašenje elektroenergetske krize. Vlada tada može propisati mere ograničenja isporuke, štednje, posebne uslove za uvoz ili izvoz struje, kontrolu cena i obavezu isporuke samo određenim korisnicima. Te mere moraju izazvati minimalni poremećaj na tržištu, a u slučaju opšte nestašice ne može se obustaviti isporuka objektima od posebnog značaja za privredu, odbranu i život ljudi.

Dok Srbija zasada održava ravnotežu proizvodnje i potrošnje struje, u susedstvu je situacija daleko dramatičnija. Rumunski proizvođači automobila Dačija i Ford privremeno su obustavili rad kako bi dobrovoljno smanjili potrošnju električne energije za 200 megavata. Vlada u Bukureštu pregovara sa velikim industrijskim potrošačima o dobrovoljnom smanjenju jer je isključen prvi reaktor nuklearne elektrane Černavoda, a preti opasnost i drugom. Kako bi spasla postrojenje, rumunska vojska je izvela kontrolisanu eksploziju da preusmeri Dunav, a planira se i potapanje starih barži.

Ništa lakše nije ni u Mađarskoj, gde je kapacitet nuklearne elektrane Pakš drastično smanjen jer nizak Dunav ne može da obezbedi vodu za hlađenje reaktora. Premijer Peter Mađar izjavio je da su tokom noći u ponedeljak na utorak bili na ivici gašenja, i na društvenim mrežama podelio da su oko 1.30 časova u utorak bili svega nekoliko milimetara udaljeni od potpunog gašenja Pakša. „Tada je vodostaj prestao da opada,

**DA LI ĆEMO IMATI
RESTRIKCIJE
ZAVISI OD TOGA
DA LI IMAMO U
BUDŽETU PARA
DA TO PLATIMO
ILI MOŽEMO DA
UZMEMO NA
KREDIT**

a do jutra je porastao za 1,5 centimetara. Poslednja turbina trenutno radi bezbedno“, izvestio je Mađar. Da bi se sačuvala stabilnost sistema, u Mađarskoj su trgovinski lanci poput Lidla isključili rashladne vitrine za piće a ograničen je i rad punjača za vozila. **N**

TEHNOLOGIJA SATELITSKI SNIMCI

Šta zna AI šta je Google Earth

Kako je čuveni softver nekoliko dana bio poligon za najgore dezinformacije

KADA JE PROŠLOG ČETVRTKA KOMPANIJA GUGL objavila da će korisnici njenog softvera sa satelitskim snimcima, Google Earth, moći da pomoću veštačke inteligencije generišu slike i postavljaju ih preko bilo koje lokacije na Zemlji, sve je zvučalo kao još jedna simpatična novotarija. Iz Gugla su sugerisali da bi ovaj alat mogao da posluži da „učenici približi prošlost“, pomogne u „izradi profesionalnih urbanističkih planova“ kako bi se lakše sagledao krajnji rezultat, ili da prosto posluži da „preuredite svoje omiljeno mesto“.

Ako ste pratili razvoj interneta u poslednjih nekoliko godina, onda vas neće iznenaditi ono što je usledilo kada su korisnici počeli da testiraju granice ove funkcije.

Ispostavilo se da granica gotovo i nema.

HENK VAN ES, ISTRAŽIVAČ NA POLJU veštačke inteligencije, ubrzo je objavio foto-montaže koje je sam generisao, a koje prikazuju izbeglice u blizini meksičke granice. Takođe je naveo i da je uspeo da „posadi nuklearnu elektranu u Iranu“.

„Šta ovo Gugl uopšte radi?“, zapitao se Van Es u objavi na mreži X.

**ČITAV PROCES
ZAHTEVAO
JE SAMO DA
SE IZABERE
LOKACIJA, KLIKNE
NA „KREIRAJ
SLIKU“ I UNESE
TEKSTUALNI
ZAHTEV.
MOGLI STE DA
PRIKAŽETE KAKO
IZBEGLICE - ILI
ALBANSI, KAKO
KOME VOLJA? -
PREPLAVLJUJU
BEOGRAD, I
MADA NASTALE
SLIKE NISU BILE
REALISTIČNE,
DOBRO ZNAMO
DA NIŠTA NA
INTERNETU NE
MORA DA BUDE
REALISTIČNO
DA BI LJUDI U TO
POVEROVALI**

Još jedna slika koju je napravio prikazivala je krater od eksplozije pored lažne bolnice koju je smestio u Gazu. Čitav proces zahtevao je samo da se izabere lokacija, klikne na „kreiraj sliku“ i unese tekstualni zahtev. Mogli ste da prikazete kako izbeglice – ili Albanci, kako kome volja? – preplavljaju Beograd, i mada nastale slike nisu bile ultrarealistične, dobro znamo da ništa na internetu ne mora da bude realistično da bi ljudi u to poverovali.

Gardijan podseća da je značaj satelitskih snimaka „u medijske svrhe“ prvi put došao do izražaja 2020. godine, kada je BuzzFeed News osvojio Pulice-rovu nagradu za serijal tekstova koji je otkrio lokacije i širenje logora za zatočeništvo Ujgura u Kini. Ti snimci su tada prvi put zabeležili fabrike unutar zidina samih logora. Novinari su radili u saradnji sa kompanijom za satelitsko snimanje Planet Labs, koju podržava Gugl i koja je 2017. godine od ovog tehnološkog giganta otkupila startap Terra Bella.

UPOTREBA SATELITSKIH SNIMAKA U ANALIZI GLOBALNIH sukoba i kriza doživela je pravu ekspanziju u poslednje dve godine, dok su novinari i svetska javnost pokušavali da dokuče razmere masovnog uništenja koje je Izrael doneo Gazi. Satelitski snimci Gaze „pre i posle“ izraelskih napada na pojas od 365 kvadratnih kilometara prikazuju gradove koji su doslovno srušeni sa zemljom. Satelitski snimci koristili su se i za dokumentovanje ljudskih stradanja u Sudanu. Slike zabeležene iz svemira u novembru 2025. prikazale su mrlje koje podsećaju na krv, kao i ono za šta su istraživači verovali da su tela razbacana u blizini opkoljenog grada El Fašera, koji se nalazi pod opsadom paravojnih Snaga za brzu podršku.

Zbog svega toga, opcija koja omogućava da „transformišete“ satelitske snimke – kako je to Gugl opisao – predstavlja očigledan košmar kada je reč o širenju dezinformacija. Gardijan navodi kako satelitski snimci sa sobom nose dozu autentičnosti, posebno jer im se može više verovati od fotografija koje na terenu prave ljudi, a koje se – u eri ekspanzije AI generisanih slika – suočavaju sa sve većim skepticizmom javnosti, čak i kada su potpuno autentične. Omogućiti bilo kome da kreira bilo kakvu sliku i prekrije njome satelitske fotografije stvarnih mesta zvuči suludo, a bilo je tako i u praksi.

Sasvim očekivano, Gugl je ubrzo povukao ovu opciju kako bi „ugradio dodatne zaštitne mehanizme“, što nagoveštava da bi ona mogla ponovo biti vraćena.

„Svesni smo da ljudi imaju posebno poverenje u Google Earth kao pouzdan prozor u svet“, saopštili su iz kompanije. „Svedoci smo da su stručnjaci iz oblasti geoprostornih tehnologija koristili ovu opciju u mnoge korisne svrhe, međutim, primetili smo i da ljudi dele snimke ekrana sa generisanim slikama koji, po svemu sudeći, krše naša pravila korišćenja.“ **N**

FIFA FUDBAL I BIZNIS

Početak bune protiv Giannija

Duh je izleteo iz boce i moralo je da se reaguje brzo, mnogo brže nego što je predsednik Svetske fudbalske federacije bio spreman

Piše Vladimir Novaković

OD KADA JE FIFA UŠLA U švajcarsku fazu, bilo je samo pitanje kada će uslediti eskalacija. Spoj visoke inteligencije i bankarskog mentaliteta na jednoj, a snage u brojevima i sklonosti ka svakom mogućem vidu korupcije sa druge strane napravio je koktel koji drma fudbal.

Predsednik FIFA, o kojem pišem na svakih nekoliko meseci na sajtu Velike priče, takav je svih ovih deset godina, otkad je preuzeo kontrolu nad vrhovnim telom svetskog fudbala. Svako malo iskaču novi, grandiozni planovi, koji se zatim i sprovedu, uz manje ili veće odstupanje u odnosu na prvobitne ideje.

U tom procesu postao je jasan Infantinov MO – plasiraće i odmah krenuti da ostvaruje ideju, bez striktnog planiranja detalja prethodnih konsultacija sa na papiru najbližim saradnicima ili nadležnim telima, uz veliki fokus na ličnim odnosima sa vanfudbalskim faktorima. Dok se opozicija osvesti, vremena za reakciju nema.

Stvari su zapravo toliko iste, da sam prvi pasus ovog teksta verbatim (okej, obrisao sam jednu reč da vas ne zbunjuje, jer sam u originalu nabrojao i dve prethodne faze FIFA) iskopirao iz prvog o njemu, objavljenog maja 2023.

OVOG PUTA RAZLIKUJU SE DVE STVARI. Prvo, protivnici su pre vremena saznali, i biće veoma interesantno jednog dana saznati ko je taj koji je dobio informaciju i doturio je medijima. Drugo, Giannijevi protivnici su shvatili da im vreme ističe, jer je uspeh ovogodišnjeg Mundijala sasvim pomerio stativ u ovom odmeravanju snaga.

Zato reakcije i izgledaju toliko preterano – nemoguće je da je neko iznenađen inicijativom za dodatnu komercijalizaciju i inače komercijalno najatraktivniji sportskog takmičenja na svetu, taj brod je otplovio još 1982; nemoguće je da je osnivanje zasebnog preduzeća za organizovanje Svetskog prvenstva (khm, nisu li od PL naovamo lige tako ustrojene?) bilo taj krinski dokaz o korupciji u FIFA.

Osim detalja sve je zapravo isto, kao što je bilo sa Infantinom u proleće 2023, kad je pisan onaj tekst, kao što je bilo sa Blatterom 2010, kao što je bilo sa Havelangeom tokom osamdesetih. Sve, osim okol-

**AKO INFANTINO
USPE I U OVOM
PLANU, IMAĆE
U RUKAMA
KOMPLETNU
KONTROLU
NAD ELITNIM
FUDBALOM,
NE SAMO NA
SADAŠNJOJ
FUNKCIJI NEGO
I KADA ODE U
PRIVATNIKE**

nosti – u odnosu na prethodne izbore za predsednika FIFA moć te organizacije dramatično je porasla, i ako Infantino uspe i u ovom planu, imaće u rukama kompletnu kontrolu nad elitnim fudbalom, ne samo na sadašnjoj funkciji nego i kada ode u privatnike.

Drama je počela prošlog utorka ujutro, kad je *The Times* objavio šta Gianni sprema – osnivanje privatnog entiteta koji će organizovati SP za reprezentacije i klubove (FIFA Forward Enterprises – FFE) i prodaju 21 procenta udela investitorima sa strane, kao i identitet investitora koji bi uložio 4,2 milijarde dolara – u pitanju je Joshua Kushner, rođeni brat dobro nam poznatog Jareda, Trumpovog zeta i investitora.

Po planu, FFE bi na sebe preuzeo kompletnu finansijsku pripremu Mundijala, a na njegovom čelu bi bio Infantino (poslednji mandat u FIFA mu ističe 2031. godine), čak je pomenuta i plata od startnih 30 miliona dolara godišnje (sa bonusima i do 64 miliona).

**DA LI JE SVE
ZAISTA GOTOVO?
POSLE PRVOG
ŠOKA POČELI
SU DA SE
POJAVLJUJU
GLASOVI
PODRŠKE
INFANTINU,
NAJPRE IZ AFRIKE
I AZIJE, ČIJI
FRONT JE PRVI
POPUSTIO**

DUH JE IZLETEO IZ BOCE I MORALO JE DA SE REAGUJE BRZO, MNOGO brže nego što je Infantino bio spreman. Već u podne istog dana na adresu svake od 211 članica FIFA stigla je Infantinova poruka sa ponudom, i tu su stvari postale čudne. Prvo, svaki savez je dobio rok da odluči do 19. septembra. Drugo, ko pristane dobija 20 miliona odmah, a 40 miliona u sledećem ciklusu, dok se oni koji ne pristanu vraćaju na uobičajenih 8 miliona, tj. 75% manje. Treće, ni pomena o njegovoj budućoj funkciji, još manje o budućoj plati.

Reakcije su bile jednako brze, najpre od engleske FA, pa i od novog premijera Andyja Burnhama, vatrenog fudbalskog navijača (iako dugogodišnji gradonačelnik Manchestera, navija od detinjstva za Everton). Mediji su od samog starta u opštoj ofanzivi.

U sredi Evropa gori i kreću najave radikalnog odgovora. Oštrina Evropljana nije iznenađenje, UEFA je već dugo u slabo prikrivenom ratu sa Infantinom.

INFANTINO U SREDU UVEĆE POKUŠAVA DA ublaži situaciju, insistirajući da nema govora o prodaji fudbala, ali dotle iz pozadine stižu priče o tome kako nas uskoro čeka Mundijal svake druge godine, u skladu sa starom Wengerovom idejom. PR bitku je već izgubio.

U četvrtak ujutro UEFA šalje najavljeni odgovor – bojkot FIFA takmičenja ako se formira FFE. Oko toga se slaže svih 55 članica, uključujući i sve iz našeg regiona. Po podne, u tamošnjim jutarnjim časovima, negativan stav, mada bez pretnje bojkotom, zauzima CONCACAF, takođe jednoglasno, uz posebno istaknut stav američkog USSF. U petak ujutro stiže podrška i iz Azije, i tog trenutka je jasno da Infantino neće skupiti neophodnih 106 glasova, jer te tri konfederacije zajedno imaju 137 članica.

U petak su krenuli i prebezi iz vrha FIFA, najpre savetnik Carlos Cordeiro, koji je zgrožen ovim predlogom, nakon što je prethodnih meseci bio koordinator sa Belom kućom, zatim i COO Kevin Lamour, koji je iz UEFA stigao pre dve godine. Njegov nastup u medijima dobio je mnogo pažnje, izašao je sa rečenicom da ne može da čuti, makar izgubio posao, i opisao celu akciju kao Infantinov solo projekat.

U petak uveče oglosio se Gianni posle 48 sati tišine. „Postalo je jasno da je projekat izazvao podele, kakve nisu bile deo originalnog plana. Zbog toga odustajemo od predloga“, saopštio je, uz poziv na jedinstvo i brz nastavak zajedničkog rada. Šeik Salman, predsednik AFC, pozdravio je tu odluku. Po nekim glasinama tačka je stavljena ne zbog reakcija, nego zbog povlačenja Kushnera iz priče.

Do petka uveče svima je bilo jasno, Infantino je bivši. UEFA nije stala, u subotu mu je poslala ponudu da se povuče, ili će biti smenjen, pola godine pre isteka mandata. Krenula je i rasprava o naslednicima, kao idealni kandidati pominju se Kataranin Naser El Khelaifi (PSG, UEFA) i Kanađanin Victor Montagliani (predsednik CONCACAF-a, potpredsednik Saveta FIFA). Što bi se reklo, dašak svežeg vetra.

Da li je sve zaista gotovo? Posle prvog šoka počeli su da se pojavljuju glasovi podrške Infantinu, najpre iz Afrike i Azije, čiji front je prvi popustio. **N**

Kreativnost po AI šablonu

Otpočeli smo saradnju sa klijentom koji proizvodi građevinske materijale, sa akcentom na savremene fasadne sisteme i ekološke boje. Ne hvalim se. Samo vas uvođim u priču koja je za mene nova i o kojoj, kao tim, moramo još mnogo da učimo.

Razgovarali smo sa klijentom, proučavali materijale, domaće i svetske primere iz branše. Dodatno sam pretraživala preko Googlea i, naravno, AI. Postavljala sam pitanja o tržištu, proizvodima i konkurenciji. AI je odgovarala brzo, temeljno i uverljivo. Predlagala je teme, slogane i objave za društvene mreže. Kako se deo naših ugovornih obaveza odnosi i na vođenje njihovih kanala, sa zadovoljstvom sam ušla u taj segment. Za par sekundi sam dobila tridesetak predloga objava. Bile su dobro napisane. Logične i moderne. Dovoljno poslovne, ali i zanimljive. Govorile su o kvalitetu, trajnosti, inovacijama, esteticu, odgovornosti prema životnoj sredini i domu kao prostoru koji zaslužuje najbolje – proizvode mog klijenta.

Čitala sam ih pažljivo i pomislila: odlično. Uz malo dorade, mesečni plan komunikacije na društvenim mrežama mogao bi da bude završen veoma brzo i kvalitetno. Onda sam uradila ono što u poslu uvek radim. Pažljivo sam analizirala aktivnosti konkurencije. Bili su kreativni. Toliko kreativni da su njihove objave zvučale isto kao predlozi koje sam upravo dobila za našeg klijenta: iste tvrdnje o postojanosti. Ista obećanja o vrhunskom kvalitetu. Iste poruke o inovacijama, tradiciji i domu koji zaslužuje najbolje. Pogadate, i za njih je vredno radila AI. Verujem da upiti (promptovi) nisu bili isti. Verovatno su se razlikovali bar u detaljima, tonu ili dužini opisa zahteva, ali rezultat je identičan.

AI piše dovoljno dobro da poverujemo da smo dobili nešto jedinstveno. Pro-

blem nastaje kada shvatimo da je to identično „jedinstveno“ dobilo još deset ili stotinu brendova iz iste branše. Kada se takav sadržaj posmatra izdvojeno, zaista može delovati sjajno. Tek kada ga uporedimo sa sadržajem konkurencije, vidimo da zapravo ne govori ništa po čemu bi se jedan brend razlikovao od drugog. Jednoglasna komunikacija, bez razlike u detaljima, nikako ne može biti dobra za pozicioniranje brenda. Ona je jednostavno, bezlično prisustvo u određenom krugu pratilaca i zadovoljava formu.

Danas je lakše nego ikada napraviti pristojan tekst, lepu fotografiju ili video koji prati aktuelne trendove. AI nam je ubrzala posao. Omogućila nam je da za nekoliko sekundi dobijemo ono za šta su ranije bili potrebni sati i dani. Možda nam se ideja sviđa. Ali, ukoliko svi na isti način govorimo o kvalitetu, tradiciji, inovacijama, održivosti, odgovornom poslovanju i posvećenosti kupcima, jer to je trend – pitanje je ko uopšte govori nešto što je vredno pamćenja.

Verujte, trenutno AI ne može kvalitetno da završi posao umesto nas. Može da predloži dobru rečenicu, kreira sadržaj, ali realno ne poznaje brend i njegovu istoriju. Ne poznaje finese koje čine ljude koji stoje iza kompanije. Ne razume njihove odluke, rizike, proizvodnju, specifične karakteristike proizvoda, odnose sa kupcima, niti ono zbog čega ih neko bira već trideset godina. To mi moramo da znamo. U vremenu u kojem svi, bez ozbiljnijeg predznanja, za nekoliko sekundi mogu da proizvedu pristojan sadržaj, postajemo identični. Uverena sam da će najvredniji na tržištu postati oni koji su u stanju da budu kreativni i drugačiji, u odnosu na sve koji znaju da ispišu prompt. Ne vidim problem u tome što AI pokušava da piše kao čovek. Ljudi su je trenirali i uči od nas. Kao problem vidim što sve više ljudi, koji stoje ispred brendova, olako pristaje da zvuči kao AI.

PIŠE MARIJA TRIVIĆ, MEDIA SUPPORT & CONSULTING

JESI LI VIDEO OVO?

Kako su Srbi snimili „Odiseju“ pre Kristofera Nolana

Spavaš li mirno, Kristofere Nolane, mora da je rekao Sveta Vuković kada je izašao iz autobusa i čim je stigao kući pozvao Vojkana Borisavljevića, izrecitovao mu stihove, a ovaj se oduševio i rekao mu da pesmu odmah pošalje Grku poštom u Grčku

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

Homere Tomiću, Zabavila me je tvoja priča o „Odiseji“ i Troji za koju je onaj meksički hotelijer 1985. godine tvrdio da se zapravo nalazila u dolini Neretve. Nije to ništa čudno – sva istorijska mesta, ubeden sam, nalazila su se na nekom drugom mestu od onog za koje tvrdi nauka.

Evo, sećam se, sredinom devedesetih, idem kao reporter „Naše borbe“ na Ravnu goru, na onaj tradicionalni četnički hepening na mestu gde je Draža Mihailović podigao, kako to vole reći, treći srpski ustanak. To je jedan proplanak na Suvoru gde je Vuk Drašković podigao spomenik Draži, Ravnogorski dom i crkvu, i gde se vikend četnici okupljaju, krste se, pevaju i piju, obično u maju.

I tog maja dođem na taj proplanak, u onoj gužvi perifernim vidom primetim nekog čiču, imao je tada oko 90 godina, pitam ga: „Kako vam se sviđa ovde?“

On me odmeri, pa mi kaže da mu se sviđa, da je bio u štabu kod Draže Mihailovića, ali mu se ne sviđa, pričao mi je, jedna sitnica.

– Ravna gora uopšte nije bila ovde gde se ovaj svet okuplja i misli da je tu Draža dizao ustanak, bila je jedno dva kilometra odavde, eno u onom pravcu – pokazivao mi je matori rukom negde nizbrdo.

I dobro, moj Tomiću, ako su četnici omašili svoje sveto mesto za dva kilometra, i arheolozi mogu da omaše Troju za koju hiljadu kilometara.

Nisam gledao „Odiseju“, mada se se-

ćam da sam imao 15 godina kada sam u novinama, najviše u „Ilustrovanoj politici“, gutao tekstove o tom Robertu Salinasu Prajsu koji je tvrdio da se Troja nalazi u Gabeli, dolina Neretve, a ne u Turskoj, čemu su se, osim mene, petnaestogodišnjaka, najviše obradovali lokalni turistički djelatnici sa vizijom, poput čoveka po imenu Jozo Pehar, tadašnjeg predsednika Turističkog saveza Čapljine, koji je onog Meksikanca odmah pozvao da dođe kod njih u goste.

Na veličanstvenom dočeku Prajsa je u Čapljini sačekalo tri hiljade Hercegovača radosnih što će njihova dražesna vu-kobjina turistički procvetati, a Prajs je bio oduševljen kuhinjom – posebno pečenim jeguljama, jerbo se jegulje pominju i u „Ilijadi“. Nerotkinje su se u Troji kupale u reci sa jeguljama i posle su uspešno rađale, s tim što jegulja nema u Turskoj gde je zvanična Troja, ali ih ima u Neretvi, gde je nezvanična Troja, što je, po Prajsu, bio još jedan dokaz da je Troja baš tu.

Povrtari iz Gabele prodavali su tih godina po tržnicama u Sarajevu, Dobruju, Zenici i Banjaluci – trojansku papriku, trojanske breskve, trojanski paradajz i trojanske kupine, koje su bile skuplje od običnih, pošto su, jelte, iz Troje kod Čapljine.

– Navali narode, trojanski paradajz! – čulo se po bosanskohercegovačkim pijacama poslednjih godina osamdesetih, a onda je „Nacionalna geografija“ 1991. trebalo da o Prajsovom otkriću Troje u Ga-

beli napravi reportažu, što bi svemu dalo naučni svetski publicitet.

Sve su, nećeš verovati, Tomiću, sprečili Srbi. Buknuo je rat u Hrvatskoj, a neko je primetio da je Prajs svoju knjigu „Home-rova slepa republika“ izdao na srpskom jeziku, za srpsku izdavačku kuću Rad, što je samo po sebi u tom momentu bilo izrazito sumnjivo.

– Srpska zavera, mamicu im četničku! – rekao je neki pametnjaković i upropastio hercegovački turizam dok su u obližnjem Metkoviću pevali „Sjajna zvezdo preko Metkovića, pozdravi nam Antu Pavelića“, pa je Gabela ostala ono što je bila i pre Prajsa – divlje carstvo zmija i kupina.

A onaj Jozo Pehar je morao da smisli nešto drugo, pa je 1998. napravio karneval u Čapljini gde se igra brazilska samba, valjda jer nije loše pokušati dokazati da je Brazil u stvari negde kod Metkovića, a ne tamo gde se veruje.

Međutim, Srbi su „Odiseju“ ožive-li mnogo pre Kristofera Nolana, čuj sad ovo, moj Tomiću.

Bila je 1973. kada je kompozitora Vojkana Borisavljevića pozvao jedan grčki producent. Seli su na ručak u Skadarliju. Grk je tražio da mu Vojkan komponuje pesmu koja će da ide na Pesmu Evrovizije. I ponudio veliku lovu.

Vojkan onda ode do šanka, na fiksni telefon pozove Svetu Vukovića, čuvenog spikera i voditelja Radio Beograda, koji je piskarao stihove.

– Sedim u Skadarliji s Grkom koji je direktor i vlasnik festivala. Traži, koliko su-

tra, da napišemo pesmu koja će da ide na Evroviziju. Piši! – kazao je Vojkan Sveti, a Sveta je onda, kako je posle pričao, iz Radio Beograda otišao na autobus, i dok se klackao ka kući razmišljao šta bi upalilo kod Grka.

– Odiseja! To je grčko, a svetsko – oduševio se sopstvenom idejom, i u autobusu, na kolenima, na parčetu papira, napisao pesmu „Odiseja“.

Ništa posebno, kratko i efikasno, a ide ovako:

*Put do slave i bogatstva, put do trona,
oduvek je bio isti, od iskona.*

*Put do pakla i ponora, put do sloma,
oduvek je bio isti, od iskona.*

*Niko ne zna šta ga čeka, dan šta nosi,
svako juče ostavlja nam trag u kosi,
doba prošlo i buduće, priča ista,
sve što sija i ne mora da zablista.*

Onda ide refren, moj Tomiću, koji si sigurno čuo:

*Odiseja, odiseja,
staza trnja ili staza orhideja.*

*Odiseja, odiseja,
život, to je samo nova odiseja.*

Spavaš li mirno, Kristofere Nolane, mora da je rekao Sveta Vuković kada je izašao iz autobusa i čim je stigao kući pozvao Vojkana Borisavljevića, izrecitovao mu stihove, a ovaj se oduševio i rekao mu da pesmu odmah pošalje Grku poštom u Grčku.

– Nisam znao da se pošta za inostranstvo ne zatvara – jadao se kasnije Sve-

ta, pošto je Jugoslavija bila zemlja gde si kovertu za inozemstvo ostavljao otvorenom, najpre da cenzori provere da se kojim slučajem u tvom pisanju ne nalazi kakva antidinastička delatnost, pisma su pregledana na postojanje nevidljivog mastila, šifrovanih poruka i famozne neprijateljske propagande. Potom, proveravalo se da se ne šalje kakva zabranjena literatura ili devize.

Sveta nije to znao. Jezikom je navlažio rub koverte i zalepio pošiljku sa „Odisejom“. Ubacio ju je u poštanski sandučić. Pismo nikada nije stigla onom Grku, pošto ga je cenzor u specijalnom odeljku pošte Beograd 2 odmah zafrljačio u kantu za smeće kada je video da nije otvoreno po propisu.

Sveta i Vojkan su čekali jedno vreme da im se javi Grk, njegovo nejavljanje im je bilo čudno, sumnjali su da Grk ne ume da namiriše svetski hit. Da su ga poslali Kristoferu Nolanu, ovaj bi one stihove odmah snimio u IMAX tehnologiji. Najlepše bi izgledale orhideje iz refrena.

– Daj da mi pošaljemo tu pesmu na Evroviziju! – odlučili su Sveta i Vojkan u hođu, te pozvali Mišu Jovića.

Miša Jović je u stvari bilo kršteno ime Lea Martina.

On se tih godina smucio po Nemačkoj želeći da napravi međunarodnu karijeru sa umetničkim imenom Leo Martin, najavljujivali su ga poput Toma Džonsa kao „Lava iz Jugoslavije“.

– Okej, da pokušamo – kazao je Leo Martin.

Onda se, međutim, desila jedna čudnovata stvar – u nekom komitetu Komunističke partije Jugoslavije izražena je veoma velika pozornost na okolnost da će na Opatijskom festivalu, gde se birao jugoslovenski predstavnik za Evrosong, pevati neko ko se zove Leo Martin, drugovima iz komiteta je to delovalo da ruši temelje našeg socijalističkog samoupravnog društva.

– Može da peva ali kao Miša Jović – poručili su iz komiteta.

– Neću da pevam kao Miša Jović, ja sam Leo Martin – kazao je Miša Jović, alijaz Leo Martin.

I oterao komitet u majčinu.

Pesmu o „Odiseji“ kao metafori svačijeg života na kraju je u Opatiji otpevao Dalibor Brun, ortak Miše Jovića, i osvojio poslednje mesto.

Miša Leo Jović Martin je ipak kasnije od toga napravio jedan od najvećih šlagera Jugoslavije u svojoj izvedbi.

Te verujem, moj Tomiću, da bi na krilima Nolanove „Odiseje“ opet mogla da se aktivira ona priča da je Troja u Hercegovini, a da stranim turistima prodajemo i CD-ove sa srpskom „Odisejom“ Miše Jovića, snimljenom pola veka pre nego što je Nolan zaludeo svet da gleda nešto što smo još u osnovnoj školi mrzeli da čitamo. Moja nastavnica srpskohrvatskog je tvrdila da nam je Homerova „Odiseja“ dosadna zbog lošeg prevoda.

Možda je to i razlog što nisam još otišao da odgledam Nolana, bojim se da će posle u foajeu bioskopa da propituju. **N**

Lakši deo je razviti superiornu tehnologiju

U digitalnoj ekonomiji presudni su skalabilnost, brzina rasta i potencijal. Dobar digitalni proizvod može da se plasira na desetine tržišta gotovo bez geografskih ograničenja, zbog čega tehnološke kompanije mogu da rastu neuporedivo brže od tradicionalnih, ispričao je jedan od osnivača Ominima, prvog srpskog „jednoroga“

Šta je najveća zabluda koju ljudi imaju o kompanijama vrednim milijardu dolara?

Mislim da postoje tri česte zablude. Prva je da je valvacija startapa neka teorijska procena vrednosti. Nije. To je cena po kojoj je neko zaista uložio svoj novac i kupio deo kompanije. Druga je da kompanije vredne milijardu dolara nastaju zahvaljujući jednoj sjajnoj ideji ili srećnom spletu okolnosti. U stvarnosti, one se grade kroz stotine ispravnih odluka. Startapi nemaju velike rezerve kapitala i zato je svaka odluka mnogo važnija. Svakog dana možete doneti odluku koja može značiti kraj. Zato se kompanije ove veličine ne grade jednim velikim potezom, već doslednošću u donošenju ispravnih odluka iz dana u dan. Treća zabluda je da veličina kompanije zavisi od broja zaposlenih ili broja fabrika. U digitalnoj ekonomiji presudna je skalabilnost. Dobar digitalni proizvod može da se plasira na desetine tržišta gotovo bez geografskih ograničenja, zbog čega tehnološke kompanije mogu da rastu neuporedivo brže od tradicionalnih.

dana prodali bismo jednu polisu, sutradan dve, pa onda nijednu. Posle nekoliko nedelja već smo počeli da se pitamo gde smo pogrešili. Prelomni trenutak dogodio se kada smo započeli saradnju sa najvećim sajtom za poređenje cena osiguranja u Mađarskoj. Već prvog dana prodali smo više od 500 polisa, a onda taj broj je porastao na preko 1.000 dnevno, višestruko iznad naših očekivanja. Tada smo prvi put shvatili da je naša hipoteza ispravna: da superiorna procena rizika, prepoznavanje dobrih vozača i nuđenje nižih cena upravo njima predstavlja pobednički model.

Šta je bilo teže: razviti tehnologiju ili ubediti jednu od najkonzervativnijih industrija na svetu da vam poveruje?

Razviti superiornu tehnologiju je lakši deo, jer to zavisi isključivo od vas. Pre osnivanja Ominima, kao partner u McKinseyju godinama sam radio sa najvećim osiguravajućim kompanijama u Evropi. Bio sam uveren da će veštačka inteligencija iz temelja promeniti industriju i pokušavao sam da ih ubedim da kre-

nu tim putem. Mnogi su, međutim, smatrali da to nije prioritet ili nisu verovali da će uticaj biti toliko veliki. U jednom trenutku shvatio sam da je, ako zaista verujem u tu ideju, jedino intelektualno pošteno da je sami sprovedemo u delo. Na kraju smo, umesto da ubeđujemo druge, odlučili da izgradimo kompaniju koja će

Koji je bio trenutak kada ste prvi put pomislili da Ominimo zaista može postati globalna kompanija?

Postojao je vrlo konkretan trenutak. Kada smo lansirali Ominimo u Mađarskoj, u početku smo prodavali isključivo preko našeg sajta. Nas trojica osnivača svakog dana pratili smo prodaju. Jednog

Kako organizacija raste, morate da izgradite tim koji samostalno donosi odluke i da verujete ljudima koje ste zaposlili

to dokazati na tržištu. Nema ubedljivijeg argumenta od toga da pobedite upravo one koji su vaše ideje uporno odbacivali.

Šta vas je najviše iznenadilo kada ste počeli da razgovarate sa najvećim svetskim investitorima?

Najveće pozitivno iznenađenje za mene bio je kvalitet investitora koje sam upoznao. Neki od njih su izuzetno inteligentni, razmišljaju neverovatno brzo i postavljaju veoma pronicljiva pitanja. Za svega pola sata uspeju da razumeju poslovni model i oblast o kojoj do tada nisu znali gotovo ništa. Najveće negativno iznenađenje bio je, takođe, kvalitet investitora koje sam upoznao. Pre nas je nekoliko insurtech kompanija prikupilo ogromne investicije uz obećanje da će napraviti revoluciju u osiguranju, ali su potpuno podbacile. Iz toga su neki investitori izvukli zaključak o čitavoj industriji, umesto da se zapitaju šta je ovog puta drugačije. To je svojevrsna intelektualna lenjost. Sećam se da mi je

Shvatio sam da je, ako zaista verujem u ideju, jedino intelektualno pošteno da je sami sprovedemo u delo. Na kraju smo, umesto da ubedujemo druge, odlučili da izgradimo kompaniju koja će to dokazati na tržištu

partner jednog od najvećih svetskih VC fondova rekao: „Ako možeš da prodaš kompaniju za 500 miliona dolara, uradi to i budi srećan.“ Samo nekoliko meseci kasnije zatvorili smo investicionu rundu po tri puta većoj valuaciji. To je opomena svim osnivačima da investitore ne treba idealizovati. Ni najveći među njima nisu proroci.

Šta ste kao osnivač morali da naučite kada je Ominimo od kompanije sa deset ljudi postao sistem sa više od sto zaposlenih?

Kada kompanija poraste sa deset na više od sto ljudi, više nije dovoljno da se oslanja na lične odnose i svakodnevnu komunikaciju. Potrebno je profesionalizovati organizaciju i uvesti jasne procese, ali pritom sačuvati ono što vas je dovelo do ovde: meritokratiju, brzinu odlučivanja i preduzetnički duh. To je veoma delikatan balans, jer kompanija lako može da sklizne u birokratiju. Druga velika promena je da osnivači moraju da ostanu fokusirani na strateške, a ne operativne odluke. Kako organizacija raste, broj operativnih odluka raste još brže i jednostavno više nije moguće biti uključen u svaku od njih. Zato morate da izgradite tim koji može samostalno da donosi odluke, da naučite da delegirate i verujete ljudima koje ste zaposlili. Jedino tako kompanija može da nastavi da raste.

NIS pustio u probni rad gasne elektrane „Banatsko Miloševo“ i „Srpska Crnja“

Kompanija NIS pustila je u probni rad dve male elektrane na gasnim poljima „Banatsko Miloševo“ i „Srpska Crnja“, čime je omogućena proizvodnja električne energije kroz aktivaciju neiskorišćenih gasnih resursa. Ukupna vrednost investicija je gotovo dve milijarde dinara, a ukupna instalisana snaga ovih postrojenja iznosi pet megavata.

Mala elektrana „Banatsko Miloševo“ godišnje može da proizvede 21 GWh električne energije, a „Srpska Crnja“ 19,5 GWh što je dovoljno za snabdevanje blizu 8.000 prosečnih domaćinstava. Zahvaljujući ovim investicijama omogućeno je povećanje proizvodnje električne energije iz gasa koji do sada nije bio iskorišćen, uz smanjenje emisija štetnih materija u vazduh i unapređenje energetske efikasnosti. Električna energija dobijena iz gasa isporučuje se eksternim potrošačima ili koristi za potrebe kompanije.

„Puštanjem u rad novih postrojenja dodatno potvrđujemo našu posveće-

nost racionalnom korišćenju domaćih energetske resursa, kao i modernizaciji energetske infrastrukture. Ova investicija omogućava monetizaciju do sada neiskorišćenih rezervi gasa, uz visok stepen energetske efikasnosti, primenu savremenih sistema upravljanja i kontrole, kao i poštovanja najviših standarda zaštite životne sredine“, istakao je Grigorije Tešanović, menadžer za upravljanje projektima u kompaniji NIS.

Projekat izgradnje malih elektrana na naftnim i gasnim poljima NIS realizuje od 2013. godine kao deo dugoročne strategije usmerene na energetske tranzicije kompanije, povećanje efikasnosti poslovanja kroz racionalno korišćenje resursa i unapređenje zaštite životne sredine. Kompanija NIS je do sada pustila u rad 22 generaciona/kogeneraciona modula na teritoriji Srbije, a ulaganja u ovaj segment biznisa iznose više od 28 miliona evra.

SA OVČARA I KABLARA

Lojalističko-zavetnička veselja pod šatrama

Na Kablaru kao i pre toga u užičkom selu Drežnik, Vučić pokušava da popravi lošiji rejting njegove partije u zapadnoj Srbiji, dok je Kablar iskorišćen i da se medijski zabašuri Kurtijeva demonstracija sile na Gazivodama. Jer pokazalo se da je lakše ne dati Gašića i druge nego ne dati Gazivode

Ništa nije crno-belo, pa ni situacija sa holidejom. Na primer, jednoj mojoj staroj drugarici holidej je prvo „Holiday“ – Madonnina pesma iz 1983. godine čiji su autori Kurtis Hadson i Liza Stivens-Klauder. Iako je ta pesma ne vezuje ni za kakvo letovanje ili neki drugi „holidej“. Ni mene „holidej“ ne asocira prvo na takozvani godišnji odmor već na cigarete „holidej“ Duvanske industrije iz Vranja. Na paklicu je „brend“ bio odštampan na engleskom – „Holiday mild“. Cigareta je simbol socijalne bede u Srbiji devedesetih godina prošlog veka. Bili su crveni i plavi „holidej“ i oba tvrdo pakovanje. I od oba se takođe stvarao gnječavi osećaj u ustima za razliku od „veka“ Duvanske industrije iz Niša od koga je izbijao dim na ušima.

Klasične cigarete Miloševićeve Srbije bile su niški „klasik“, otmenije i od „veka“ i od „holideja“ s kojima je u rangu „krdža“ bio opori niški „best“ (plavi i crveni). Dva boksa crvenog vranjskog „holideja“ tokom hiperinflacije u vreme vlade Nikole Šainovića koje je mom ocu ostavio ispod tezge prijatelj – poslovođa u jednoj seoskoj prodavnici („zadruzi“), nikad neću zaboraviti.

Za izložbu „Devedesete, lično“ u beogradskom Muzeju devedesetih, zanimljivi likovi sa prostora bivše Jugoslavije priložili su svoje artefakte. Sociolog iz Slovenije Mitja Velikonja na primer paklicu slovenačkih cigareta „57“ (meko pakovanje) koje su se zvale i „zidarske“ jer su pakovane sa filterom naopačke, tako da su zidari i drugi šljakeri mogli da iz uzmu a da ne uprljaju filter. Vranjski crveni „holiday mild“ – da je preživela paklica kupljena u zadruzi u selu Radovci – bio bi takođe dostojan artefakt za ovakvu izložbu.

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

No dobro. U intenzivnoj kampanji predsednik Srbije Aleksandar Vučić obišao je i vidikovac na planini Kablar i tom prilikom pomenuo holidej u bukvalnom značenju – kao godišnji odmor. Dakle, kaže predsednik, nadležna institucija će raspisati vanredne parlamentarne izbore kad se bogatiji birači vrata s „holideja“. To bi značilo da su ti bogatiji birači oni „blokaderski“ dok su siromašniji, znači običan narod, tu u Srbiji i spremni da na izborima odbrane državu kad god treba. Ali, da bi izbori bili „fer“, ipak će sačekati bogatije koji hoće da sruše Srbiju. Na Kablaru kao i pre toga u užičkom selu Drežnik, Vučić pokušava da popravi lošiji rejting njegove partije u zapadnoj Srbiji, dok je Kablar iskorišćen i da se medijski zabašuri Kurtijeva demonstracija sile na Gazivodama.

Jer pokazalo se da je lakše ne dati Gašića i druge nego ne dati Gazivode. Provokacija o „holideju“ je klasičan primer koliko je bio bitan Vučićev autorski tekst objavljen u dnevnom listu „Politika“ pod naslovom „Elita i plebs“ (jul 2019), kad se Vučić promovisao u vođu druge antibirokratske revolucije. Prvu je započeo Slobodan Milošević poznih osamdesetih. Boreći se protiv snaga koje su se „otudile“ od naroda. Naroda koji sad Vučić duži „na revers“.

Vidikovac na Kablaru je mogao biti i efekatan mizanscen da je Srbija zaista istrajala na putu ka EU, pa da je Vučić osmislio poput „Brdo-Brioni“, „Ja-

dansko-jonske inicijative“ ili „Inicijative tri mora“ i neku srpsku inicijativu „Sa Ovčara i Kablara“ gde bi se svake godine skupljali regionalni lideri sa ponekim hedlajnerom iz EU. Zar ne možete da zamislite grupno fotografisanje lidera predvođenih Ursulom fon der Lajen na kablarskom vidikovcu kako se dive ovčarsko-kablarskoj „Svetoj Gori“ (brojnim manastirima u ovoj klisuri)? Pesma „Sa Ovčara i Kablara“ koja ima i partizansku („Druže Tito bela lica, kad ćeš doći do Užica“) i četničku verziju gde se pominje komandant (major) Predrag Raković – vojvoda Ljubički, mogla je dobiti i EU verziju – „Pa da vidim moga Mila kako iz sela dođe do Brisela“.

Čuli ste verovatno za selo Mačkat na putu Užice-Zlatibor, nadaleko poznato po jagnjećem i svinjskom pečenju. U poznom socijalizmu se razvio fenomen „jagnjećih brigada“. Tako je narod zvao komunističke političare i privrednike koji su išli na te kolektivne ručkove i terevenke po kafanama. Plaćajući „na potpis“. Menjale su se ideologije, ali „jagnjeće brigade“ su ostale. Često je na primer Draža Marković od poznatih srpskih komunističkih funkcionera bio personifikacija kafane u koju je navraćao sa društvom. U „Boljem životu“ komandant „jagnjeće brigade“ je drug Rapaić koji je mentor i nadređeni čak i moćnom Jatagancu. Sa ove distance i u odnosu na potonje i aktuelne bahatosti, socijalističke „jagnjeće brigade“ deluju romantično i skromno. Uglavnom, u političkom smislu davno mi je jedan iskusan čovek rekao da upamtim da se samo menjaju oni koji vode u Mačkat na pečenje, dok su oni koji idu često isti.

I Vučić koristi narodnu fascinaciju pečenjem. Ima ga u naprednjačkoj aktuelnoj kampanji pod šatrama, a što je u stvarima sve sa muzikom, estetikom i političkim

porukama „nou-hau“ tradicionalne proslave „Informera“ u selu Rosići kod Kosjerića. Sećam se još kao klinac na svadbenim veseljima u užičko-požeškom kraju pod šatrama kako je iza mladenaca i muzike bio okačen čilim a na njemu Titova slika. Da bi je sredinom osamdesetih sve više menjala slika Slobodana Penezića Krcuna, a poznih osamdesetih nju je na čilimu zamenila uramljena slika Slobodana Miloševića. Pevalo se i Titu i naricalo „Nema nama Krcun Slobodana“, da bi se na kraju infantilno zapevalo na tragu parole „Sad se narod pita ko će nama da zameni Tita“. Na red je došao i „Aca Srbin“, ali čini se mnogo manje spontano. Što ne znači da aktuelni predsednik nema realnu i ozbiljnu podršku u javnom mnjenju. Jedan od mitova antivučićeuskog dogmatizma je taj da za njega glasaju gotovo samo ucenjeni, medijski lobotomirani, ili „mafija“.

Sećam se tradicionalnog vašara 12. jula 1988. u Požezi na Petrovdan. I čoveka pod šatrom koji od trubača naručuje „Ko to kaže, ko to laže“ dok u ruci drži ponosno knjigu Slobodana Miloševića „Godine raspleta“ – zbirku suvoparnih birokratskih referata novog „vožda“ sa patetičnim predgovorom Desanke Maksimović. Knjigu je držao zbog Slobodanove slike na koricama, jer sumnjam da je pročitao šta u njoj piše. I kao što je Desanka završila u „Godinama raspleta“, tako je i pesnikinja reči pesme „Druže Tito, mi ti kunemo“ koju je komponovao Đorđe Novković a otpevao Zdravko Čolić – Mira Alečković bila bitna u uzovu na Miloševićev Gazimestan 1989.

Predsednik Srbije je prilikom aktuelne turneje po Republici Srpskoj ponovio tezu Milorada Dodika da ne postoje bosanski ili hrvatski Srbi, postoje samo Srbi. Pa i u Titovoj Jugoslaviji postojali su samo Srbi. Tako je bilo u listiću za popis. Nisi mogao da se izjasniš kao hrvatski Srbin ili bosanski Srbin

Možda sam baš tog Petrovdana 1988. u Požezi, ili je to bilo pod nekom drugom šatrom nekom drugom prigodom, slušao Tomislava Čolovića kako peva „Crn je gavran, a ja crnji“ (prošao sam put najcrnji), ali ako je to bilo tada, bila je to i neka podsvesna anticipacija onoga što stiže, ali što niko nije izgleda razumeo. Upravo je Toma Čolović sa ultimativnim hitom bivše i pozne SFRJ „Mali mrav“ bio zaštitni zvučni znak takođe proročke, ali mnogo jasnije, „Top liste nadrealista“.

Lojalističko-zavetnička veselja pod šatrama su i izvesna supstitucija za takozvani Svesrpski sabor koji su i organizatori (Republika Srbija i Republika Srpska) izgleda zaboravili. Prvi je održan 8. juna 2024, a bila je predviđena dinamika da se održava svake dve godine. Ovog leta ima i onih koji se pitaju šta je sa beogradskim „Beer festom“, ali nisam još nikog sreo ili čuo u „vaskolikom srpstvu“ da se pita – šta bi sa Svesrpskim saborom? I da neko pita, mogli bi mu odgovoriti – pa evo ga u terminu

– na dve godine ali disperzivno – u svakom selu gde se stigne. Vučić namerano izbegava gradove. Logistički to mu je teže organizovati, u njima ima manju podršku, ali pod šatrama dobija i bolji produkcijski i estetski efekat direktne komunikacije sa narodom i njegovim načinom života. Ma koliko onima koji imaju iskustva sa šatrama to ponekad delovalo prilično usiljeno. Kad i nekađasnji naprednjački potencijalni „Brut“ i „brutovi“ moraju da se vataju u kolce. I igraju solidno, ali ipak manje poletno od Nikole Selakovića u onoj izbornoj noći u centrali SNS.

Tako je bilo, šatorski, i u Drežniku kod Užica. „Ovde smo baš napadnuti, u Užicu, ne bi li se dočepali svojih fotelja, jer to nisu mogli sami“, rekao je Vučić u tom selu, ali je verovatno mislio da su „ovde“ – u Užicu „napadnuti“ ovi (oni) na vlasti a ne Srbija. Jer ljudi su protestovali, a malo je apsurdno reći da su se hiljade Užičana digle da u Užicu sruše Srbiju i Užice. I obratite pažnju na reč „dočepali“ (fotelja) iz rečnika druge antibirokratske revolucije. Kao da se naprednjaci 2012. nisu dočepali fotelja nego su ih samo nežno prigrlili, kao da se njihov Slobodan Milošević i njegovi poznih osamdesetih nisu dočepali vlasti nego je samo zagrllili.

Vučić je u Drežniku pomenuo i jak adut – auto-put od Požege. Ima neke slatke osvete što je završen baš za njegovo vreme, jer sećam se kako su mnogi u vlasti i nevladinoj logistici nakon Petog oktobra omalovažavali izgradnju tog puta u stilu – da je to put za nigde, ili put

do Veljine kuće, jer se Velimir Ilić zalagao za njegovu izgradnju svestan značaja te saobraćajne arterije. Tek kad je Boris Tadić spremio konjak i mapu Srbije, pa pozvao Milutina Mrkonjića, stvari su se otčepile po to tom pitanju. Ima sprdnji i sa još jednom Vučićevom najavom – izgradnjom tunela ispod Kadinjače. To je ideja još iz Titovog vremena. Doduše, bilo je i onih koji su i tad bili protiv da put ide ispod brda u kome je proleterska nekropola (poginuli borci Radničkog bataljona koji su 29. novembra 1941, izašli na Kadinjaču da brane Užice od nemačkih nacista). Kao što je i železnička stanica „Prokop“ u Beogradu projekat još iz vremena Tita i Branka Pešića.

Uprkos tome što su „napadnuti – ovde – u Užicu“ i što su ti koji su ih napali „pokušavali da nam sruše našu Srbiju, krenuli da dele državu i porodicu“, Vučić je iz Dreznika poručio da su to ipak naše sestre i braća i mi ćemo uvek ruku da im pružamo i kažemo „zajedno, možemo napred“ (ali pod uslovom da smo mi na vlasti, da se zaključiti). Dobio je gromoglasan aplauz. Obratite pažnju – upotrebio je predsednik reč „zajedno“: studenti i opozicija bi mogli da prouče iskustva kako je Koalicija „Zajedno“ upravo 1996. pobedila u Drežniku SPS na lokalnim izborima. Bio sam aktivan u toj kampanji. Kao i u kontroli izbora.

Vučić je početkom ovog avgusta u kampanji sa Miloradom Dodikom po Republici Srpskoj. Ona je intenzivna, ali to ipak još nije zvanični drugi Svesrpski sabor. Kampanja je deo i prekodrinski nastavak Vučićeve šatorske kampanje po Srbiji, ali i sa jakom komemorativnom funkcijom jer se sinhronizuje sa još jednom godišnjicom „Oluje“.

Predsednik Srbije je prilikom aktuelne turneje po Republici Srpskoj ponovio tezu Milorada Dodika da ne postoje bosanski ili hrvatski Srbi, postoje samo Srbi. Pa i u Titovoj Jugoslaviji postojali su samo Srbi. Tako je bilo u listiću za popis. Nisi mogao da se izjasniš kao hrvatski Srbin ili bosanski Srbin. Već samo kao Srbin. Jesu Srbi živeli u različitim republikama, ali granica nije bilo. „Ne zovemo mi Hrvate Hrvatijanci, hoćete Sulejmana Ugljanina da zovete Suljo Srbijanac“, kaže ironično Vučić. Pa stvarno bi bilo glup da tako neko nekog zove. Ali zašto se onda govori o zastupljenosti hercegovačkih ili bosanskih Hrvata u telima BiH? Neće niko zvati Ugljanina Suljo Sr-

Vučić jeste uspeo da svoje pristalice oslobodi straha, da ih homogenizuje, ali ne i da osvoji nove. Šteta što je Boris Tadić ispucao ideju „Narodne kancelarije predsednika Republike“ koja rešava probleme običnih građana, a koju su vodili Dragan Dilas, Tanja Pašić i Mlađa Đorđević. I neke probleme nekim konkretnim ljudima jeste rešila. Takva kancelarija bi sada stajala Vučiću kao salivena. A imao bi koga i da pošalje da u njoj radi

bijanac, ali hoće reći da je Suljo i Sandžaklija kao i mnogi Bošnjaci, ali nisu zbog toga manji Bošnjaci.

Kad se kaže da nema Srbijanaca (što je više regionalno određenje), već samo Srba, znači li da nema Srbijanaca iz pesme „jelek, anterija i opanci, po tome se znaju Srbijanci (Srbijanke)“, odnosno da je ime fabrike „Srbijanka“ (Valjevo) bilo uvredljivo – autošovinističko? Ili, kad Mile Dodik kaže da Srbi iz Republike Srpske ne mogu biti i Bosanci, znači li to da onaj Bosanac iz pesme Bijelog dugmeta „jesi l’ mala ljubila do sada, jesi, jesi, al’ Bosanca nisi“, retroaktivno ne može biti Srbin? Ako već pretpostavimo da onaj Harijev Bosanac („prsten i zlatni lanac kupiće ti Bosanac“) nije Srbin iz Er-Esa (termin koji u BiH koriste oni koji ne mogu preko usana da prevale Republika Srpska). Imali smo porodične prijatelje Jova i Pera. Obadvojica su rodnom bili prekodrinski Srbi (Bosna). U Užice su došli pre rata devedesetih. I svi su ih zvali Jovo Bosanac i Pero Bosanac. I to nimalo pogrdno. A oni su voleli svoje nadimke i smatrali ih krajnje primerenim. I naravno da nisu bili manji Srbi.

Kad u Bosni ili Hrvatskoj kažete Srbijanac, to nije uvredljivo po Srbe u Srbiji. Pre se misli na neke simpatične Srbe tamo negde daleko, čak neke idealnopske Srbe. Koji, doduše, neće da ujedine sve Srbe u jednu državu. Ako ima i zezanja sa „Srbijancima“, to je do nivoa svodenja Srbijanaca na prizore i situacije iz pesama „Rokera s Moravu“. Kao kad „Srbijanci“ govore o nekim simpatičnim „Dudecima“ – zagorskim Hrvatima koji se kao domobrani uvek odmah predaju

i od kojih ne pretila opasnost. Inače, domobrani su jedina antipartizanska vojna formacija tokom rata 1941–1945. koju je komunistička kinematografija na iverstan način amnestirala i učinila ih čak pomalo i simpatičnima.

Zna li Vučić da je i za njegov povratak na vlast zaslužan upravo „Srbijanac“ – Tomislav Nikolić? Znam nekoliko žena koje ranije nikad nisu glasale za Miloševića ili Šešelja i koje su 2012. rekle – dosta mi je više „Crnogoraca“ da vode Srbiju (Milošević, Tadić...), hoću nekoga iz Srbije, hoću Srbijanca pa makar i Tomu grobara. Kao što je i Koštunici imidž čoveka iz srca Srbije pomogao da pobedi. Vučić ima sigurno marketinške koristi od turneje sa Dodikom, ali bi morao da pazi da ga ne prepoznaju u Srbiji, paradoksalno, kao „Bosanca“. Ili ako je siguran u ovo što priča sa Dodikom, neka kandiduje Dodika za svog predsedničkog kandidata u Srbiji. A?

Ljubomir Micić i „Manifest Srbijanstva“ je već viša matematika za ovu priču, ali eto da pomenemo koga interesuje.

Vučić jeste uspeo da svoje pristalice oslobodi straha, da ih homogenizuje, ali ne i da osvoji nove. Šteta što je Boris Tadić ispucao ideju „Narodne kancelarije predsednika Republike“ koja rešava probleme običnih građana, a koju su vodili Dragan Dilas, Tanja Pašić i Mlađa Đorđević. I neke probleme nekim konkretnim ljudima jeste rešila. Takva kancelarija bi sada stajala Vučiću kao salivena. A imao bi koga i da pošalje da u njoj radi.

Portal „Ko si bre ti?“ deo je antibirokratske prakse. Još pre pada nadstrešnice u Novom Sadu, „Demostat“ je u svom istraživanju uočio veliko nepoverenje građana u institucije sistema, a najmanje poverenje je bilo u funkcionere vlasti na lokalnu. Vučić je to osetio, i sad hijerarhijski niži kabadahija može da strahuje od hijerarhijski višeg. Ovim se partija i „filtrira“, mobiliše, kristališe se sistem subordinacije, dok se istovremeno podstiče i koristi stara mentalitetska sklonost cinikarenju. Na lokalnu su pored običnih građana nezadovoljni i „nenamireni“ članovi SNS, ali i osujećeni pripadnici SPS. Dačićeva partija je stara klijentelistička struktura, i ako nisu dovoljno inkluzivni u sistemu, oni to svojom lukrativnom intuicijom odmah osećaju. Branko Ružić održava moral članovima SPS kojima pretila pošast ravnodušnosti. **N**

PRED GOSTOVANJE HARLEM GLOBETROTTERS U BEOGRADU

Magični susret sa zvezdama

Legendarni košarkaški tim HARLEM GLOBETROTTERS dolazi po peti put u Beograd u ponedjeljak 2. novembra 2026. godine da kod nas završi svetsku turneju povodom svog stotog rođendana. Ovaj izuzetni jubilej biće proslavljen sa publikom u hali „Aleksandar Nikolić“ (bivši „Pionir“).

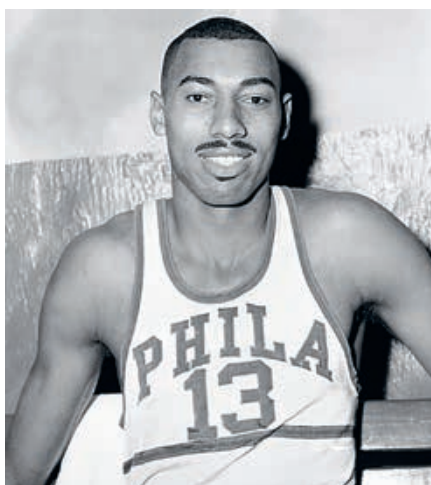
Koncept svakog gostovanja HARLEM GLOBETROTTERS je da se uz pomoć njihovih veština, akrobatike, trikova, atleticizma, muzike i osmeha publici svih generacija, a pre svega najmlađoj, priredi nezaboravna zabava i doživljaj za pamćenje. Na taj način se košarka propagira i to je čini jednim od nekoliko najpopularnijih sportova širom sveta.

Ako želite da se sretnete lično i trenirate sa današnjim igračima HARLEM GLOBETROTTERS, kao što su Too Tall („Suviše visok“ sa svojih 172 cm), Splash („Prskanje“) ili magična devojka Torch („Baklja“), onda vam preporučujemo da kupite takozvanu „magičnu propusnicu“ (Magic Pass) i da sa čuvenim „košarkaškim mađioničarima“ učestvujete na popodnevnom treningu-prezentaciji u trajanju od 18.00 do 18.45. Tu će vam oni pokazati neke od svojih trikova, šutirati na koševе uz njihovu pomoć, potpisivati autograme i razgovarati i savetovati mlade zaljubljenike za košarku kako da postanu igrači i na šta treba da obrate pažnju.

Cena za Magic Pass je 2.500 dinara i obavezno je da svi učesnici događaja na parketu hale imaju patike. Obezbeđen je i poseban ulaz za ovo popodnevno druženje sa legendarnim košarkašima – Parter 4 (kolski ulaz).

Stadion JNA 1959. godine

Wilt Chamberlain 1960. godine

A svi oni koji žele da gledaju i večernju spektakularnu utakmicu između HARLEM GLOBETROTTERS-a i WASHINGTON GENERALSA koja počinje u 20.00 časova, potrebno je da kupe bilo koju vrstu karte.

Sve to je kod nas počelo davne 1959. godine kada su Harlem Globetrotters prvi put gostovali na stadionu JNA. Na toj

utakmici publika je po prvi put uživo videla mnoge poteze koji su danas uobičajeni u košarci – atraktivna zakucavanja, driblinge iza leđa, dodavanja bez gledanja i humor na terenu. Taj događaj imao je veliki uticaj na popularizaciju košarke u tadašnjoj Jugoslaviji, a organizovao ga je Bora Stanković, košarkaški igrač, trener i funkcioner – ili kako je nosio nadimak „Mr Basketball“.

Te 1959. godine za ekipu je nastupao i Wilt Chamberlain, najčuveniji izdanak škole Harlem Globetrotters. Već 1960. godine Chamberlain se otisnuo u NBA, gde je igrao za mnoge timove i godinama bio najbolji igrač. On još uvek drži nekih 72 rekorda NBA lige. Između ostalog Wilt nikada nije izašao iz igre sa šest ličnih grešaka, a često je u igri provodio i po svih 48 minuta! Sem Chamberlaina evo imena još nekolicine legendarnih igrača kao što su Meadowlark Lemon, Curly Neal, Marques Haynes, Goose Tatum i Lynette Woodard.

Zanimljivo je da su 1964. godine NBA All Stars odigrali dve egzibicione utakmice u Beogradu protiv selekcije najboljih domaćih igrača, u kojoj je nastupao Radivoj Korać zajedno sa drugim jugoslovenskim reprezentativcima.

To pokazuje da su u to vreme organizovane vrhunske međunarodne košarkaške manifestacije sa učešćem domaćih zvezda, pa nije isključeno da su i Globetrottersi 1959. imali promotivne aktivnosti sa našim igračima – ali za to ne postoje arhivski dokazi.

Karte za ovaj spektakl mogu se nabaviti u fizičkom obliku ili putem interneta preko prodajne mreže **Efinity.rs**.

KAKO SE POSTAJE VELIKI DRŽAVNIK

Priča o spletkama, demagozima, principima i vernosti

TAJNA VEZA PAŠIĆA I ČERČILA

Za njih je postojala samo sadašnjost. Na nju se može uticati, ona se može usmeravati i kanalisati. Sadašnjost je jedini vremenski okvir vredan truda. U sadašnjosti se mogu postizati opipljivi efekti realne politike. I Pašić i Čerčil, sve što su činili, činili su u sadašnjosti i za sadašnjost. Ljudi od ovog sveta i svog vremena...

Piše Milan St. Protić

Ne izgleda, na prvi pogled, da između Pašića i Čerčila ima dodirnih tačaka. Ako se uporede njihove karijere, malo će se pronaći zajedničkog. Ni životni putevi im nisu bili nalik. Ni narodi na čijem su čelu stajali nisu uporedivi. Teško će se prepoznati sličnosti u istorijskim okolnostima njihovih država u njihovim epohama. Različiti su bili i politički uslovi, unutrašnji i spoljašnji, u kojima su činodeljstvovali. Nikad se nisu sreli, niti su im se diplomatske aktivnosti doticale. Delovali su na domaćoj i međunarodnoj sceni paralelno dvadesetak godina, početkom prošlog veka, ali se njihove aktivnosti nisu preplitale. Prvi nije bio ni vojni komandant, ni ratni strateg, drugom su se upravo te osobine naročito izdvajale. Prvi je bio nemuš i čutljiv, drugi je zapamćen kao neprevaziđeni parlamentarni govornik. Prvi je za sobom ostavio jedva nekoliko zapisanih redaka, drugi je objavio memoare u dvanaest tomova. Pašić je diplomirao građevinu na Politehničkom institutu u Cirihi, Čerčil je završio Kraljevsku pomorsku akademiju u Sendherstu. Pašić je bio beznačajnog porekla, Čerčil – potomak aristokratske loze. Najzad, generalno uzev, stavi ti u istu ravan jednog Britanca i jednog Srbina ne čini se preterano smisljenim. Reklo bi se, površnim posmatranjem stvari, da su Ujedinjeno Kraljevstvo i Kraljevina Srbija (Kraljevina SHS) taman

toliko nejednaki koliko i ličnosti dvojice državnika.

A da li je baš tako?

Četiri sasvim formalna elementa ipak ih povezuju. I Pašić i Čerčil bili su predsednici vlada i šefovi stranaka. I jedan i drugi su svoje nacije vodili kroz vihere svetskih ratova, izašavši iz njih ovenčani slavom pobjednika. Obojica su imali neobično dugovečne i životne i političke sudbine. Naposljetku, i Pašić i Čerčil se u svojim sredinama stavljaju na sam vrh znamenitih nacionalnih vođa.

Za moju raspravu, međutim, ništa od ovog nema prevashodnog značaja. Mene, pre svega, interesuju njihovi psihološki tipovi, to jest njihova shvatanja politike i vlasti. Po tim svojstvima, usuđujem se da predložim poštovanom čitaocu, Pašić i Čerčil pripadaju istovrsnoj rasi.

Nastojajući da, u skladu s raspoloživim moćima, proniknem u dubinske naslage ličnih i političkih karaktera Pašića i Čerčila. Nada mi je da ću na dnu otkriti nit nevidljivu golim okom koja spaja mentalitet i afinitet dvojice nacionalnih lidera.

**NIJEDAN NIJE BIO VIZIONAR.
NISU SE OPTEREĆIVALI TIME
ŠTA ĆE SE DOGODITI ZA DESET,
DVADESET ILI PEDESET GODINA.
ZA NJIH JE BUDUĆNOST
PREDSTAVLJALA ZAMAGLJEN
HORIZONT U DALJINI**

NIKOLA PAŠIĆ

O Pašiću se sve zna. Ili bi bar trebalo da se zna.

Počeo je među ruskim anarhistima u Švajcarskoj, bio socijalist i narodnjak, osnivač i doživotni predsednik Narodne radikalne stranke. Smatraju ga srpskim nacionalistom i tvorcom južnoslovenskog ujedinjenja. U mladosti je bio republikanac, docnije je delovao pod dve dinastije i četvoricom monarha. Nijedan od vladara ga nije voleo, dvojica su nameravala da ga ubiju. Pašić je, u ranom dobu, bio revolucionar; u zreloj dobi je postao simbol demokratije i parlamentarizma; u poznom dobu skliznuo je u konzervativizam.

Nije postojala ideologija kojoj duže ili kraće nije pripadao ili, preciznije, za čijeg se pripadnika nije izdavao. Bakunjinist, levičar, revolucionar, rusofil, evropejac, demokrat i reacionar.

U ŠTA JE PAŠIĆ ZAISTA VEROVAO?

Da li je bilo političkog ili ideološkog učenja za koje bismo smeli tvrditi da je bilo Pašićevo „vjeruju“? Koja mu je bila ideja vodilja tokom pola veka u javnom životu Srbije i Jugoslavije? Jedna jedina ili više njih? Postoji li konstanta, ako ne princip, u Pašićevom poimanju politike?

Red je da saslušamo odgovore samog Pašića:

„Srbija je stvorena, ona je se začela u

revoluciji, ona je se razvijala putem sporazuma vladaoca i naroda, ona je udarila temelj svog budućeg razvitka još u početku svoga oslobođenja, narod je prepun tradicija kako se je razvijala Srbija, kako je izabrat vladaoc, kako su se Ustavi gradili, bune za ustavna prava podizale, kako je prepun život našeg državnog života za ustavno uređenje, i kako je istorija utvrdila bazu, osnovu našeg državnog uređenja, kako je stvorena ustavna monarhija sa vladavcem dinastije koju je sam narod izabrao (...)

(...) Šta će biti, ako se u toj borbi Srbija tako iznuri, tako oslabi, da neće moći odbiti strano mešanje u izbor svoga vladao- ca? Šta će biti od Srbije i Srpskog naroda pa i srpskog prestola, ako se dvojni i trojni savez uplete u izbor buduće srpske dinastije?

(...) Ne bludimo li, mi Srbi, kad zamišljamo da će biti i da može biti evropskog rata oko naših pitanja? Ne varamo li se, mi Srbi, kad očekujemo da Rusija stavi u pokret svoju vojsku, koja bi brojala milionima, i svoju finansijsku moć, koja bi trebala da bude bar pet puta veća no što je stavila kad se je krenula u (18)77 godini da oslobađa Bugare? Tako mogu misliti mladi, idealni ljudi, ali oni, koji poznaju Rusiju, tako ne samo ne mogu misliti, no i ne smeju tako misliti (...)"

Zvuči ubedljivo. Demokratski, a nadahnuto patriotizmom. Nema šta.

Usudiću se, ipak, da odgonetnem u

Veliki pobedioci u dva svetska rata izgubili su svoje države. Pašić je Srbiju utopio u Jugoslaviju. Čerčil je sahranio Britansku imperiju. Iznudica u oba slučaja. Ipak, ovenčani su slavom trijumfa

kom istorijskom trenutku, u kojim istorijskim (ne)prilikama i iz kojih motiva je Pašić zapisao svoje gornje misli.

Godina je 1902. Mesec – novembar. U tom času njegov ugled i status u stranci i u javnosti bili su na najnižoj stepenici. Pašićeva ispovest pisana je posle suđenja za Ivanjdanski atentat i njegovog lošeg držanja pred sudom; posle neuspele koalicije Narodne radikalne stranke sa naprednjcima (tzv. „Fuzija“); i posle odlaska grupe mlađih radikalskih prvaka iz stranke. Pašić, u stvari, pokušava da se opravda pred partijskim drugovima, partijskim članstvom i javnošću kako bi opstao na mestu radikalskog predsednika. To je bio njegov prvi cilj. Njegov drugi cilj bio je da pruži ruku pomirenja kralju Aleksandru Obrenoviću. Treći cilj je poruka Rusiji: ako me nećete vi, ima ko hoće.

Pašić je, razume se, u svojoj nameri uspeo. Održao se na čelu Radikalne stranke i naredne dvadeset četiri godine zauzimao položaj predsednika vlade, sa kratkim ili dužim prekidima.

Kod Pašića je sve proizilazilo iz trenutne potrebe. Budućnost je toliko neizvesna da se ne vredi njom preterano opterećiva-

ti. Bitno je ono što je sad aktuelno.

Pašić nije robovao univerzalnim načelima. Ni obziri, ni obećanja, ni dogovori, nisu mu bili sveti. Ali je zato bio vrlo vešt da proglašene principe, i demokratske i nacionalne, iskoristi za ostvarenje svojih ličnih interesa i ambicija. Majstor pragmatizma.

Nijednom prelomnom događaju Pašić nije prisustvovao.

U Timočkoj buni 1883. pošlo mu je za rukom da napusti Beograd pre hapšenja. Svi ostali članovi Glavnog odbora Radikalne stranke bili su pozatvarani. Ko je Pašić obavestio o izdavanju naloga za privođenje? Ko mu je pomogao u prebacivanju iz Beograda u Sofiju? Kojim putem je njegov beg izveden?

Istina se nikad nije saznala.

U noći u kojoj je izvršen Majski prevrat (29/30. maj 1903) Pašić se nije nalazio u prestonici, niti je učestvovao u prevratničkoj vladi formiranoj sledećeg jutra. Predvodio je tek treću vladu posle obrenovićevskog kraljeubistva.

U vreme Aneksione krize 1908/09, kad zamalo nije izbio rat između Srbije i Hab-

zburške monarhije, premijersko mesto prepustio je prvo Peri Velimiroviću, a zatim Stojanu Novakoviću.

Nije bio na čelu vlade ni tokom Prvog balkanskog rata (1912), a nije vodio ni ministarstvo spoljnih poslova. I jednu i drugu funkciju obavljao je Milovan Đ. Milovanović, njegov osamnaest godina mlađi stranački drug.

Na dan kad je stigao austrijski ultimatum 1914. (23. jul), Pašić se zatekao u južnoj Srbiji. Po svemu je, iz nepoznatih razloga, na dan-dva otputovao u Solun. Trebalo mu je nekoliko dana da se vrati u glavni grad. Odgovor na ultimatum su, bez njega, pisali ministri Lazar Paču i Stojan Protić.

Ni prilikom proglašenja jugoslovenskog ujedinjenja 1. decembra 1918. Pašić nije bio prisutan. Boravio je u Parizu predvođeci srpsku delegaciju na Versajskoj mirovnoj konferenciji po završetku Prvog svetskog rata. Ni tad nije predsedavao prvoj jugoslovenskoj vladi. Prvi premijer Kraljevine SHS, poznato je, bio je opet Stojan Protić.

Interesantno je da Pašić nikad na vlast nije došao neregularnim putem. Svako svoje ministarstvo, a bilo ih je dvadesetak, što u Srbiji što u Jugoslaviji, obrazovao je na osnovu parlamentarne većine, proistekle iz izbornih rezultata, koja ga je izglasala za premijera.

Drugovao je i saradivao s mnogima, iako ni s kim nije bio do kraja otvoren. Politički ortaci su mu bili Svetozar Marković, Pera Velimirović, Pera Todorović, Raša Milošević, Lazar Paču, Milovan Đ. Milovanović i drugi. Najčešće je birao stručnjake i doktrinare, ljude vične knjizi i peru. On sam niti je bio dobar orator, niti je bio sklon pisanoj reči. Zato su mu diplomatija i političko lukavstvo predstavljali glavne odlike.

Kod Pašića u politici nije bilo mesta za privatnost i prijateljstvo. Odnose sa saradnicima doživljavao je više kao poslovne, a manje kao kolegijalne. U njegovom shvatanju stranačkog života, svi su bili promenljivi i zamenljivi: samo je on bio večit. Kad je procenjivao da je kucnuo čas za nečije odstranjivanje iz političkog života, deštovao je efikasno i nemilosrdno. Konkurenti prosto nije podnosio. Otišli su, ili su oterani, radikalni prvaci Svetomir Nikolajević, Pera Todorović, Kosta Taušanović, Jovan Đaja, Mihailo Vujić, Marko Trifković, na koncu i Stojan Protić. Gurnuti su u

U PAŠIĆEVOM SHVATANJU STRANAČKOG ŽIVOTA, SVI SU BILI PROMENLJIVI I ZAMENLJIVI: SAMO JE ON BIO VEČIT

stranu Pera Velimirović i Raša Milošević. Prerano su umrli Milovan Đ. Milovanović, Lazar Paču i Andra Nikolić. Pomenuh da je brojna grupa mladih radikala, nezadovoljna Pašićevim vođstvom, predvođena trojicom Ljubomira (Živković, Stojanović, Davidović) napustila Narodnu radikalnu stranku 1901. i osnovala zasebnu Samostalnu radikalnu stranku.

Pašić nije bio od onih koji zaziru od jakih ljudi u svojoj neposrednoj okolini. Pre bi se mogao steći utisak da je birao sposobne radije nego ulizice. Vrlinama drugih sakrivaio je svoje mane.

Suviše umišljen da bi bio tašt.

I dalje se lome koplja oko Pašićevog razumevanja Jugoslavije i jugoslovenstva. Jedni tvrde da je upravo on bio arhitekt zamisli o južnoslovenskom ujedinjenju i da ima najveće zasluge za njegovo ostvarenje. Drugi ga vide kao srpskog nacionalista kome je Jugoslavija značila sinonim za „veliku Srbiju“.

Nije tačno ni jedno ni drugo.

Pašić je veoma dockan prihvatio jugoslovensku ideju. Nije bio oduševljen Niškom deklaracijom iz decembra 1914. kojom je Narodna skupština Kraljevine Srbije istakla stvaranje Jugoslavije kao svoj primarni ratni cilj. Zahvaljujući njegovoj političkoj i finansijskoj podršci oformljen je Jugoslovenski odbor u Parizu 1915. Igrao je ključnu ulogu u organizaciji Krfske konferencije u leto 1917. On je vodio pregovore u Ženevi novembra 1918. i bio potpisnik deklaracije koju je, potom, odbacila srpska vlada u Beogradu.

Dakle, na temelju ovog, lako bi se moglo zaključiti da je Jugoslavija Pašićevo čedo.

No, u Pašićevom slučaju stvari skoro nikad nisu onakve kako naizgled deluju.

Pašićevo jugoslovenstvo, jednako kao i Pašićevo srpstvo, bilo je refleksija njegove realističnosti. Ekstremne realističnosti. Srpski nacionalizam donosio mu je popularnost u narodu i mogućnost za masovnu mobilizaciju stanovništva. Videvši da je program „velike Srbije“ neostvariv, okrenuo se ujedinjenju Južnih Slovena. Time je pridobio i srpsku opoziciju i zapadne

sile. Ono što je ovde bitno zapaziti jeste činjenica da je Nikola Pašić bio premijer i pre i posle prvodecembarskog akta. Dođuse ne odmah posle, ali u dogledno vreme svakako. I to uzastopno.

Predsednik vlade Kraljevine Srbije bio je: 1891/92, 1904/05, 1906–1908, 1909–1911, 1912–1918.

Predsednik vlade Kraljevine SHS bio je: 1921–1924. i 1924–1926.

Malo li je?

VINSTON ČERČIL

Rođen je, po muškoj liniji, u plemićkoj porodici vojvode od Marlboroa (ogranak Spenser). Majka mu je bila kći američkog magnata i milijardera. Deda mu je bio vicekralj u Irskoj, a otac – ministar finansija, lider parlamentarne većine i državni sekretar za Indiju. Pripadao je Konzervativnoj stranci.

Mladi Winston pohađao je najbolju srednju školu u Engleskoj, nadaleko čuveni Harou, mada nije spadao u odlične đake. Od malih nogu je patio od sigmatizma i mucanja, govornih mana koje su ga pratile čitavog života.

Čerčil je po profesiji bio vojnik. Akademiju je završio krajem 1894. u konjičkom rodu kao osmi u klasi od sto pedeset kadeta. Rane godine proveo je boreći se na Kubi (1895), u Indiji (1896) i u Sudanu (1897). Učestvovao je i u Drugom buraskom ratu (1899).

Godine 1902. iniciran je u bratstvo slobodnih zidara u londonskoj loži br. 591. Tri godine docnije, aprila 1905, unapređen je u majora Britanske kraljevske vojske.

Njegov ratnički avanturizam, međutim, nije bio rezultat dubokog osećaja patriotizma ili mladalačke čežnje za opasnom vratolomijom. Čerčila je na udaljene delove Ujedinjenog Kraljevstva gonila neugasiva lična ambicija. Računao je da će svojim vojničkim poduhvatima napredovati u službi i, po mogućstvu, skrenuti pažnju pretpostavljenih na sebe. Winston je bio onog soja koji ništa ne preduzima bez unapred skovanog i razrađenog plana. Bio je oficir sa očima netremice uperenim u politiku.

Prvi put je ušao u parlament na izborima 1900. u svojstvu kandidata Konzervativne stranke. Već 1904. menja tabor i prelazi u redove liberala. U idućih nekoliko godina karijera mu se kretala strelovitom brzinom. Bio je zamenik ministra

za kolonije, predsednik borda londonske berze, državni sekretar unutrašnjih dela i prvi lord Admiraliteta, pre navršene četrdesete godine.

Član vigovskog kabineta lorda Eskvita bio je od februara 1910. do novembra 1911. Zatim je držao resore naoružanja, rata i kolonija u tri vlade, isto tako liberala, Lojda Džordža (1917–1922). Pošto se vratio među torijevce, postavljen je za ministra finansija u konzervativnom ministarstvu Stenlija Boldvina (1924–1929).

Premijer je bio u dva maha: 1940–1945. i 1951–1955. Oba puta kao konzervativac.

Na čelu Admiraliteta nalazio se u sledećim periodima: 1911–1915. i 1939/40.

Upravo na toj funkciji doživeo je svoj veliki vojni i politički debakl koji bi, da se nije radilo o Čerčilu, svakom drugom okončao karijeru. Naime, on je uporno insistirao na pomorskoj operaciji na području Dardanela i poluostrva Galipolje početkom 1915. uprkos ostrim protivljenjima pojedinih generalštabnih oficira i članova Admiraliteta. Ubeden da je strategija dobro pripremljena i da je uspeh zajamčen, Čerčil je svu odgovornost primio na sebe. Mislio je da će mu jedna važna pobeda u Prvom svetskom ratu doneti željenu političku reputaciju. Na njegovu nesreću, sve je pošlo naopako.

Vinston Čerčil ne bi bio Winston Čerčil da nije munjevito reagovao kontraudarom. Već u maju 1915, tokom obilaska fabrika namenske proizvodnje, u dogovoru s jednim dopisnikom londonskog „Tajmsa“, izazvao je tzv. „križu đuladi“ objavivši da Velika Britanija ne raspolaže dovoljnim količinama artiljerijske municije i da je to glavni razlog njenih ratnih teškoća. Ovim manevrom je bar pokušao da smanji svoju odgovornost za galipoljski fiasco i upre prstom u nekog drugog.

Ni ovo mu nije uspelo. Afera je dovela do formiranja koalicione vlade, a konzervativci su, u svoju cenu, uneli i Čerčilov izlazak iz kabineta. Izgubio je oslonac i kod liberala: Lojd Džordž ga je smatrao za bolesno ambicioznog diletanta koji je prenebregao upozorenja vojnih starešina; lord Eskvit ga je krivio za pad vlade i iznuđenu koaliciju. Činilo se da je s njim svršeno.

Još jednom se dočekao na noge. Bio je jedini liberal koji je podržao Lojda Džordža u zahtevu za sprovođenje opšte mobilizacije i tako povratio naklonost bu-

OBOJICA SU BESPOGOVORNO ODSTUPALI SA FUNKCIJA ONOG SEKUNDA KAD SU GUBILI PODRŠKU. U FORMALNOM SMISLU, BILI SU POŠTOVAOCI DEMOKRATSKIH PRAVILA POLITIČKE BORBE

dućeg britanskog premijera. U vladu je ušao ponovo jula 1917. i ostao narednih pet godina menjajući više portfelja.

Na položaju ministra rata najviše se posvetio građanskom ratu u Rusiji i bio jedan od usamljenih zastupnika politike bezuslovne vojne intervencije protiv boljševika. Pamtila se njegova tadašnja izjava kako „boljševizam treba satrti dok je još u kolevci“. Izolovan i suočen sa tvrdom opozicijom laburista, nadgledao je potpuno povlačenje Britanaca iz Rusije 1920. Čerčilova poslednja naredba bila je da se sve oružje ostavi Poljacima. Stekao je oreol nepomirljivog neprijatelja komunizma.

Čerčil je, tokom tridesetih godina minulog veka, delovao kao opozicija unutar Konzervativne stranke. Beskompromisno je kritikovao politiku premijera Boldvina; još je žešći bio prema Nevilu Čemberlenu. U momentu jarosti za Boldvina je rekao da bi „bolje bilo da nikad nije živeo“. Stajao je na suprotnoj strani od svoje partijske većine i u pitanju nezavisnosti Indije i u кризи povodom ženidbe i abdikacije Edvarda Osmog.

Biografi se listom slažu da je Čerčilov odnos prema Hitleru i prema fašizmu bio, u najmanju ruku, ambivalentan. Pokazivao je simpatije u pogledu na japansku invaziju Mandžurije i, pogotovu, u pogledu na španskog generalisimusa Fransiska Franka.

Ovo je Čerčilov citat o nemačkom fire-ru (1937):

„Mada naknadna politička akcija ne može ispraviti pogrešna dela, istorija je prepuna primera ljudi koji su došli na vlast upotrebom grubih, žalosnih, čak zastrašujućih metoda, ali na koje se, kad se njihov život sagleda u celini, gledalo kao na velike ličnosti čiji su životi obogatili istoriju čovečanstva. To bi moglo biti sa Hitlerom.“

Svom silinom svoje rečitosti, godinu dana kasnije, napadao je Čemberlenov potpis stavljen u ime Ujedinjenog Kraljevstva na Minhenski sporazum 1938. kojim je Nemačkoj prepuštena Čehoslovačka.

Ironija istorije leži u tome što se, po svemu, Čerčilu – članu velike trojke pobednika nad hitlerizmom, čoveku spremnom da se bori do poslednje kapi krvi svojih vojnika, onom koji je obećavao „krv, znoj i suze“ i koji se zaklinjao da će „braniti svoje ostrvo po svaku cenu“ i da se „nikad neće predati“ – pomalo svidao lider nemačkog nacizma. Makar u početku.

A sad ponešto o Čerčilu i nama.

Ima istoričara koji misle da se Čerčilova balkanska politika u Drugom svetskom ratu nalazila pod presudnim utiskom njegovog sloma kod Dardanela 1915.

Meni se, ipak, čini da su legendarnog Engleza, ljubitelja kubanskih cigara i francuskog konjaka, pre svega rukovodili pragmatični interesi Ujedinjenog Kraljevstva. Ti interesi su bili dvojaki: prvo, da se očuva celovita Jugoslavija, ali da se izade u susret separatnim težnjama Hrvata i drugih nesrpskih naroda; i drugo, da se, ako ne zaustavi, a onda parira sovjetskom uticaju u jugoistočnoj Evropi. O tome kazuje tzv. „Procentni sporazum“ iz Moskve oktobra 1944.

U glavnim crtama, Britančeva logika se sastojala u ovom.

Jugoslavija, bez obzira na međusobnu omrazu i patologiju, mora biti obnovljena, inače neće biti načina da se obuzdaju nacionalistička divljanja posvađanih naroda na Balkanu. Tito, Komunistička partija Jugoslavije i etnički federalizam, obezbediće najprikladniji okvir za ostvarenje tog cilja. Uporedo s tim, jugoslovenski komunisti i njihov lider, koliko i geografski položaj Jugoslavije, nagoveštavaju mogućnost stvaranja jedne „tampon-zone“ na području Balkanskog poluostrva, to jest zaleđa Bosfora i Dardanela i duž obale Jadranskog mora.

Čerčil je razmišljao veoma realistično. Ako će Crvena armija ući u Jugoslaviju, a njihov je favorit Tito, onda je Tito i za Zapad „konj za trku“. Monarhija, vlada u Londonu i pokret DM, nisu prihvatljivi ni Hrvatima, ni drugima i (osim Srbima) zato im nema budućnosti. Oni moraju biti napušteni i eliminisani.

Izgubio je parlamentarne izbore neposredno po završetku Drugog svetskog rata od anonimnog i neubedljivog laburističkog kandidata Klementa Atlija. Mnogi i danas veruju da je to učinio namerno.

Poslednji put je izabran za predsednika vlade 1951. Po isteku četvorogodišnjeg mandata konačno se povukao iz politike.

VLASTOLJUBLJE NAROČITE VRSTE

Nisu Pašić i Čerčil bili izuzetni po tome što je za njih vlast značila smisao politike.

Bilo je kraljeva i tirana koji su sebe poistovećivali ne sa vlašću, već sa božanstvom i državom. Bilo je i onih koji su se proglašavali bezgrešnim i nadljudskim. Pred kojima se sklanjao pogled i padalo ničice. Bilo je i onih koji su, bez zrna griže savesti, tamanili hiljade ljudi kako bi, u mahnitom alavosti, sačuvali svoj presto. Istorija beleži careve i despote, potkupljive, pohlepne i krvožedne. Bilo je među njima silnika, razvratnika i glavoseča. Bilo ih je pomračenih umova i ograničene pameti, nepismenih i podmuklih, podlaca, fanatika i bogomoljaca, misterioznih i ratobornih. Imena se ređaju sama.

Postojali su i državnici, mada retki, kojima je narodno dobro bilo zvezda vodilja, koji su svoju vlast prihvatili kao dužnost, kao obavezu, kao zadatak. I među ovima je bilo taštine i samoljublja, ali je osećaj istorijske uloge nadjačavao individualni egoizam. Ljudi s misijom. Ljudi od dela. I ovi su umeli da budu autoritarni i autoritativni: da svoje odluke pretpostave većinskoj. To su oni što su vlast napuštali svojevoljno, sa olakšanjem ili razočaranjem. Gordi, nesalomivi, nepokolebljivi. Dosledni, samouvereni, beskompromisni. Od reči. Na primer: Vašington, Trocki, De Gol ili Gandi.

Pašić i Čerčil jesu bili vlastoljupci, ali vlastoljupci posebnog kova.

Pogrešno bi bilo tvrditi da su bili političari bez principa, prevrtljivi i verolomni. Kod njih su principi vredeli dok god i kad god su to objektivni uslovi dozvoljavali. Specifične situacije su, međutim, iziskivale specifične poteze. Prevrtljivost i verolomnost su, otud, dolazile kao neminovnost, a ne kao stvar izbora.

Zastupali su opšte interese sve dok njihova pozicija na vlasti nije dovođena u pitanje. Tad su, gotovo nagoni, branili sebe i svoj status po svaku cenu. Za njih nije postojala dilema o tome šta je preče: lični uspeh ili nacionalna dobrobit. U njihovom redosledu prioriteta ova dva interesa su se poklapala u milimetar. Sebe su smatrali i najboljim i nezamenljivim za vodstvo države i naroda.

Nisu se usuđivali da krše zakone. Kad je bilo neophodno, nisu prezali da ih zaobiđu. Ovakve korake pravdali su „višim“ razlozima: u sebi nisu videli uzurpatore vlaš-

sti, već dalekovidne državnike koji, katkad, moraju tragati neortodoksnim metodima za postizanje suštinskih ciljeva.

I Pašić i Čerčil su poznati po tome što su često radili preko posrednika. I jedan i drugi su stvorili mreže svojih pouzdanika koje su upotrebljavali za obavljanje delikatnih poslova. Ove mreže su bile neformalne i diskretne, i nisu podlegale zvaničnom institucionalnom ustrojstvu.

Vešti su bili u korišćenju postojećeg državnog aparata i svih zvaničnih potencijala. Ali i ovde je njihov ličan stav bio prvenstven. Funkcionisali su po pravilima usluga i protivusluga, čime su uspostavljali odnose pod svojom kontrolom. U usluge je spadao i novac: obojica su znački raspolagali i budžetskim i „crnim“ fondovima. Odveć prepredeni da bi bili korumpirani. Oni su kupovali druge, njih nije mogao kupiti niko.

Ljude nisu cenili samo po poslušnosti. Disciplina i vernost su se kod njih podrazumevale. Pojedinačne sposobnosti su prepoznavali nepogrešivo, razdvajajući ih od ostalih osobina koje nisu morale da budu izuzetne. Dovoljno je bilo da određena osoba ima jedan jedini dar, znanje ili veštinu, pa da bude izabrana za saradnika.

U političkim borbama nisu izbegavali nečiste rabote. Biće, štaviše, da su u njima prednjačili. I jedan i drugi su bili magovi političkih spletki i podmetanja. Izbegavali su otvorene sukobe sa suparnicima, radije birajući posredne kanale za uklanjanje protivnika u svojim strankama ili iz rivalskih.

Kad je trebalo, bili su neverovatno uviđavni. Kad im je smetalo, bili su ledeno okrutni.

Čerčil je britanski parlamentarizam zatekao i maksimalno se držao njegovih načela, osim u izuzetnim (ne)prilikama. Pašić je u izgradnji parlamentarizma u Srbiji učestvovao boreći se protiv obrenovićevskog apsolutizma i samovolje. Obojica su bespogovorno odstupali sa funkcija onog sekunda kad su gubili podršku. U formalnom smislu, bili su poštovaoci demokratskih pravila političke borbe.

I Pašić i Čerčil su bili rođeni demagozi. Znali su tačno šta običan svet voli da čuje i to su mu govorili.

Bili su izvanredni glumci. Njihove uloge zabrinutih i zamišljenih nacionalnih pokrovitelja koji noćima razbijaju glavu o izgledima za opstanak naroda i njegovo blagostanje, uloge duboko misaonih

mudraca koji bdiju nad narodnom sudbinom, uloge brižnih otaca svojih nacija koji vide dalje od svih ostalih – to su bile pozorišne bravure na otvorenoj sceni dvojice naših junaka.

Pašiću je dvaput život visio o koncu, Čerčilu – karijera. Našavši se na ivici ponora, obojica su odigrali kockarski i uspeh. Podigli su se iz pepela poput Feniksa.

U najtežim prilikama bili su najprijebniji. Najbolji kad je najvažnije. Glasovi spokoja i utehe.

Veliki pobedioci u dva svetska rata izgubivši svoje države. Pašić je Srbiju utočio u Jugoslaviju. Čerčil je sahranio Britansku imperiju. Iznudica u oba slučaja. Ipak, ovenčani su slavom trijumfa.

Nijedan nije bio vizionar. Nisu se opterećivali time šta će se dogoditi za deset, dvadeset ili pedeset godina. Za njih je budućnost predstavljala zamagljen horizont u daljini, mozaik kojem nedostaje toliko delova da je sklapanje celokupne slike izlišno. Vizionarstvo su prepuštali dokolicarima i fantastama. Ni u prošlost se nisu udubljivali. Ono što je svršeno, mislili su i jedan i drugi, ne može se ni pokvariti, ni popraviti. Tako je, kako je. Za njih je postojala samo sadašnjost. Na nju se može uticati, ona se može usmeravati i kanalisati. Sadašnjost je jedini vremenski okvir vredan truda. U sadašnjosti se mogu postizati opipljivi efekti realne politike. I Pašić i Čerčil, sve što su činili, činili su u sadašnjosti i za sadašnjost. Ljudi od ovog sveta i svog vremena. Trezveni, objektivni, hladnokrvni. Račundžije.

Najzad, šta su ostavili za sobom? Koliko su duboki njihovi tragovi i šta je u njima najznačajnija poruka za potomstvo?

Ekstremna racionalnost koja je obojicu odlikovala zaustavljala ih je da ne potonu u razularene vlastoljublje. Urođena razložnost. Put ka trajnom uspehu je staza iznad provalije. Opreznost, sumnjičavost i promišljenost. I pripremljen rezervni plan.

Biti kadar „stići i uteći, i na strašnom mestu postojati“. To su bili i Pašić i Čerčil.

Politika je umetnost mogućnog. Uticaj je važniji od principa. Utisak od istine. Bitno je trajati i istorija će te zapamtiti.

Zato su i Pašić među Srbima i Čerčil među Englezima kulturne veličine, s pomešanim osećanjima potonjih generacija. Dive im se i krive ih u jedan mah. Besmrtnost je jedina jača od zaborava.

The legend lives on. **N**

TITAN Cementara Kosjerić na prekretnici: alternativna goriva u fokusu

Dok cementara Kosjerić obeležava pola veka postojanja, uvođenje domaćih i evropskih taksi na emisiju ugljen-dioksida, praćeno birokratskim zastojem u dobijanju dozvole za alternativna goriva, predstavlja izazov za poslovanje najmanje cementare u regionu.

Ekološka zaštita je već decenijama ravnopravan prioritet poslovanja fabrike u koju je od privatizacije 2002. godine uloženo oko 30 miliona evra, što predstavlja trećinu ukupnih investicija. „Ponosimo se time što smo posle dugog niza godina, posle velikih investicija i napora, došli do toga da možemo da radimo punim kapacitetom, a da vazduh u Kosjeriću u isto vreme bude u zeleznoj zoni prema nacionalnim i kriterijumima Titan grupe“, ocenjuje generalni direktor Miroslav Gligorijević. Fabrika uspešno upravlja i otpadnim vodama kroz zatvoreni sistem u kom prečišćava vodu tako da bude čistija od one koju uzima iz reke Skrapež.

Dodatni problem predstavlja nova taksa na emisiju CO₂ koja cementaru košta pola miliona evra, dok joj se istovremeno uskraćuju tehnički alati za smanjenje emisija. „Ono što je za nas problem je što smo mi od ove godine oporezovani taksom na emisiju ugljen-dioksida, a nemamo glavni alat za smanjenje naših emisija ugljen-dioksida, a to su alternativna goriva. I to je situacija koja je za nas opasna“, objašnjava Gligorijević, ukazujući na konkurenciju. „Naša domaća konkurencija koristi alternativna goriva skoro 20 godina“, kaže.

Koren ovog zaostatka krije se u administrativnom zastoju na lokalnu. „Mi smo 10. oktobra 2017. godine, sećam se datuma, dobili građevinsku dozvolu za postrojenje za doziranje alternativnih goriva od komunalnog otpada u Srbiji, a 30 dana je zakonski rok za pokretanje upravnog spora. Opština je u zakonskom roku pokrenula upravni spor. Sve instance upravnih sporova su se povlačile do negde kraja 2023. godine“, navodi Gligorijević, dodajući da je opština nakon izmene dozvole ponovo pokrenula spor. „Uместo da otvoreno i argumentovano razgovaramo o načinima na koje bi se ovaj projekat mogao realizovati, o merama zaštite, o praćenju uticaja na okruženje, o načinima

zajedničke kontrole porekla i sastava goriva, mi se vrtimo u tom začaranom krugu tužbi već godinama. U takvoj situaciji gubimo svi. Mi gubimo konkurentnost i ugrožena nam je održivost poslovanja, ostaje nam sve manje prostora za pomoć lokalnim projektima i inicijativama, a društvo gubi mogućnost bezbednog zbrinjavanja hiljada tona komunalnog otpada, svake godine“, konstatuje.

Šta zapravo brine ne samo opštinsko rukovodstvo već i deo sugrađana u jednoj od najmanjih opština u Srbiji? Ispostavilo se da cementara planira da koristi komunalni i drugi neopasni otpad kao gorivo, pa postoji strah od stvaranja deponije, i to u kraju koji dosta polaže i na svoju turističku ponudu. Gligorijević objašnjava da nema razloga za brigu.

„Proces sagorevanja alternativnih goriva u industrijskim cementnim pećima potpuno je različit od procesa koji se odvija recimo ako neko zapali kontejner ili ako zapali gomilu smeća na otvorenom“, ističe Gligorijević i objašnjava da je to direktna posledica fizičko-hemijskih zakona same proizvodnje klinkera. „Goriva u cementnim pećima stvaraju temperature do 2000 stepeni. To su ekstremno visoke temperature i te temperature su nam neophodne da bismo dobili kvalitetan proizvod. Kamen se u našim pećima praktično topi na 1500 stepeni i tada se odigravaju sve te hemijske reakcije koje omogućuju stvaranje cementa, a to znači da mi moramo da držimo visoke temperature sve vreme u procesu da bismo dobili ovakav

proizvod. Produkti sagorevanja imaju uticaj na kvalitet finalnog proizvoda, zbog čega kvalitet goriva mora biti strogo kontrolisan, što je dodatna garancija da će se postupak odvijati bez rizika po okruženje“, istakao je on. Dodatna prednost ogleda se u tome što u ovom procesu ne nastaje pepeo koji bi se odlagao na deponije. Takođe, projektom je predviđeno da cementara koristi goriva pripremljena u postrojenjima za preradu otpada koje se nalaze van Kosjerića, tako da na lokaciji cementare ne bi bilo prikupljanja, selekcije ni deponovanja otpada – pripremljeno gorivo bi se dovozilo u fabriku u skladu sa dnevnim kapacitetima postrojenja.

Iako cementara obezbeđuje trećinu lokalnih prihoda opštinskog budžeta i realizuje promet od 14 miliona evra godišnje sa lokalnim dobavljačima iz Kosjerića, rukovodstvo ne želi da ekonomske zasluge koristi kao opravdanje. „Uvek ćemo reći da ovaj ekonomski uticaj ne koristimo i nećemo ga koristiti kao izgovor za ignorisanje našeg ekološkog uticaja ili kao izgovor za nečinjenje maksimalnog u cilju smanjenja ekološkog uticaja“, naglašava Miroslav Gligorijević, i sam rođeni Kosjerac.

O tome svedoče i planirana ulaganja. Naime, nakon rekonstrukcije i ugradnje modernog vrećastog filtera, na pomolu je nova investicija u SNCR postrojenje za smanjenje emisije azotnih oksida. Realizacija projekta je u toku i početak rada se očekuje krajem ove ili početkom sledeće godine.

Operacija „šumsko voće“

Novi cilj Ukrajinaca su srca i duše prosečnih Rusa koje je Putin prećutno uverio da ako podrže rat neće morati učestvovati. Sada su oni „predmet obrade“ jer dronovi uništavaju sitni biznis – gađaju se skladišta firme Wildberries koja su vrlo laka meta jer su to glomazne hale koje lako gore i naravno nisu obuhvaćene planovima PVO

Piše Aleksandar Radić

Naredba ukrajinskog predsednika Zelenskog koju je javno otkrio 26. juna glasi da se pokrene svim resursima četrdeset dana žestokih udara po Rusiji sa namerom da se „utiče na državu agresora kako bi se primorala na završetak rata“. Nastavili su po starom sa udarima dronovima velikog dometa po rafinerijama i raznoj infrastrukturi i već par meseci po vozilima na putu matica Rusija – Krim. Novi cilj su srca i duše prosečnih Rusa koje je Putin prećutno uverio da ako podrže rat neće morati učestvovati. Sada su oni „predmet obrade“ jer dronovi uništavaju sitni biznis – gađaju se skladišta firme Wildberries koja su vrlo laka meta jer su to glomazne hale koje lako gore i naravno nisu obuhvaćene planovima PVO.

Bezbroj baterija „pancira“ i divizionara S-400 razmešteni su u prstenovima oko prestone Moskve, nekih rezidencija, pomalo oko baza ruske avijacije, ali ko bi i zašto branio firmu koja preuzima robu sitnih proizvođača i prodavaca i preprodaje onlajn. Po uzoru na Amazon, Alibaba i ostale elektronske prodavce svetskog formata, ruski klon pokrenuli su pre 22 godine gosn i gđa Bakalčuk. Iz svog stana prodavali su odeću i obuću i razradili

veliki biznis. Razveli su se i ženska ruka je ostala glavna – gđa devojačkog prezimena Kim, sovjetska Korejka iz Groznog. Poslovi su zaštićeni jer je gđa Kim politički podobna i aktivna u podršci vlastima, tj. vladajućoj partiji i SVO. I firma i ona na listi su posebnih mera Ukrajine zbog ruske propagande i prodaje ruske uniforme.

Puno boraca koji idu na front sve potrebno od pantalona i čizama i raznih geđžeta naručuje preko firme Wildberries koja je neformalna pozadinska baza ruskih pukova. Ocenili su u ukrajinskoj službi da bi bilo od koristi za rat da našete biznisu gđe Kim i tokom jula dronovima su uništili četiri glavna skladišta za distribuciju robe u mestima Elektrostalj i Koldino (Moskovska oblast), Kotovsk (Tambovska oblast), Krasnodar i Nevinomijsk na jugu, na Kubanu i zatim centri u Piteru i na Krimu.

Ruske protivmere bile su sasvim očekivano uzvratni udar po ukrajinskoj onlajn prodajnoj mreži i skladištima firme Rozetka koja je pandan Wildberries.

Zelenski kaže da je ruska firma prodavac robe dvostruke namene od pancira do dronova i da su zato sasvim prirodan izbor mete u ratu. Moskva kaže – isto,

ukrajinskoj privredi pripisuju aktivnosti u namenskoj proizvodnji i skladištenje sredstava. Obe strane drže se istih fraza i samo ubacite u rečenice „Wildberries“ ili „Rozetka“.

Rusi su „prepisali“ i sistematične udare na benzinske stanice i vozila cisterne za prevoz goriva. Osvetili su se masovnim udarima po prifrontovskim pumpama i prema podacima ruske strane samo do 19. do 31. jula uništili su više od 60 dronovima „geran“, „gerber“ i poneku sa klasičnim avio-bombama „fabovkama“.

Zelenski je naredio pomorsku blokadu ruskih crnomorskih luka. Rusi su blokirali luke na ukrajinskoj strani Crnog mora. Naredili su sa visokog mesta da se dronovima i raketama provede pomorska blokada. Zvanično, u komunikama se kaže da su cilj brodovi koji dostavljaju teret za račun VSU (po ruski, oružane snage Ukrajine), ali jasno je da je primarno prekinuti izvoz ulja, kukuruza i ostale robe.

U blizini Odese, 19. jula, ruskim protivbrodskim raketama „P-800 oniks“ pogoden je brod „Golden Leo“ koji je plovio pod zastavom Gvineje Bisao. Smrtno su stradala devetorica mornara i ukrajinski pilot. Ranije su korišćeni dronovi čija je razorna moć dovoljna da se brod teško

ošteti, ali ne i uništi. Raketa sa glavom od 300 kg koja leti brzinom od oko 2,6 M ne ostavlja šanse posadi i brodu. „Golden Leo“ je bez posade plutao i sedam dana nakon pogodaka otišao je na dno.

Čini se da su Rusi procenili da loše zvuči u propagandi da su stradali strani mornari i zato su se vratili na dronove kao sredstvo koje će obaviti posao, ali bez previše štete. Neko će da strada, ali ponekad, zato što nema sreće.

Rusi kažu da su 30. jula, u 8 časova i 10 minuta dronom „geran“ udarili po brodu usidrenom u luci Odesa, u 9 časova i 43 minuta „geranom“ su pogodili teretni brod u luci Južni u Odeskoj oblasti, od 15 časova i 10 minuta do 18 časova i 8 minuta mete su bila tri broda koja su plovila ka ukrajinskoj obali u Crnom moru severo-istočno od Zmijskog ostrva. Za dan 31. jul Rusi su prijavili da su sa tri „gerana-2 siker“ i „gerber siker“ pogodili dva broda južno od Odesa. Treći brod su pogodili u luci Černomorsk jednim „lancetom“. Za poslednje dve nedelje jula u širem reonu Odesa pogođena su 82 broda.

Zauzvrat, 1. avgusta potopljen je ruski brod „Janina“ na poziciji udaljenoj 130 nautičkih milja od Novorusijska, sada glavne baze Crnomorske flote koja je većinu plovinih sredstava povukla sa Krima na istok. Svih 17 članova posade je preživelo udar drona, ali brod nije.

Po naredbi Zelenskog morski dronovi u desetinama primeraka krstare po moru sa primarnim zadatkom da osim ratnih brodova unište što više civilnih plovila „iz senke“, kako se naziva ruska strateški važna „flota“ sa prikrivenim vlasništvom. Zbog pritiska sankcija EU i SAD stvorena je mreža firmi koje koriste brodove pod raznim belosvetskim zastavama, promene imena, mulja se sa automatskim identifikacionim sistemom (AIS) koji daje tačnu poziciju i identitet svakog broda. Mora se tako jer kada se izađe iz ruskih voda posada prevozi teret iz ruskog izvoza ne zaštićena od presretanja od stranih sila. Ruska ratna mornarica poseduje pre malo eskortnih brodova. Rusi su par decenija unazad gradili velike, ali relativno slabo naoružane korvete.

Taktika ruskih komandanata je gruba i nije prilagodljiva realnim okolnostima u međunarodnim vodama kada se mora pokazati visok nivo smirenosti i istovremeno odlučnosti. Primer postupanja „po ruski“ je incident 16. juna u Laman-

Zelenski kaže da je ruska firma prodavac robe dvostruke namene od pancira do dronova i da su zato sasvim prirodan izbor mete u ratu. Moskva kaže - isto, ukrajinskoj privredi pripisuju aktivnosti u namenskoj proizvodnji i skladištenje sredstava. Obe strane drže se istih fraza i samo ubacite u rečenice „Wildberries“ ili „Rozetka“

šu kada je komandant fregate „Admiral Gligorovič“ od preko 4.000 tona naredio da se pripuca u more blizu jahte koja se u lošoj vidljivosti našla blizu ruskog broda. Neki par penzionera koji je iznajmio jahtu suočio se sa velikim brodom, a ko zna, ruski oficir je bio u prilici ako proceni da treba da lansira neki „oniks“, „cirkon“, „kalibar“. Previše sile sa premalo stvarnog efekta jer ne može da se pokrije svaki brod flote iz senke koji se muva po okeanima i povremeno Amerikanci, Britanci i Francuzi pohvale se da su se iskricali na neki od tih, najčešće tanker sa ruskom naftom.

Rat na pomorskom vojištu se nastavlja i pomorci će morati da odustanu od plovitbi ka ukrajinskoj obali jer ruski dronovi su u vazduhu. Slede vesti o novim pogođenim brodovima, pa dok ima nekog na moru biće i žrtava.

Iste vesti došle su iz Persijskog zaliva – pres-sluzba Iranske islamske revolucionarne garde kaže da su 31. jula pogodili dva tankera koja su podlegla provokacijama američke Centralne komande i poverovala da može da se plovi neodobrenom rutom pod vazdušnom zaštitom „terorističke američke vojske koja ubija našu decu“. Četiri tankera su prema iranskim tvrdnjama shvatila poruku, okrenuli su se i udaljili.

Jemenski Huti trude se da dronovima „šehid-136“ i raznim raketama pogode brodove u moreuzu Bab el Mandeb i Crvenom moru. Oni su produžena ruka Irana koji dostavlja potrebnu tehniku. Vrlo naivno Ansar Alah predstavlja dronove kao svoj proizvod jer vidi se o čemu se radi. Svi koriste u osnovi identičnu tehniku, taj „šehid-136“ koji pogađa brodove u Ormuzu, pod imenom „Eiban“ lete oko Bab el Mandeba, a kao „gerani“ traže plen po Crnom moru.

Američki stil u pomorskoj blokadi je dramatičan u rečima i tonu. Govori se o ratu bezmalo sudnjeg dana. Praksa se svodi na letove avijacije na maloj visini kao prikaz sile, prisustvo ratnih brodova, i sve u svemu do sada nisu primenjena razorna sredstva. U stvari, nije baš najjasnije šta Amerika hoće. Prvo su proleto pokrenuli blokadu koja se pokazala poroznom i par meseci vodili su sa Iranom propagandni rat na temu „ko je jači“. Od konkretnih mera marinci su se ukrcali na jedan iranski brod koji su prvi zaustavili silom sa pogocima projektila 127 mm u mašinski prostor. Posadu su preko Pakistana poslali kući i zadržali su brod. Amerikanci su kasnije presreli još tri broda, ali trudili su se da to ne budu naslovne vesti, da na fin način izvrše zadatak.

Kada su se ponovo zaostriili odnosi SAD i Irana od 14. jula ponovo su na snazi mere blokade Ormuza. U nadležnosti Centralne komande je da održava stalne patrolu u vazduhu i na moru i da se pobrine da niko ne prođe. Zvanično, prvog dana efekti blokade bili su „preusmeravanje“ dva tankera, ali i jedan slučaj primene tvrde sile – prazan tanker „Bela“ pod zastavom države Kurasao (da ne gledate po internetu, ima samostalni status unutar Kraljevine Holandije, ali nije članica UN) gadali su raketama „Hellfire“ u područje dimnjaka. Amerikanci tvrde da su išli ka iranskim terminalima na ostrvu Karg i da nisu poslušali naređenje da stanu. Zato su lansirali protivoklopnu vođenu raketu koja je namenjena za uništavanje tačkastih ciljeva i svakako ne bi potopila brod, ali poruka je bila jasna i marinci su obavili ostatak posla i stavili brod pod kontrolu američke oružane sile.

Nisu Amerikanci skloni humanitar-nom postupanju i pokazali su to kada su iz „čista mira“ 4. marta potopili iransku fregatu „Dena“ koja se vraćala sa međunarodne vežbe u Indiji. Uradili su to da bi pokazali šta se može učiniti i ubili su 104 iranska oficira, podoficira i mornara zarad efekta u javnom mnjenju. U blokadi Ormuza radi se o poslu, interesu da se zaradi novac i obezbedi izvoz nafte i zato postupa se pažljivo (zasada). Kada se kre-tanje robe zaštititi, sve će se fino završiti. Nije to nalik ratu u Ukrajini koji se vodi sa otvorenom namerom da se uništi mr-ski protivnik. Zato Amerikanci se trude da brodovi plove, a Rusi i Ukrajinci da što brže potonu. **N**

Da li je desant na Seutu bio režiran?

Dok je na desetine Marokanaca, umesto obećane zemlje na Starom kontinentu, pronalazilo smrt u vodama Sredozemnog mora, koje je u poslednjih nekoliko decenija postalo najveća grobnica na planeti, marokanski kralj, njegova svita, marokanski mediji, ali i dobar deo populacije, slavili su 27. godišnjicu dolaska na presto suverena Muhameda VI. O mrtvim Marokancima nadomak Seute ništa, a o desetinama hiljada onih koji su ušli nelegalno u Seutu samo površno

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Imigrantska kriza u Seuti ima nekoliko geostrateških elemenata vezanih za energetske, bezbednosni i trgovinski aspekt. Jedno od negativnih nasleđa koje je Angela Merkel ostavila današnjoj Nemačkoj i Evropskoj uniji jeste tretiranje imigracija kao humanitarnog pitanja i pitanja ljudskih prava i sloboda, a ne kao bezbednosnog i geopolitičkog. EU i danas ima problem da prihvati činjenicu da su migracije postale geopolitički instrument država odakle polaze ili kroz koje prolaze talasi imigranata.

Tu katastrofalnu grešku i zaslepljenost prvi je iskoristio turski predsednik Redžep Tajip Erdogan. Usled pretnje imigrantskim talasima, Erdoganu je sve

Rabat je želeo da demonstrira još jednom da je dovoljno da marokanski policajci prestanu da nadziru graničnu liniju sa dva grada i da sve može da padne kao kula od karata. Seuta je prilično izolovana i oko nje nema naseljenih mesta

dozvoljeno: od gušenja sloboda, prava i demokratije u Turskoj, preko vojnog mešanja u Siriji, Iraku, Azerbejdžanu, Libiji i Somaliji, pretnji Grčkoj i Kipru, do puštanja pipaka na Zapadnom Balkanu. Uz sve to, Erdogan je nagrađen i milijardama evra od iste EU za sprečavanje imigrantskih talasa ka Evropi.

Marokanski kralj Muhamed VI odlično je naučio lekciju od turskog kolege i primenjuje je u svakoj prilici koja mu se ukaže, pogotovo nakon potpisivanja tzv. Avramovih sporazuma, koji su podigli na diplomatski nivo odnose Rabata sa Izraelom i dali mu status strateškog i najvažnijeg saveznika SAD izvan NATO-a. Svaki put kada mu to odgovara ili mu je neophodno, Rabat proizvede imigrantsku krizu ili zapreti njome kako bi od Španije i EU dobio ono što želi.

Avramovi sporazumi su u dobroj meri preokrojili odnose u Severnoj Africi, na Bliskom i Srednjem istoku. Maroko je cementirao već dobre odnose sa SAD potpisivanjem Avramovih sporazuma,

Seuta je važna koliko i Gibraltar za kontrolu moreuza koji spaja Atlantski okean i Sredozemno more. To u prevodu znači da bi Maroko zauzimanjem Seute znatno podigao svoju cenu i specifičnu težinu u međunarodnim odnosima budući da bi ušao u klub malobrojnih zemalja koje s kopna mogu da kontrolišu neki od najvažnijih planetarnih moreuza

a kralj Muhamed VI pokazao je da odlično poznaje narav Donalda Trampa kada je auto-put koji spaja Maroko sa Zapadnom Saharom nazvao po njegovom imenu.

„Invazija“ na Seutu, između ostalog, imala je za cilj da pokaže da dve španske eksklave (Seuta i Melilja) nemaju legitimitet i da predstavljaju mrlju kolonijalizma, kao i da se nalaze u neodbranljivoj poziciji, krhke, slabe i na izdijasaju. Rabat je želeo da demonstrira još jednom da je dovoljno da marokanski policajci prestanu da nadziru graničnu liniju sa dva grada i da sve može da padne kao kula od karata. Seuta je prilično izolovana i oko nje nema naseljenih mesta.

Tačno je da su iz Seute izbačeni gotovo svi ilegalci, ali strah koji se uselio među građane španske eksklave neće biti lako izbrisati, pogotovo među hrišćanima i ateistima. U Španiji se na popisima ne traži izjašnjavanje po nacionalnoj osnovi i veroispovesti, pa se ne zna precizan udeo stanovnika španskog i arapskog porekla, ali se na osnovu drugih parametara registruje konstantan pad prvih i rast drugih.

U Seuti je posle Drugog svetskog rata živelo više od 90 odsto hrišćana ili Španaca. Danas je taj procenat pao na 55, najviše 60 odsto, dok je broj građana arapskog porekla porastao na 40 do 45 procenata. Takvom demografskom trendu doprinelo je nekoliko faktora: iseljavanje hrišćana, veći prirodni priraštaj muslimana i dobijanje španskog državljanstva ljudi marokanskog porekla nakon pada Frankovog režima.

AMERIČKO KUKAVIČJE JAJE ZA ŠPANIJU

Sjedinjene Države nikada nisu stavile pod znak pitanja suverenitet Španije nad Seutom i Meliljom, sve do ovog proleća. Prvi kamenčić bacio je Majkl Rubin, bivši funkcioner Pentagona, a danas autor jednog think tanka bliskog Republikanskoj partiji.

Rubin je javno zatražio od predsednika Donalda Trampa i državnog sekretara Marka Rubija da prestanu da tretiraju u rukavicama Španiju, a da Seutu i Melilju tretiraju kao okupiranu marokansku teritoriju.

Trump i Rubio nisu zvanično odgovorili Rubinu, ali se u izveštaju komiteta Predstavničkog doma za usvajanje budžeta za sledeću godinu našao pasus u kome se Seuta i Melilja definišu kao gradovi na teritoriji Maroka pod upravom Španije. Taj izveštaj potpisao je republikanski kongresmen Mario Dijaz-Balart, jedan od najvatrenijih trampista na Kapitolu Hilu. Dijaz-Balart je otišao i korak dalje, pozivajući američku administraciju da ohrabri diplomatski dijalog između Maroka i Španije o budućem statusu Seute i Melilje.

Podsetimo, izveštaj komiteta nije pravno obavezujući, ali ostaje indikativno da je prvi put u jednom zvaničnom dokumentu Kongresa doveden u pitanje aktuelni status Seute i Melilje od strane SAD.

Ponašanje američke administracije je neizbežno stavlja na sto legitimno pitanje: šta je Maroku obećano za potpisivanje Avramovog sporazuma, osim američkog i izraelskog priznanja marokanskog suvereniteta nad Zapadnom Saharom?

DVA LICA MAROKA

Dok je na desetine Marokanaca, umesto obećane zemlje na Starom kontinentu, pronalazilo smrt u vodama Sredozemnog mora, koje je u poslednjih nekoliko decenija postalo najveća grobnica na planeti, marokanski kralj, njegova svita, marokanski mediji, ali i dobar deo populacije, slavili su 27. godišnjicu dolaska na presto suverena Muhameda VI.

U televizijskim dnevnicima i režimskim medijima prva i udarna vest bila je proslava Muhamedovog dolaska na vlast, propaganda o kilometrima izgrađenih auto-puteva, fabrikama, turizmu, ugledu u svetu, uspesima i dalekovidosti kralja Muhameda i zlatnom dobu Maroka – zvuči vam poznato? – a kao šlag na torti bile su izjave predsednika FIFA Đanija Infantina, koji se i Muhamedu VI dodvoravao kao Trampu, uz predviđanje da će Mundijal 2030. (organizuju ga Maroko, Španija i Portugalija) biti najbolji i da je Maroko najlepša zemlja na svetu.

O mrtvim Marokancima nadomak Seute ništa, a o desetinama hiljada onih koji su ušli nelegalno u Seutu samo površno. Nije baš jednostavno objasniti zašto bi toliki broj ljudi, pogotovo mladih, bežao iz Maroka koji prolazi kroz najberićetniji period.

Maroko je policijska država, maskirana diktatura, u kojoj ništa ne može da prođe ispod oka represivnog aparatu. Kralj Muhamed VI i njegov najbliži savetnik i prijatelj iz detinjstva Fuad Ali el Hama kontrolišu sve i svakoga. Ništa u Maroku ne može da se dogodi bez njihovog odobrenja ili da oni o tome nisu obavesteni.

To je razlog zašto niko ne veruje u objašnjenja da se radi o spontanom okupljanju mladih Marokanaca, uz tam-tam društvenih mreža nakon odluke španskog Vrhovnog suda o zabrani odbijanja ljudi u moru, ali ni u bolje nedefinisane organizovane kriminalne grupe koje su orkestrirale „desant“ u znak odmazde zbog uspešnih akcija protiv krijumčarenja droge, oružja i ljudi.

Režim u Rabatu dobio je krila nakon što je izašao kao pobednik u višedece-nijskom sukobu sa Španijom, Alžirom i lokalnim stanovništvom oko kontrole Zapadne Sahare. Nisu samo SAD i Izrael priznali suverenitet Maroka nad Zapadnom Saharom, već su i Ujedinjene nacije izašle sa stavom da je široka autonomija Zapadne Sahare pod krunom Muhameda VI najbolje moguće rešenje. Vlada Pedra Sančeza ga je prihvatila, ali Alžir nije, zbog čega je došlo do prekida odnosa između Maroka i Alžira, kao ni lokalno stanovništvo i njegovo vojno krio Polisarario.

ENERGETSKI ASPEKT KRIZE

Španija, kao i većina članica EU, pogotovo one koje su se odrekle upotrebe nuklearne energije u civilne svrhe – još jedna traumatična i loša tekovina Angele Merkel – primorane su da traže nove dobavljače energije nakon odluke da se do kraja 2027. godine u potpunosti završi uvoz gasa iz Rusije.

Takođe, poslednja kriza u Persijskom zalivu i blokada Ormuskog moreuza, kroz koji prolaze brodovi sa tečnim gasom za evropsko tržište, dodatno su učinile Alžir veoma poželjnim partnerom. Po starom običaju, preko noći je zaboravljena priroda režima u Alžiru, a osude za kršenje ljudskih prava i sloboda zamenila je pragmatična diplomatija s ciljem uspostavljanja što tesnijih energetskih veza sa arapskom zemljom.

Madrid je nakon promene stava prema Zapadnoj Sahari pre četiri godine zahladneo odnose sa južnim susedom i do pre dve nedelje čelnici dveju država nisu se nijednom srelili. Sa zaoštavanjem i produžavanjem ratnih dejstava na Bliskom i Srednjem istoku, španski premijer Sančez obnovio je odnose sa alžirskim predsednikom Abdelmadžidom Tebunom i posetio ga je u alžirskoj prestonici 20. jula.

Nakon sastanka najavljena je pojačana energetska saradnja i povećanje izvoza gasa iz Alžira u Španiju preko gasovoda Medgaz, koji direktno spaja Beni Saf i Almeriju. Samo tri dana kasnije, u Odboru za pravdu španskog parlamenta odobren je predlog o davanju državljanstva osobama i njihovim naslednicima u direktnoj liniji koji su rođeni u Zapadnoj Sahari tokom španskog kolonijalnog perioda, odnosno svima onima koji su ro-

đeni pre 11. avgusta 1977. godine.

Da li su se Rabatu svideli potezi Madrida? Nisu, ali je malo verovatno da su oni glavni motiv „invazije“ na Seutu prošle nedelje.

MAROKANSKI RAZLOZI

Donald Tramp nema skrupule, to smo uostalom videli i na Mundijalu kada je zvao predsednika FIFA Đanija Infantina da urgira da reprezentativac SAD Balogun igra utakmicu protiv Belgije i pored toga što je dobio crveni karton na prethodnom meču sa BiH. Tako da svaka zavera, čak i ona najluđa, u Trampovom slučaju može da zvuči kao verodostojna.

Marokanski kralj Muhamed VI odlično je naučio lekciju od turskog kolege i primenjuje je u svakoj prilici koja mu se ukaže, pogotovo nakon potpisivanja tzv. Avramovih sporazuma, koji su podigli na diplomatski nivo odnose Rabata sa Izraelom i dali mu status strateškog i najvažnijeg saveznika SAD izvan NATO-a

Međutim, malo je verovatno da su kralj Muhamed VI i njegovi saradnici organizovali dolazak mladih Marokanaca u Seutu da bi učinili dvostruko zadovoljstvo Trampu: kaznili Sančeza zbog javnog oponiranja Trampu i dali medij-sku municiju američkom predsedniku da povede antimigrantsku kampanju u Americi pred midterm izbore.

Veća je verovatnoća da je Rabat imao svoje dobre razloge, a da je uračunao da će istovremeno zaraditi i poene kod velikog saveznika i prijatelja u Beloj kući.

Postoje dva mnogo uverljivija motiva za prouzrokovanu imigrantsku krizu u Seuti. Prvi je striktno unutrašnjopolitički, a drugi je povezan sa srednjoročnim i dugoročnim ambicijama Maroka da zauzme dva španska grada na severu Afrike, a da pritom ne izazove prekid odnosa sa EU ili čak ratno stanje.

Podsetimo, pomenuti Majkl Rubin, bivši službenik Pentagona, u tekstu koji je objavio na jednom regionalnom portalu posavetovao je Rabat da pošalje bagere i desetine hiljada Marokanaca koji bi bez upotrebe oružja zauzeli dva grada i da u

tom scenariju NATO, kaže Rubin, sigurno ne bi intervenisao, aludirajući na to da bi 5. član Severnoatlantskog sporazuma ostao mrtvo slovo na papiru.

Maroko smatra Seutu i Melilju svojom teritorijom, odnosno da se radi o ostatku kolonijalizma i istorijske nepravde koja je učinjena Rabatu i koju je neophodno ispraviti pre ili kasnije. Podsetimo, prošle godine ponovo je aktiviran Komitet za oslobođenje Seute i Melilje. Istini za volju, ne radi se o formalnoj državnoj instituciji, ali zvanični Rabat ne samo da toleriše njegov rad već mu pruža finansijsku i logističku podršku.

Unutrašnji politički razlog krije se u sukobu između svemoćnog savetnika kralja Muhameda VI, Fuada Alija el Hame i premijera Aziza Ahanuša. Aktuelni premijer, inače neka vrsta marokanskog Silvija Berlusconi, izraz je manje rigidne nacionalističke i populističke struje u Maroku, okupljene oko stranke Nacionalnog saveza nezavisnih, zbog čega je definišu kao liberalnu, što ne odgovara istini.

El Hama je ktitor Partije autentičnosti i modernosti, koja spaja tehnološki napredak i politički konzervativizam i centralizaciju vlasti pod budnim okom kralja Muhameda VI. Imajući u vidu da su izbori u Maroku zakazani za septembar, El Hama želi da svali odgovornost za događaje u Seuti na premijera Ahanuša i da tako pomogne Partiji autentičnosti i modernosti da se vrati na vlast, ali i da pošalje jasan signal da Rabat ne odustaje od realizacije nacionalnog cilja da uspostavi vlast nad Seutom i Meliljom i da uvede islamske zakone.

VAŽNOST SEUTE ZA EU I ŠPANIJU

Seuta je važna koliko i Gibraltar za kontrolu moreuza koji spaja Atlantski okean i Sredozemno more. To u prevodu znači da bi Maroko zauzimanjem Seute znatno podigao svoju cenu i specifičnu težinu u međunarodnim odnosima budući da bi ušao u klub malobrojnih zemalja koje s kopna mogu da kontrolišu neki od najvažnijih planetarnih moreuza.

Ako bi Španija izgubila Seutu i, imajući u vidu da je Gibraltar pod kontrolom Velike Britanije, Evropska unija ne bi imala kontrolu nad moreuzom od čije prohodnosti u dobroj meri zavise ekonomije Starog kontinenta.

Seuta i Melilja pod neprekidnom su kontrolom Madrida već pet vekova, što

će reći mnogo ranije od datuma nastanka marokanske kraljevine. Primera radi, Ujedinjene nacije, za razliku od Gibraltara i Zapadne Sahare, ne smatraju Seutu i Melilju teritorijama koje treba dekolonizovati.

Nakon dezorijentisanosti španske vlade, koja se pravila kao da ne zna kakav je ulog u igri, i sa premijerom Pedrom Sančezom na odmoru, konce je preuzela ministarka odbrane Margarita Robles: „Svima treba da bude jasno. Španski teritorijalni integritet i suverenitet su neupitni na prostoru cele zemlje, uključujući Seutu i Melilju.“

U roku od samo nekoliko dana, od podeljenosti oko pitanja imigranata, španska levica i desnica, uključujući i radikalna i ekstremna krila, ujedinile su se u odbrani integriteta i suvereniteta države.

Gubitak Seute i Melilje, i pored toga što se radi o gradovima na afričkom kontinentu, označio bi početak krunjenja Španije sa nesagledivim posledicama.

Madrid je u poslednjih desetak godina vodio izrazito obazrivu politiku prema dva grada na drugoj strani Mediterana. Ta opreznost ogleda se i kroz neodobravanje posete kralja Felipea VI Seuti i Melilji u prethodnim godinama. Sančez ali i njegov prethodnik Rahoj nisu želeli da pruže

izgovor Marokancima za kreiranje tenzija eventualnom posetom kralja Španije, kao što je to bio slučaj sa poslednjom posetom kralja Huana Karlosa.

MASK, TRAMP I EVROPSKA DESNICA U OFANZIVI

Donald Tramp, Džej Di Vens, Ilon Mask, Žordan Bardela, Najdžel Faraž, Santjago Abaskal, Đorđa Meloni, Roberto Vanači, Mateo Salvini, Gert Vilders, Alis Vajdel nisu propustili priliku da ušičare koji politički poen na Seuti. Indikativno je da su svi pomenuti lideri koristili gotovo istovetne fraze, potencirajući reči kao što su „invazija“ i definiciju da su gotovo svi imigranti mladi ljudi sposobni za vojnu regrutaciju.

Apokaliptične slike iz Seute ostavile su toliko dubok utisak da malo vrede izveštaji koji govore da je ogromna većina imigranata već napustila Seutu i vratila se u Maroko. Na glasače desnice nema nikakav efekat ni to što je preko sto imigranata platilo životom pokušaj da uđe na teritoriju španskog grada na drugoj strani Mediterana.

Razmere medijskog udarca na stomak velikog dela birača u EU vide se i kroz podršku pismu italijanske i danske premijerke Đorde Meloni i Mete Frederiksen u kome se kritikuje Sančezova politika i traži dodatno pojačanje kontrole granice. Uz Melonijevu i Frederiksenovu potpis na pismo stavilo je još 20 šefova država i vlada.

Tramp i Vens se nalaze u krajnje nepovoljnoj situaciji tri meseca pred midterm izbore u SAD. Manipulacija sa imigran-

tima jedna je od retkih karata koja im je ostala za izbegavanje poraza u prvoj nedelji novembra, uz neizbežno podsećanje na veoma loše vođenje imigracione politike Bajdenove administracije. „Zapamtite ove slike. Za tri godine će tako biti i kod nas ako vlast ode u pogrešne ruke“, zapretio je Tramp.

Ilon Mask već duže vreme pokušava da se nametne kao „deus ex machina“ ekstremne desnice u Evropi, a Pedro Sančez je, uz laburističku vladu u Londonu, omiljena meta. Nakon prognoze građanskog rata u Velikoj Britaniji, Mask je svoje crne slutnje preneo i na Španiju.

Žordan Bardela se nalazi već u kampnji za izbore u Francuskoj sledećeg proleća, sa ambicijom da završi u Jelisejskoj palati ili u Matinjonu, u zavisnosti od sudbine kandidature Marin Le Pen, i nije propustio priliku da preko Sančeza napadne Makrona, centriste i levičare zbog prethodne imigracione politike. Tim pre što su akteri Marokanci, jedna od najvećih etničkih grupacija u Petoj republici.

I Najdželu Faražu je dobrodošla „invazija“ na Seutu s obzirom na to da se bori na dopunskim izborima za mesto u Vestminsteru, a i sve što skreće pažnju sa njegovih malverzacija oko donacija i neprijavljene zarade i imovine više je nego dobrodošlo.

Za lidera Voksa Santjaga Abaskala Seuta predstavlja veliku šansu da lansira novi juriš na vlast, odnosno da realizuje cilj osvajanja više od 15 odsto glasova na parlamentarnim izborima. Računica je da bi sa tim procentom Narodna partija bila primorana da napravi vladajuću koaliciju sa voksovcima jer ne bi imala većinu bez njihovih poslanika.

Đorđa Meloni je napadom na Sančezu ujedinila svoju koaliciju koja se ozbiljno ljuljala u poslednjih nekoliko meseci, malo zbog različitih pogleda na izborni zakon, a još više zbog sve jačeg naleta generala Vanačija koji sve manje prikriva svoje neofašističke ideje i iz nedelje u nedelju beleži rast popularnosti.

Gert Vilders i Alis Vajdel su takođe uhvatili loptu u letu i smećovali na terenu na kome se najbolje snalaze pojačavajući priču o tzv. remigraciji. Alternativa za Nemačku ne uživa samo najveću podršku u biračkom telu u Saveznoj Republici već ima ozbiljne šanse da na izborima u Berlinu i još dve istočnonemačke pokrajine odnese dovoljno ubedljive pobede da sama formira vlast. **N**

Maroko smatra Seutu i Melilju svojom teritorijom, odnosno da se radi o ostatku kolonijalizma i istorijske nepravde koja je učinjena Rabatu i koju je neophodno ispraviti pre ili kasnije

Donald Tramp, zec koji čuva kupus

Umesto da kao predsednik države po službenoj dužnosti brine o zakonitosti poslovanja igrača na tržištu i čuva ga od zloupotreba, Tramp kao biznismen koristi predsedničku funkciju da profitira kršeći pravila i ne poštujući principe dobrog upravljanja. Najupečatljiviji slučaj su poslovi s kriptovalutama na kojima je američki predsednik prošle godine najviše zaradio – 1,4 milijarde dolara od ukupno 2,2 milijarde

Piše Miša Brkić

Tipot Dom (Kupola za čajnik) smatrao se do pre neki dan najvećim korupcionaškim skandalom federalne vlade u istoriji Sjedinjenih Američkih Država. Slučaj je bio vezan za tajno podmićivanje zvaničnika administracije predsednika Vorena G. Hardinga koje je podmazivalo unosne regulatorne ishode 1921. i 1922. godine. Ministar unutrašnjih poslova Albert B. Fol tajno je 1922. godine primao mito od privatnih naftnih kompanija kako bi obezbedio državne rezerve nafte koje je prethodni predsednik Vilijam Hauard Taft namenio za stvaranje Mornaričkih naftnih rezervi. Ministar Fol izdao je u zakup prava na proizvodnju nafte u Tipot Domu Hariju F. Sinkleru iz kompanije Mamut oil (podružnica Sinkler oil korporejšn).

Takođe je izdao u zakup rezervat Elk Hills Edvardu L. Doeniju iz kompanije Pan Ameriken petroleum i transport. Oba zakupa izdata su bez konkurentskog nadmetanja, što je bilo dozvoljeno prema Zakonu o zakupu minerala iz 1920. godine. Uslovi zakupa bili su veoma povoljni za naftne kompanije, a tajne transakcije povezane sa ova dva posla učinile su Fola bogatim čovekom. Što u zajmovima, što u poklonima i obveznicama, Fol je od Sinklera i Doenija za dve i po godine primio sumu čiji je današnji ekvivalent oko 11 miliona dolara. Ministar Fol bio je prvi član predsedničkog kabineta koji je osuđen na zatvor zbog primanja mita, ali niko nije osuđen za davanje mita. Kongres je, kao odgovor na skandal, usvojio zakon kojim

sebi daje ovlašćenje za izdavanje sudskih poziva nad poreskim evidencijama bilo kog građanina SAD, bez obzira na položaj.

Od 30. juna 2026. godine Tipot Dom nema više status najvećeg korupcionaškog skandala u Americi. Tog dana Kancelarija za vladinu etiku objavila je godišnju imovinsku prijavu predsednika Donalda Trampa za 2025. godinu. Na 927 stranica prijave prikazan je razlog zašto je unosno biti američki predsednik – 47. stanovnik Bele kuće Donald Tramp zaradio je 2,2 milijarde dolara u 2025. godini. „Trampovi prihodi u 2025. godini skočili su na 2,2 milijarde dolara, u poređenju sa 622 miliona dolara u 2024. godini pre nego što se vratio u Belu kuću“, primetio je *Njujork tajms*. Najveći deo predsedničkih prihoda ostvaren je, otkrivaju detaljne analize, kroz poslovne operacije opterećene korupcijom, sumnjive berzanske transakcije, trgovinom uticajem i direktnim vladinim mešanjem u tržišnu pozici-

ju pojedinih kompanija čiji vlasnici imaju privatne dilove sa šefom države, njegovom porodicom ili njegovom vladom.

„To je potpuno bez presedana“, smatra u izjavi za *Tajms* Megan Gorman, autorka knjige *Sav predsednikov novac*. Komentarišući način na koji je Tramp unovčio funkciju, guverner Minesote demokrata Tim Volc za aktuelnog predsednika rekao je da je „najkorumpiraniji predsednik u američkoj istoriji“. Vođa demokrata u Senatu Čak Šumer i još nekoliko njegovih stranačkih kolega objavili su izveštaj u kojem tvrde da su predsednik Tramp i njegova porodica „sistematski pretvorili moć predsedništva u zapanjujuće profite“, ponavljajući da je „Tramp bez sumnje najkorumpiraniji predsednik u američkoj istoriji“. Šumer kaže da „demokrate u Senatu pokreću inicijativu kako bi razotkrile korupciju, pokazale Amerikancima koliko ih to tačno košta i izgradile reforme potrebne da bi se sprečilo da bilo koji predsednik koristi javnu funkciju za ličnu dobit“.

SA RAČUNA KOJI GLASI NA TRAMPOVO IME KUPLJENE SU 10. FEBRUARA 2026. ZA MILION DOLARA DEONICE KOMANIJE DEL PO CENI OD OKO 126 DOLARA. DEVET DANA KASNIJE, NA JEDNOM SKUPU U DŽORDŽIJI, TRAMP JE OKUPLJENIM PRISTALICAMA PREPORUČIO DA ODU I ODMAH KUPE DELOV RAČUNAR. ZATIM JE TO PONOVIO 8. MAJA U BELOJ KUĆI. TOG DANA DEONICA KOMANIJE DEL SKOČILA JE 14,6 ODSO

Izveštaj Kancelarije za vladinu etiku otkriva na koje je sve načine Tramp iskoristio Belu kuću kao vlastiti biznis inkubator i unovčio predsedničku funkciju. Spominju se poduhvati s kriptovalutama, licencirani privatni poslovi sa zvaničnicima stranih država (najčešće u oblasti nekretnina), trgovina uticajem, kupovina akcija kompanija u čije je poslovanje umešana američka vlada... koji su predsedniku i njegovoj porodici omogućili da značajno uvećaju bogat-

stvo samo zato što je „glava familije“ Donald Tramp predsednik države.

Poređenja radi, Erik Smit, vlasnik i izvršni direktor kompanije Harbor Freight Tools, koji ima više od 1.600 prodavnica za alate i opremu u 48 država, zaradio je samo 100 miliona dolara više od Trampa (2,3 milijarde). A od predsednika Trampa manje su zaradili (1,4 milijarde) čuveni Rej Dalio, osnivač najveće svetske firme za upravljanje hedž fondovima Bridgewater Associates, koja upravlja sa 92 milijarde dolara, i Tod Boeli, suosnivač holding kompanije Eldridge Industries i vlasnik fudbalskog kluba Čelsi (800 miliona dolara).

Zanimljivo je da *Forbs* na svojoj čuvenoj listi 400 najbogatijih za 2025. godinu rangira Donalda Trampa na 201. mesto sa bogatstvom od 7,4 milijarde dolara i pokazuje da je 2024. njegovo bogatstvo vredelo 4,3 milijarde dolara. Dakle, po *Forbsu* Trampovo bogatstvo uvećano je za tri milijarde dolara (zasada nema objašnjenja odakle razlika od 800 miliona dolara između Trampove prijave Kancelariji za etiku vlade i *Forbsove* liste). „Donald Tramp učinio je predsednički mandat najprofitabilnijim u američkoj istoriji, dodajući milijarde dolara svojoj neto vrednosti, uglavnom zarađujući na kriptovalutama“, nudi objašnjenje *Forbs* uz ime Donalda Trampa.

Samo iz poslova s kriptovalutama Tramp je prijavio prihode više od 1,4 milijarde dolara. Od prodaje tokena World Liberty Financial (počasni osnivač Donald Tramp) Trampovi i sinovi njegovog prijatelja (i izaslanika za Bliski istok) Stiva

PREDSEDNIK SAD I NJEGOVA PORODICA NISU OPTUŽENI ZA KRŠENJE ZAKONA ZBOG OSTVARENE DOBITI JER JE PREDSEDNIK IZUZET OD ZAKONA KOJI ZAHTEVA OD VISOKIH AMERIČKIH ZVANIČNIKA DA PRODAJU VLASNIČKE UDELE U KOMPANIJAMA KOJIMA BI NJIHOVE POLITIČKE ODLUKE MOGLE POMOĆI

Vitkofa zaradili su oko 515 miliona. Dodatnih 635 miliona prijavljeni su kao tanjime iz posla s memkoinom \$TRUMP (kovanice s Trampovim brendom) preko firme CIC Digital. Golf tereni i klubovi doneli su više od 500 miliona (15 odsto više nego 2024), a sam Mar-a-Lago 77 miliona (50 miliona bilo je godinu ranije).

Od nagodbi po tužbama protiv ABC-ja, CBS-a, Mete i YouTubea na Trampov račun leglo je 80 miliona dolara. *Forbsova* analiza Trampove imovinske prijave pokazala je da mu je međunarodni licencni (nekretninski) posao doneo 61 milion dolara (30 odsto više nego 2024. i 900 odsto više nego 2023). Poslovi s dva investitora iz Ujedinjenih Arapskih Emirata doneli su 23 miliona, s Indijom 10 miliona, sa Saudijskom Arabijom devet miliona, a poslovi s Katarom, Rumunijom i Vijetnamom doneli su po pet miliona dolara. U planu su bili i unosni poslovi u Srbiji, ali se porodica Tramp iz njih povukla zbog protivljenja javnosti.

Dok je vodio Ameriku u prvom mandatu, Tramp je obećao da neće sklapa-

ti privatne poslove u inostranstvu, ali je u drugom mandatu odustao od tog obećanja. Organizacija CREW (otkriva korupciju i neetičko ponašanje vladinih zvaničnika i institucija) utvrdila je da su Trampovi sinovi u prvoj godini drugog mandata predsednika imali poslovne sastanke sa predstavnicima osam država: Srbije, Mađarske, Velike Britanije, Katara, Vijetnama, Saudijske Arabije, Somalije i Izraela.

Upadljivo najintrigantnije bilo je poslovanje s kriptovalutama zato što Tramp kao predsednik države po službenoj dužnosti mora da nadgleda regulaciju te industrije i brine o zakonitosti poslovanja igrača na tom tržištu, a istovremeno je od nje kao biznismen uveliko profitirao kršeći pojedina pravila i principe (slično izreci „dajte zecu da čuva kupus“). Posebnu pažnju privukao je kriptofond World Liberty Financial u kome porodica Tramp ima više od milijardu dolara imovine.

Neposredno pre pobede na izborima 2024. godine Tramp je počeo da prodaje kripto tokene kompanije World Liberty Financial, koju je osnovao sa prijateljem Stivom Vitkofom i njihovim sinovima. Najavljujući tržišni debi World Liberty u vreme izborne kampanje 2024. godine Tramp je izjavio da će budućnost kriptovaluta biti „veličanstvena i gigantska“ i naglasio da je, za dobrobit zemlje, „kriptovaluta jedna od onih stvari koje moramo da uradimo, svidalo nam se to ili ne“. Tramp i njegovi sinovi često su opisivali

World Liberty i svoje druge kripto poduhvate kao napore da se digitalna sredstva učine dostupnim malim i neiskusnim investitorima.

Među investitorima u Fond bili su i neki od članova vladajuće porodice iz Ujedinjenih Arapskih Emirata. Istraživački tim Elizabet Voren, šefice senatskog Odbora za bankarstvo, izvestio je da su zvaničnici povezani sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima tajno investirali oko 500 miliona dolara u World Liberty Financial (i stekli 49 odsto udela) četiri dana pre Trampove inauguracije. A kasnije je Trampova administracija preduzela najmanje deset akcija da bi pogodovala UAE, uključujući i izvoz čipova za veštačku inteligenciju, na koji je prethodno uvela brojne restrikcije. „Nikada do sad nismo imali mehanizam kojim bi strane vlade mogle jednostavno da ubace novac u džep predsednika Amerike“, objasnio je Kris Marfi, demokratski senator iz Konektikata.

Prema vlastitoj računici američki predsednik zaradio je za godinu dana na prodaji kriptovaluta 1,4 milijarde dolara. Ali kupci te kriptovalute – mali investitori – nisu dobro prošli. Oni su pretrpeli značajan gubitak. Vrednost tokena World Liberty pala je sa 19 centi (oktobar 2025) na šest centi (juli 2026). A cena memkoina \$TRUMP pala je sa skoro 75 dolara pre Trampove inauguracije na oko dolar i sedamdeset centi. Tako su mali i neiskusni investitori prošli u poslu s predsednikom Trampom.

U podnesku koji je predsednik Donald Tramp poslao Kancelariji za vladinu etiku detaljno je opisao i kako je trgovao akcijama kompanija listiranih na Njujorškoj berzi. To je romanjeska priča o profitterstvu, prepoznatljiva kao trgovina insajdera. U izveštaju Kancelarije navedeno je da je predsednik 2025. godine imao 3.700 pojedinačnih transakcija deonicama, ukupne vrednosti između 220 i 750 miliona dolara, i da je više od 30 kupovina bilo veće od milion dolara. Predsednik je u proseku dnevno obavljao i po 80 trgovanja deonicama, a u tu trgovinu često su bile uključene kompanije u čije su poslovanje bili prijateljski involvirani ili Tramp ili članovi njegove vlade.

Primeru radi, sa računa koji glasi na Trampovo ime kupljene su 10. februara 2026. za milion dolara deonice kompanije Del po ceni od oko 126 dolara. Devet

DOK JE VODIO AMERIKU U PRVOM MANDATU, TRAMP JE OBEĆAO DA NEĆE SKLAPATI PRIVATNE POSLOVE U INOSTRANSTVU, ALI JE U DRUGOM MANDATU ODUSTAO OD TOG OBEĆANJA

dana kasnije, na jednom skupu u Džordžiji, Tramp je okupljenim pristalicama preporučio da odu i odmah kupe Delov računar. Zatim je to ponovio 8. maja u Beloj kući (istog dana potpisao je izveštaj Kancelarije za vladinu etiku). Tog dana deonica kompanije Del skočila je 14,6 odsto.

U maju je Pentagon dodelio Delu petogodišnji ugovor vredan 9,7 milijardi dolara. Treći put je Tramp spomenuo Del 6. juna u Ovalnom kabinetu, na svečanosti pokretanja programa Trump Accounts (račun u koji donatori uplaćuju novac za decu iz porodica sa nižim primanjima). Pored njega je stajao kao gost Majkl Del, vlasnik kompanije Del. Vrednost Del deonice odmah je skočila još 10 odsto, pa je tržišna kapitalizacija kompanije povećana za više od 15 milijardi dolara. U decembru 2025. godine Majkl i Susan Del obavezali su se da uplate 6,25 milijardi dolara u program Trump Accounts, što je najveći privatni prilog. Šest meseci kasnije na svečanosti u Ovalnom kabinetu Tramp je obećao da će Majkl Delu taj novac vratiti „na ovaj ili onaj način“, a onda će od njega tražiti još šest milijardi. Slični primeri bili su sa kompanijama Palantir, Nvidia, Boeing, Paramount, Netflix, Verner Bros... Tramp je, recimo, pre posete Kini kupio akcije Boinga za nekoliko miliona dolara, a onda je u Pekingu učestvovao u sklapanju posla prodaje 200 Boingovih aviona kineskim avio-kompanijama, što se istog dana odrazilo na rast vrednosti Boingovih akcija. Među njegovim najvećim berzanskim transakcijama bila je i kupovina akcija kompanije Nvidia, koje su zabeležile strmi porast nakon što je američka vlada odobrila nekolikim (deset) kineskim kompanijama da kupuju njene napredne čipove, što je bio veliki preokret u odnosu na ranije stopiranje takve prodaje zbog zabrinutosti američke administracije za nacionalnu bezbednost. Za rast vrednosti akcija te kompanije potrudio se i sam Tramp u svojim javnim nastupima poimence hvaleći Nvidiju da ima odlične ratne sposobnosti i opremu. „Samo pitajte naše neprijatelje“, hvalio je

Tramp jednu od najvrednijih kompanija.

„Kada predsednik može da trguje akcijama i istovremeno utiče na tržišta vladinim potezima, onda Amerikanci imaju sve razloge da se pitaju da li javna politika služi zemlji ili predsednikovom ličnom investicionom portfoliju“, kaže kongresmen Džon Olševski Mlađi. A bivša američka tužiteljka Liz Ojer piše: „Teško je izbeći zaključak da je za Donalda Trampa vladavina sinonim za profitterstvo.“

Podaci o visini godišnjeg prihoda Donalda Trampa i njegove porodice ne izazivaju automatski zakonsku reakciju kojom bi bila sankcionisana ta vrsta profitterstva. Predsednik SAD i njegova porodica nisu optuženi za kršenje zakona zbog ostvarene dobiti jer je predsednik izuzet od zakona koji zahteva od visokih američkih zvaničnika da prodaju vlasničke udele u kompanijama kojima bi njihove političke odluke mogle pomoći.

Trgovina uticajem američkog predsednika u inostranstvu takođe je bio unosan biznis Trampa i njegove porodice prošle godine. *Forbs* je objavio da se iz Trampove prijave vidi da članovi porodice sada imaju 20 odsto u novim licencnim poslovima. Jedan slučaj pokazuje mehanizam licencnog biznisa: superbogati indijski biznismen Mukeš Ambani platio je jednoj Trampovoj firmi 10 miliona dolara 2024. godine i drugoj 1,5 miliona u 2025. U februaru 2026. Ambanijeva kompanija Reliance dobila je od Trampove administracije dozvolu za kupovinu venezuelanske nafte. Mesec dana kasnije Tramp je javno hvalio Ambanijevo ulaganje u rafineriju u Teksasu koju gradi startap kompanija America First Refining u kojoj ima udeo Donald Trump Jr.

Čini se da Donald Tramp smatra legitimnim da za svoj privatni biznis i bogaćenje koristi Belu kuću i položaj predsednika Amerike. On je već prvog meseca svog drugog predsedničkog mandata sebe amnestirao, citirajući Napoleona na društvenim mrežama: „Onaj ko spasava svoju zemlju ne krši nijedan zakon.“ Kada ga je *Njujork tajms* pitao da li postoje neka ograničenja njegove moći, odgovorio je: „Da, postoji jedna stvar. Moj sopstveni moral. Moj sopstveni um. To je jedino što me može zaustaviti.“ A na pitanje o eventualnom sukobu interesa u obavljanju predsedničke dužnosti i privatnog biznisa Tramp je rekao: „Otkrio sam da nikoga nije briga, a meni je dozvoljeno.“ **N**

probudi se

RADNIMA DANIMA U 7.00

UMESTO IN MEMORIAMA
Olivera Katarina (1940–2026)

Ti, anđele, pokaži njima svoju lepotu, pa briši kući...

Igrala je na krovu BMW-a koji je u Guči vozio neprikosnoveni udbaša, silni Ratko Dražević, i sa „Skupljačima perja“ u Kanu napravila takvu lumperajku da se ceo svet još dugo posle toga nije treznio. Olivera Katarina znala je da povede kolo tako da su neki vodeći ovdašnji političari bili neskriveno ponosni što su Srbi, iako su sedeli u Brozovom društvu

Piše Duška Jovanić

Ovo je priča o ženi koja je bila zakon.

U vreme kada je bio zagledan u srce Srbije, „otac nacije“ je uzbuden i ušepRTLjan drhtao pred njom kao prut, što nije krio ni od svojih oduševljenih i, istovremeno, očajnih drugova iz mitske Simine 9a.

Lansirana je kao crno, čupavo i temperamentno čudo, mada je tada bilo gotovo subverzivno ne biti plavuša.

Odmah je svima stavila do znanja da je daleko hrabrija od svih cura koje su gazile beogradsku štraftu. U desetoj godini iz prve je preplivala Savu i, kao od šale, skakala sa Starog savskog mosta.

Čim se pojavila na korzou, zaboravljene su sve ostale, a njena životna sudbina postala je bolja melodrama od svakog filmskog scenarija.

Senzacionalnom udajom za Vuka Vuča, srpskog Rožea Vadima, postala je miljenica prestoničkih intelektualaca, kojima je, u njenom prisustvu, išla voda na usta, a pamet bežala ispod struka.

Uvek je bila „u elementu“, čak i kad se probila kao prva velika jugoslovenska zvezda. Zaverenički je osudila sebe da ne obraća pažnju na bučne aplauze egzaltiranog Salvadora Dalija, komplemente retko slatkorečivog Orsona Velasa i holivudska udvaranja vlasnika Paramounta.

Igrala je na krovu BMW-a koji je u Guči vozio neprikosnoveni udbaša, silni Ratko Dražević, i sa „Skupljačima perja“ u Kanu napravila takvu lumperajku da se ceo svet još dugo posle toga nije treznio.

Znala je da povede kolo tako da su neki vodeći ovdašnji političari bili neskriveno ponosni što su Srbi, iako su sedeli u Brozovom društvu.

Kada se kao heroina iz nekog drugog žanra umešala u „boj na Kosovu“, svi su se čudili zašto je Olivera Katarina, koja je ljubila najbolje srpske muškarce, u svojim stihovima morala da se pita: Gde ste vitezovi, gde ste delije, jahači ognjenih vetrova?

Posle je htela sve da ih postroji i presliša zašto se jedna njena pesma nije smela zvati „Oj, Moravo“, iako joj je odavno bilo jasno kome je smetala njena narodna nošnja, pogotovo što su je svi ubeđivali da je mnogo zgodnije da se pojavljuje bez nje.

Onako kako je nekada rasturila predstavi Ljubiše Ristića „Srbija na istoku“, posle je među snovima i rogovima Republike Srpske pokušala da dokaže koliko je legenda o njoj tačna.

Ratko je bio neverovatno nežan prema meni i to je jedini čovek koji nije pokazivao ljubomoru. Uživao je da me pokazuje. Osvojio me je silinom koju je retko koji muškarac posedovao. Verovala sam da imam posla sa čovekom koji se ničega ne plaši i koji je u stanju sve da uradi za mene. Zbog mene je napustio Avala film, otišli smo u Italiju, gde se potpuno posvetio stvaranju moje karijere

Važila je za besnulju velikih strasti i požuda kojoj se sve moglo.

A onda se dogodilo da joj od toga nije ostalo ništa, osim paklene emotivne istorije i lekovite poezije prošlosti, kada više i nije bilo važno s kim je spavala. „Od takve je vrste i od takvih moći bila napravljena despotina Olivera“, kakvom ju je opisivao lucidni Mihiz, mada više nije bio na privremenom radu kod Ratka Draževića.

Ipak, zauvek ostaje da je Olivera Katarina, najseksipilnija Srpkinja svih vremena, jednom spustila ceo svet na kolena, ubeđena da mu je tamo i mesto.

Lumpujući sa sudbinom, kao da samo Srbija zaslužuje toliki lom, bosa je zagazila u sudbinu sopstvenog života, da bi se onda, kada su je svi koji su je strasno voleli gledali sa neba, potpuno predala srpskom narodu, iako nije bilo toga ko nije pozeleo da, makar za uspomenu, pipne taj mit, čiji je minuli rad, kako je stalno ponavljala, bio skandalozan isključivo u nacionalnom interesu.

Boemski pedigre

Kada sam tog dana ušla u njen stan na Vračaru, odavno je znala da sam u četvrtom osnovne tvrdoglavo ponavljala da ću kad porastem biti Olivera Vučo,

iako za to nisam ispunjavala baš nikakve uslove.

„Ne dao ti Bog moju sudbinu“, redovno bi me odgovarala od te sulude ideje.

Bio je to trenutak kada mi je zasmotalo njeno nametljivo rodoljublje, koje sam mogla da opravdam samo teorijom kako sve najlepše žene, kada siloviti zanos mladosti prođe, postaju ostrašćene zaštitnice ugroženih i nesrećnih stvorenja ili makar onih koji se tako osećaju.

Rastale smo se duboko u noć u koju je stao ceo jedan senzacionalan život, popijen do dna.

Znala sam da ću je zauvek braniti, najviše od nje same.

Nije valjda da neko misli da vodim brigu o Srbima tek sad, kad više nisam seksi.

U ranoj mladosti nisam bila toliko svesna srpstva, ali sam se ponosila dedom Soluncem i njegovim ordenjem. Moj otac, Budimir Petrović, bio je kapetan broda, koji je plovio Dunavom od Regenzburga do Crnog mora. Majka i ja smo živeli na obali, u Pop Lukinoj ulici. Buda Petrović je bio rođeni umetnik. Jedno vreme je glumio sa Ljubišom Jovanovićem u šabačkom pozorištu, ali je, znajući koliko je gorak taj hleb, sve napustio, završio brodersku školu i postao kapetan. Bio je interesantna ličnost koju i danas pamte beogradski umetnici i boemi. I sam je bio boem, ali u fraku.

Pio je samo vino, a vindžije su veseljaci, za razliku od depresivaca koji tujuju uz žestoka pića. Veselio se uz tanke špricere, i to na duge staze. Kada sam jednom, sa sinom Manetom, došla na čevapčiče u kafanu „Znak pitanja“, klennerica mu je rekla: „Znaš li ti dete da je tvoj deda često bio ovde i pevao tako da se orio ceo kraj i svirao tako da ga nikad nećemo zaboraviti!“

Baš je umeo da živi. Nosio je uštirkane košulje, izgancane cipele, a takav mu je bio i brod. Svi su prepričavali kako je njegov brod ličio na kocku šećera. Sve je blistalo od čistoće. To je sprovodio i u kući, gde je morao da vlada besprekorni red. Majka je svuda kačila beli vez. Zavesa na prozorima, pa čak je i prekrivače za krevete sama vezla. Sve je mirisalo na štirak. Za razliku od oca, majka je bila oličenje blagosti i nežnosti. Iako veseljak u društvu, kod kuće je bio vrlo strog, pravi Ilija Gromovnik. Sa zalaskom sunca, morala sam da se nacrta kod kuće. Kad sam mu to kasnije prebacila, tvrdio je da sam bila burnog, orkansnog temperamenta, da se baš namučio kako bi me ukrotio.

Od malih nogu sam bila Olivera! To je moj otac shvatio i zato me je čvrsto držao da bi me nekako obuzdao. Vrlo rano sam počela da se ponašam kao pravo žensko. U jedanaestoj sam počela nesvesno i da koketiram. Osećala sam da me ljudi primećuju. Uvek sam volela da imam dugačku kosu. Kao maloj, majka mi je vezivala u rep i na vrh glave stavljala ogromnu belu mašnu, koju su dečaci obavezno odvezivali. Zahvaljujući toj mašnici, znala sam kome se od njih sviđam. Moj komšija, kasnije poznati neuropsihijatar Stevan Petrović, mnogo puta mi je pričao da me se seća iz mladosti, kako sam išla nekako posebno

To što su neki govorili da nemam glumačkog talenta, uopšte me nije pogadalo, jer sam znala da sam darovita.

U Petoj beogradskoj gimnaziji sam recitovala na svim priredbama. Profesori su redovno plakali kada sam deklamovala pesmu „Kragujevac“. Imala sam „ono nešto“ i umela sam to da prenesem. Na Akademiji sam bila na klasi sa Petrom Kraljem i Stanislavom Pešić

graciozno. Taj karakteristični hod me je posle i proslavio. Pet godina sam igrala klasični balet i to se osećalo u mom držanju. Bila sam neukrotivo dete, volela sam da izazivam sudbinu. Ničega se nisam plašila i rano sam naučila da uživam u životu. Tu sam bila na oca.

Prvi muškarac

Vrlo rano sam se zaljubila u poznatog vaterpolistu Galeta Muškatirovića, koji je posle bio i najbolji golman sveta. Ne samo što je bio najzgodniji frajer u to vreme, nego je stvarno bio dobar dečko. Plemenit i obrazovan, kasnije je postao dekan Tehnološkog fakulteta. Bio je fenomenalan u svakom pogledu. To je bila romantična, istinska, duboka, žestoka veza, koja je trajala dugo godina. Po-

čeli smo da se zabavljamo u gimnaziji, iako je on bio stariji. Sačekivao me je ispred škole i pratio do kuće. Pošto nismo imali para (njegova majka je ostala udovica sa dva sina), glavni provod nam je bio da se šetamo po Kalemegdanu ili da plivamo na Adi.

Moja prva ljubav postao je i moj prvi muškarac, posle više godina platonskog odnosa i silnih uzbuđenja i obuzdavanja, pogotovo što smo oboje bili veoma strasni. Sigurno da je to obeležilo ceo moj odnos prema muškom rodu.

Zašto smo se rastali? Zbog moje želje da se bavim glumom i njegove nemogućnosti da savlada svoju ljubomoru. On, jednostavno, sve ono što je počelo da se događa sa mnom nije mogao da izdrži. Kasnije je priznao da je pogrešio i to sebi nije mogao da oprost.

U mom kraju je stanovao i čuveni lepotan i mangup Stevica Marković. Viđali smo se na Savi, a on se ponašao kao moj veliki zaštitnik. Niko nije smeo da me pipne. Takav, prijateljski odnos između njega i mene potvrdio se i kad sam trijumfalno ušla u parisku Olimpiju na velika vrata, tako što je Stevica, zahvaljujući svojim vezama, doveo krem Pariza na moj koncert. Bili su tu Alen i Natali Delon, Brižit Bardo, Mišel Morgan i gospođa Pompidu.

Tada mi je rekao jednu pametnu stvar: „Ti, anđele, pokaži njima svoju lepotu, pa briši kući. Ovom prljavom svetu ti ne pripadaš. Nemaš šta ovde da tražiš.“

Možda to onda nisam htela da čujem, jer sam kao žestoki narcis želela da osvojim i zavedem ceo svet. Analizirala sam razne lepotice, ali ni na jednu nisam bila spremna da ličim. Osećala sam

da posedujem neki naročiti žar. Nije to bila samo fizička lepota, taj sklad proporcija, nego više svest da iz mene nešto izbija.

Primećivala sam kako ljudi počinju da trepere u mom prisustvu i mnogo mi se dopadala ta moć.

Cela moja priča o glumi i filmu nije toliko bitna. Ako ćemo pravo, mene taj zanat nije baš mnogo interesovao. Više me je zanimalo to kako ja, gotovo hipnotički, delujem na okolinu. Zato sam valjda i bila predmet zavisti, zbog čega sam mnogo patila.

To što su neki govorili da nemam glumačkog talenta, uopšte me nije pogađalo, jer sam znala da sam darovita. U Petoj beogradskoj gimnaziji sam recitovala na svim priredbama. Profesori su redovno plakali kada sam deklamovala pesmu „Kragujevac“. Imala sam „ono nešto“ i umela sam to da prenesem. Na Akademiji sam bila na klasi sa Petrom Kraljem i Stanislavom Pešić.

Najčuvenija režirana udaja

Moj profesor Milenko Maričić je govorio da ću biti svetsko čudo ili ništa. Tek sam posle postala svesna da to nije bilo pedagoški i zamerala sam mu što me je uzdizao do te mere i ponavljao koliko sam izuzetna da me je to opteretilo za ceo život. Mnoge kasnije greške koje sam pravila bile su posledica uveravanja da sam nešto posebno.

Klasični filolog čika Miša Đurić ne prestano je ponavljao kako samo budalini u meni ne vide blago kome samo treba dozvoliti da se razvije. Uzdizao me je do nebesa. Zvao me je Nausikaja – kraljevska kći, samom božanstvu slična.

Profesor Enriko Josif mi je posvetio muziku za pesmu „Povratak u Beograd“, na stihove Vaska Pope, koju sam snimila sa horom i filharmonijom. Kad jedanput nisam znala nešto što me je pitao, pa sam od sramote strašno pocrvenela, buknila kao ruža, on je ceo čas posvetio priči o stidu kao naročitoj i gotovo zaboravljenoj vrlini.

Nisam bila baš toliko sklona skandalima kao što je to izgledalo.

To što sam se za Vuka Vuča udala, bukvalno preko noći, postalo je antologijska legenda, koju je bilo teško preživeti. Tome je prethodila rečenica koju sam namenila svojoj prvoj ljubavi da ću se u

inat njemu za noć udati za nekog drugog. Htela sam pošto-poto da raskinemo, jer on nije mogao da podnese da budem samostalna i svoja. Uvek sam s njim imala problema zbog tog javnog pokazivanja emocija. To ga je prosto izluđivalo. Redovno me je gazio ispod stola da učitim. Isto se i Vuk Vučo kasnije tako ponašao.

Kada sam jednom i nikad više odigrala tu famoznu „Košanu“, počeo je pakao. Čim sam pročitala kritike, zarekla sam se da ću, čim vidim tog tipa koji me je nagrdio, smesta ošamariti. Vuk, u stvari, nije ništa tako strašno ni napisao, ali sam ja bila besna. „Milolika, priučena balerina“, to je bila njegova ocena. Posle mi je priznao da je samo hteo da mi skrene pažnju na sebe.

Prošlo je mnogo vremena pre nego što mi je postalo jasno da je Veca Lukić majstorski izrežirao tu stvar. Celo društvo za stolom je uživalo u našem sudbinskom susretu. Odmah smo se žestoko posvađali. Kad sam mu prišla, vrisnula sam kako on nema pojma ni o čemu, kako nije nikakav kritičar, a ni muškarac, kad nije mogao da vidi koliko sam temperamentna. Druga je stvar što je Milenko Maričić hteo da se ja krećem kao lutka na koncu, da predstavljam stilizovanu Ciganku. To nije imalo nikakve veze sa mnom, što se kasnije i dokazalo, jer sam sa „Skupljačima perja“ zapalila ceo Kan i pola sveta. I tako, malo-pomalo, mi predemo u Klub književnika, gde me Vuk, mrtav ozbiljan, zaprosi. U prvom momentu sam to shvatila kao dobar vic, toliko je sve delovalo sumanuto i suludo, ali se setim one svoje rečenice. I pristanem.

Sledećeg jutra, pošto smo celu noć proveli u Klubu književnika, odemo kod Veca Lukića, koji je već, bog te pita kako, imao spremna naša dokumenta.

U trinaest časova, trinaestim taksijem, mlada sva u crnom (tada sam se oblačila kao Žilijet Greko, jer je to bila moda), stiže na venčanje. Tek tada sam se, na svoj užas, prvi put poljubila sa mužem, koga uopšte nisam volela. Kad su nam se dodirnule usne, postala sam svesna strahote koju sam sama sebi napravila.

Vuk se pravio da to ne primećuje i odveo me je u svoju kuću na Senjaku. Pošto je bio civilizovan i kulturnar čovek, zamolio me je da sačekam dok ne trkne do svoje tadašnje devojke Dagmar Stojanović, da joj kaže šta je uradio. Kad sam

mu videla leđa, počela sam tako stravično da plačem i da molim domaćicu koja je tu živela od njegovog detinjstva, jer mu je majka rano umrla, da me pusti da idem kući, jer sam mnogo pogrešila napravivši neviđenu ludost iz koje moram da se izvučem. Molila sam je da mi da moj kaput koji je Vuk sakrio, jer je predosećao da ću da pobegnem. Na kraju sam se sjurila niz Drvarsku ulicu i čini mi se da se nikad nisam osetila slobodnijom nego tad, kad sam u šimikama sa tankim štiklicama, sva u crnom trčala kroz beli снег, kao na krilima.

U međuvremenu je glumac Miloš Žutić pokušao da se otruje, jer je bio smrtno zaljubljen u mene. Otac je, kad je čuo šta sam zabrljala, poručio da će me ubiti.

Nisam smela da uđem u kuću nego sam prvo svratila kod glumca Coleta Dečermića i njegove mame, koji su me mnogo voleli, da im se poverim. Plakala sam kao kiša pošto sam znala da ocu na oči ne smem da izađem. Coletova majka me je posavetovala da ipak odem kući, jer će tata malo da se ljuti, pa će da mi oprost. Ali otac se pojavljuje kao Ilija Gromovnik, i ne pitajući ništa, počinje da me bije. Dok me je tukao, nije prestajao da ponavlja kako sam obrukala kuću Petrovića i da jedino zaslužujem da me se odrekne. Tako je i uradio. Izbacio me je napolje, bez igde ičega. Majka je molila i plakala, ali joj ništa nije vredelo.

Pošto nisam imala kud, odem opet pred Narodno pozorište, koje je za mene postalo ukleto mesto. Zbog te loše „Koštane“ nastao je lom u mom životu.

Nikada to nisam zaboravila profesoru Maričiću, koji je veliki grešnik kad sam ja u pitanju. Naročito sam ga osuđivala što me nije, kao zreo i ozbiljan čovek, posavetovao da budem strpljiva, da izdržim, da se vratim porodici, jer će tata, na kraju, morati da popusti. Umesto toga, samo mi je jezuitski hladno rekao: „Šta ćeš, tako se dogodilo.“ Kao da me nije do juče ubeđivao da sam svetska atrakcija.

Uopšte se nije osećao krivim zbog mojih emocija, zabluda i patnji što ta njegova Košana nije uspela. Kako i da uspe, kada ju je tretirao kao ozbiljnu, maltene šekspirovsku dramu, a ne kao jedan ljubavni komad sa pevanjem i igranjem. Iz tog svog prvog neuspeha sam mnogo naučila, jer sam ga krvavo platila.

Retko ko je bio po mojoj meri

Dok sam tako izgubljeno stajala, naišao je moj muž, koji me je, nesrećnik, svuda tražio. I onda sam, gde ću, šta ću, morala da mu se vratim. Jedino što od njega nikad nisam krala bilo je da ga ne volim.

Vuk Vučo, jednostavno, nije bio muškarac po mojoj meri. Mogla sam s njim da budem dobar prijatelj, jer je u meni budio neku nežnost, iako je naš brak bio buran.

Užasavao se toga što nisam umela da sakrijem svoja osećanja. Kad god sam s njim išla na neku premijeru o kojoj on treba da napiše prikaz, ponašala sam se i reagovala krajnje spontano. A on je smatrao da moram da budem mnogo diskretnija i delikatnija. Mene je baš bilo briga što je on kritičar, jer sam na njih uvek prezrivo gledala, pošto su samo nadmeno i arogantno propisali pamet.

Ispredale su se razne legende o čuvenim sedeljama kod pesnika Dušana Matića. Svašta se o tome mislilo i fantaziralo. To je bio jedini beogradski salon koji je intenzivno živio. Tamo su se skupljali umetnici, glumci, književnici. Bila sam najmlađa među njima. I potpuno drugačija. Valjda sam im zato i bila zanimljiva. Ni po čemu nisam pripadala tom krugu, iako sam od njih dosta toga mogla da naučim. Posmatrala sam kako ti precvali i umorni intelektualci izgledaju izbliza. Ozbiljno sam ih analizirala i došla do zaključka da je tim veličinama nešto krupno nedostajalo.

Dušan Matić, Jovan Hristić, Vuk Vučo, Veka Lukić, Aleksandar Vučo, svi su oni meni, nekako, mirisali na dekadenciju. Ja sam, brate, bila divlja životinja koja se sudarila sa devijantnim cinicima.

Ne znam koliko sam ih uopšte uzbuđivala, jer je pitanje koliko su oni i bili muževni. Sećam se da je Dušan Matić, jedanput, na nekom prijemu u Skupštini grada preko cele sale vodio francusku delegaciju da im pokaže moje uvo, što je mene šokiralo. Bože gospode, šta je on to pronašao na jednoj maloj ušnoj školjki. Valjda su i oni u meni videli čudo prirode.

Kasnije sam čula da me je i Krleža tako doživljavao. Bila sam pozvana kod njega na ručak, ali nisam imala želju da ga upoznam. Kad sam imala koncert u Lisinskom, poslao mi je cveće i bombonjeru.

Naravno da su svi oni za mene bili starci prema kojima sam imala prirodni otpor. Prema jednoj zdravoj, pravoj, mladoj

ždrebeci, oni su se patološki ponašali. Ponekad sam imala utisak da me analiziraju, posmatraju, proučavaju, gotovo rendgenski. Zato im i nisam dozvoljavala da mi priđu suviše blizu.

Osim legendarnom psihijatru Veselinu Saviću.

I on je isto bio starac, ali je bio mag i više muškarac nego svi oni koje sam pobrojala. Imao je običaj da kaže: „Šteta što nisam trideset godina mlađi, bio bih pravi muškarac za tebe, jer bih jedino ja mogao da te savladam.“

Niko od njih nije ni pokušao da me dočakne, jer sam bila žena Vuka Vuča. Mislim da niko od njih i nije bio neki veliki švaler, tako da su me oni posmatrali više kao neku čudnu životinjcicu, a ne kao vamp ženu. I da su hteli, nisu mi mogli ništa. Njihov svet je bio suviše daleko od mene. Uvek sam volela prave muškarce. Celoga života sam

Živela sam kao Prokleta Jerina, u svom tamnom vilajetu. Uz sve to sam morala ljudima da dokazujem da nisam totalno poludela. I pesme sam počela da pišem da bih se odbranila. Iako sam, da se ne lažemo, ja žena koja je sve u pravo vreme imala i doživela

tražila pesnika, sveštenika i ratnika. Imala sam sreću da nekoliko puta sretnem one koji su se približili tom idealu. Muškatirović je bio lep kao Apolon, mudar kao Sokrat, čestit kao anđeo, nije bio poeta, ali je umeo poeziju da doživi i oseti.

Život sa Ratkom

Sa najvećim ljubavnikom komunističke epohe, Ratkom Draževićem, upoznala me je Mira Trailović, kao sa direktorom Avala filma. Tada nisam imala pojma da je on i čuveni i moćni udbaša. Čula sam za njega da je neobičan i, nekako, bahat i silan u nastupima, pa mi je zbog takvog nekonvencionalnog ponašanja pri prvom susretu delovao grubo. Baš kao neki dripac i baraba. To me je u prvi mah odbilo. Međutim, kasnije, kada sam ga bolje upoznala, shvati-

la sam da je to njegov stil, da on igra na tu kartu, ne bi li šokirao ljude. Jeo je prstima pred najvećim svetskim damama i psovao majku filmskim zvezdama. Bio je oslobođen svih predrasuda i normi lepog ponašanja, ali to je bio deo njegove sirovo šarmantne ličnosti.

Delovao mi je kao pravi ratnik. Bio je moćan čovek, borben, hrabar, neustrašiv. Tu moć su mu donekle davali Tito i Udba, čiji je on bio vojnik. Mnoge tadašnje glavonje delovale su muževnije, samo zato što je komunistički režim stajao iza njih. Dok nisam čula njegovu biografiju, za mene je on bio samo čovek koji se bavi filmom i čija me je neustrašivost uzbuđivala. Zaista je imao mnogo šarma i bio je, u svakom pogledu, neobičan i poseban čovek. Njegova švalerska taktika je u mom slučaju bila izmenjena. Sa mnom nije bio surov, nego, naprotiv, vrlo rafiniran. Znao je da izmišlja milion i jedan način da me fascinira. Kad me je definitivno privukao svojom muževnom snagom, ubedio me je da sam žena njegovog života.

Kad smo se sreli, u njegovom životu dešavala se paklena drama. Imao je ljubavnu aferu sa Terezom Kujundžić, koju je pošto-poto trebalo odvojiti od Titovog sina Žarka, za koga je ona jedno vreme bila i udata.

Ali, iako je po partijskom zadatku bio sa njom, on se u nju i zaljubio. Jedno bez drugog nisu mogli. Imali su burnu vezu. Pričalo se da su se tri puta venčavali i razvodili. Stvarno je važio za ludaka svoje vrste. Bio je u stanju da ide s kraja na kraj sveta, ako bi imao sastanak sa Terezom.

Posle je tako bilo i sa mnom. Verovatno je bio jedan od najvećih srpskih ljubavnika. Dugo nisam mogla da verujem da sam bila sa njim. A ja, ne da sam bila sa njim, nego sam ga i mnogo volela. Uvek sam se do daske zaljublivala.

Ratko je bio neverovatno nežan prema meni i to je jedini čovek koji nije pokazivao ljubomoru. Uživao je da me pokazuje. Osvojio me je silinom koju je retko koji muškarac posedovao. Verovala sam da imam posla sa čovekom koji se ničega ne plaši i koji je u stanju sve da uradi za mene. Zbog mene je napustio Avala film, otišli smo u Italiju, gde se potpuno posvetio stvaranju moje karijere.

E, sad, to što sam ga silno želela da budem glumica, a ne pevačica, to ga je raspamećivalo. U meni je rastao inat, jer su mi u Jugoslaviji rekli da nisam fotogenična. Pevanje je za mene bilo nešto što se

podrazumeva, a ja sam htela baš ono što su mislili da ne mogu.

Ratko mi nikad nije pričao o svojoj prošlosti. Udbaši su stvarno zakleti ljudi. Sve svoje tajne odnose u grob. Samo je Mihiz ponekad znao da mi mangupski kaže: „Znaš li ti koliko su njegove ruke krvave?“ A redovno se družio sa njim. Ratko je znao da ga zatvori po petnaest dana, da napiše scenario za mene.

Ratko me nije uvodio u domaće političke, nego u prave svetske krugove. Živeli smo u Rimu i Parizu. To je bio život u avionu, od koktela do koktela, od prijema do prijema, od filma do filma, od koncerta do koncerta. Pet godina je to trajalo, a svaki dan je bio ispunjen do kraja.

Kod mene je počelo da se rađa osećanje da iz svega toga treba da izađem, što mnogima nije bilo jasno. Da neko, kome je svet pod nogama, pred kojim je zvezdana karijera, hoće sve to da napusti. Vrlo rano sam shvatila kolika je cena svega toga. Te filmske dive su živеле kao robinje.

Posle nastupa u pariskoj Olimpiji, čekalo me je pet ugovora za seriju koncerata po svetu. Ne znam više ni ko sve nije bio na spisku: od Dalidnog muža do kompozitora legendarne Edit Pjaf. Hteli su da me zarobe da pevam trista dana u godini. Mislili su da mogu da mi uzmu dušu, jer se tako prave velike zvezde. A ja sam volela život. Uvek sam htela da ga pijem do dna, a ne da postanem njihova marioneta za manipulaciju.

Svi su mi govorili: ti si živela kako si htela i nemoj da se žališ. Ne kukam ja za tom svetskom karijerom ni najmanje. Pomirila bih se s tim da budem lokalna zvezda, samo da sam bila shvaćena u svojoj sredini. Moja tragedija je počela onog momenta kad sam shvatila da ovde ne mogu da budem ono što sam.

I od Ratka sam morala da pobegnem. Bukvalno sam naterala Dodu, brata čuvene košarkašice i lepotice Ljubice Otašević, da me kidnapuje i iz Rima prebaci u Beograd.

Hteo je da me ubije zbog toga što sam ga ostavila. Petnaest dana je sedeo za stolom sa pištoljem u ruci. Za sve to vreme je samo pio i čekao da se pojavim. Sećam se kako me je operaska pevačica Milka Stojanović nagovarala da uzmem pasoš i pobegnem iz zemlje.

Kada su mi dosadile te priče, okrenula sam ga telefonom i tom velikom muškarcu rekla: „Pretiš da ćeš me ubiti. Pa, šta čekaš? Pucaj ako smeš i imaš razloga. Jesi hteo dete sa mnom? Nisi! Hteo si da živim u

Ispređale su se razne legende o čuvenim sedeljicama kod pesnika Dušana Matića. Svašta se o tome mislilo i fantaziralo. To je bio jedini beogradski salon koji je intenzivno živelo. Tamo su se skupljali umetnici, glumci, književnici. Bila sam najmlađa među njima. I potpuno drugačija. Valjda sam im zato i bila zanimljiva. Ni po čemu nisam pripadala tom krugu, iako sam od njih dosta toga mogla da naučim

koferima i krčmim svoj život radi karijere.“

Mene to više nije interesovalo. Htela sam ljubav, bila spremna na pusto ostrvo da odem s čovekom koga volim. Tada se ohladio. A bio je uobrazio da moram biti velika svetska zvezda. Išao je toliko daleko da je ponavljao da mogu postati naslednica Marlene Dietrich. Realno, imala sam taj neki fluid koji je prelazio granice lokalnog, ali to ove naše budale nisu umele da iskoriste, nego su počele da me napadaju za nacionalizam.

Za Broza i otadžbinu

U međuvremenu sam, na potpuno blesav način, upoznala svog drugog muža, Miladina Šakića. I on je bio poznati ženskaroš, što je mene, u principu, nerviralo, pošto nikad nisam volela taj tip muškarca. Ali šta mogu kad su se takvi vrteli oko mene. Uglavnom, javi mi se tadašnji direktor Tanjuga i kaže da Šakić umire, ali ima samo jednu želju: da vidi mene. U prvom momentu sam to shvatila kao vic, a onda s druge strane čujem da je imao penicilinski šok. Tako su uspeali da me dovedu kod njega. Dok sam ja stigla, on se već bio povratio. Posle je počeo da me zivka, što mi je, posle povratka iz velikog sveta, odgovaralo. Drugi razlog je bio taj što sam želela da budem majka. Šakić mi je odmah saopštio da želi sa mnom sina, što me je raspametilo.

Zaista je bio veliki ljubavnik. Nas su bili uhvatili takva strast i ludilo da dvadeset i pet dana nismo izlazili iz stana u koji su nam doturali hranu.

A mnogi su za to vreme pričali da sam se za Šakića, lokalnog političara, udala iz koristoljublja. Ja, koju je prosio vlasnik Paramaunta i u koju se bio zagledao muž Klaudije Kardinala.

Šakić je bio jedini čovek koji je hteo moje dete, za razliku od svih drugih koji su se bojali života sa mnom. On me je prihvatio kao normalnu ženu i stvarno me je voleo, kao i ja njega. Moj sin Mane i ja smo se često sećali našeg zajedničkog idiličnog života.

Političari koje sam kao Šakićeva žena upoznala uglavnom su mi se divili. Ponašala sam se tako da sam svima stavljala do znanja koliko sam nezgodna i ponosna i da moja gordost nema cenu. Jedino je Draža Marković na dočeku jedne Nove godine u Skupštini grada, kleknuo i na koljenima počeo da hoda oko mene, jer je umislio da je Mitke.

Tita sam videla samo dva puta. Opet smo bili na dočeku Nove godine, kada mi je prišao Milan Vukos i rekao da Tito traži da nešto otpevam. To se nije smelo odbiti. Otpevala sam „Alaj mi je večeras po volji“ i „Delem, delem“. Čula sam posle da mu se svidelo.

Još jednom sam ga srela na Tari 1978. To je bio jedan veliki cirkus. Pozvali su me ovi iz vojske da se dobro pripremim. Nisam htela muža da dovedim u neprimliku i pristala sam. Onda su me preslišavali u Domu armije da utvrde da li sam podobna. Tek kada sam stigla na Taru, počelo je glavno maltretiranje. Sećam se da sam od nečega što su mi dali da popijem, dobila takve rane u ustima, grlo mi se skroz bilo osušilo da nisam mogla ni da govorim.

Kad su me konačno doveli pred orkestar, rešila sam da zabrljam do kraja. Dočekala sam Broza s pesmom „Teraj mala ovce preko brega“.

Sledećih osamnaest godina provela sam u totalnom mraku. Živela sam kao Prokleta Jerina, u svom tamnom vilajetu. Uz sve to sam morala ljudima da dokazujem da nisam totalno poludela.

I pesme sam počela da pišem da bih se odbranila. Iako sam, da se ne lažemo, ja žena koja je sve u pravo vreme imala i doživela. Gazila sam sudbinu do daske. Zato nemam za čim da žalim. I bila sam Srpkinja kad to mnogi nisu smeli da budu.

Toliko toga je prošlo kroz moje vene da me nije mnogo briga vide li mi se bore, koliko sam se ugojila i da li i dalje izazivam eros, taj đavolji sok, koji mi je obeležio život. **N**

Ona jedna knjiga za koju niste čuli

Ponekad je najbolje kada izbori nisu „objektivni“ (šta god to značilo), jer se tu za mnoge čitaoce krije neotkriveno blago

Često ćete na internet sajto-
vima naići na naslo-
ve poput: „XY knjiga koje
morate da pročitate, ako
želite da...“ Nekada je to
samo 10 knjiga, a nekada je i neki pot-
puno random broj. Na primer, 16 knji-
ga koje morate pročitati ovog leta, ili 32
knjige koje morate da pročitate ako že-
lite da budete „načitani“. Ima i ona fora
poput „27 knjiga koje morate pročitati
pre 30. godine“...

Iako se ovde pomalo igra na kartu či-
talačke sujete, sve je to u suštini legitim-
no koketiranje sa klikbejtom, jer staro je
novinarsko internet pravilo da brojevi i
liste skreću pažnju.

A nekad nije zgoreg zaista i proveriti
svoje čitalačke „rupe“, jer nikad ih nije
kasno popuniti. Ako to želite, naravno.

U našem izboru 100 najboljih romana
– u okviru kojeg svakog dana na Velikim
pričama objavljujemo izbor 10 najboljih
romana stručnjaka koje smo pozvali da
učestvuju u izboru – nema nikakvog
imperativa.

Nisu to knjige koje „morate“ da proči-
tate, iako dobar deo romana koji se na-
laze na ovim top 10 listama spada u kla-
sike, knjige koje se podrazumevaju, koje
su uostalom bile deo neke školske lekti-
re. Drugim rečima, knjige koje smo ne-
kada zaista „morali“ da pročitamo, jer je
tako rekla učiteljica.

**I potpuno je logično što će se na listama
naći klasici iz lektire, jer su, uostalom,
zato što su najveći i dospeli u lektiru.**
Ali, baš zato, ima i onih koji ih namer-
no preskaču.

Profesor Dejan Jović je, na primer,
ovako obrazložio svoj izbor:

„Moj odabir je određen time što čitam
uglavnom romane koji imaju barem
neke veze s politikom. Čitam, dakle, iz
vlastitog identiteta, pa tako i procenju-

Dejan Jović

Profesor na Fakultetu političkih znanosti
u Zagrebu i gostujući profesor Fakulteta
političkih nauka u Beogradu

1. Doba mjedi
Slobodan Šnajder, 2015.
2. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
3. Kako upokojiti vampira
Borislav Pekić, 1977.
4. Anđeo nestajanja
Slobodan Šnajder, 2023.
5. Očevi i oci
Slobodan Selenić, 1985.
6. Levitan
Vitomil Zupan, 1982.
7. Lagum
Svetlana Velmar-Janković, 1990.
8. Nesahranjena prošlost
László Végel, 2021.
9. Braća po materi
Jovan Radulović, 1986.
10. Mamac
David Albahari, 1996.

jem romane. Istakao sam one koji su na
fascinantan način dotakli teme i sud-
bine koje su meni ipak ponešto važni-
je od ostalih. Odabir je, dakle, autobio-
grafski. Nastojao sam istaći romane koji
nisu bili u lektiri u doba kad sam bio u
srednjoj školi. Smatrao sam da su 'kla-
sici' već dovoljno pohvaljeni i istaknuti,
pa sam se ograničio na one romane koje
sam čitao ne zato što je to bilo obavezno,
nego po vlastitom izboru...”

**Nino Pavić, jedan od najpoznatijih no-
vinara i izdavača u Hrvatskoj i regionu,**
čiju ste listu mogli da čitate ove nede-
lje, između ostalog je u obrazloženju
napisao:

„Nisam uvrstio ni Krležu, ni Kiša, ni
Crnjanskog, ni Andrića, ni Kovača, ni
Selimovića... To se, nekako, podrazu-
mijeva, to je neki temelj, nešto što imaš
zauvijek, nešto kao Enciklopedija Jugo-
slavije...”

Profesor Dejan Đokić, čiju listu ste ta-
kođe mogli da čitate ove nedelje, napi-
sao je:

„Gotovo svi romani sa moje liste su
istorijski; tu, naravno, uključujem i one
koji se bave događajima iz 1990-ih, koji
su moju generaciju, i sve nas, toliko
oblikovali. Odnos između istorije i fik-
cije me odavno zanima i još kao student
istorije u Londonu sam se suočio sa pi-
tanjem gde prestaje istorija i počinje fik-
cija i ne preklapaju li se, makar po ru-
bovima, ove dve „discipline“. Jedan deo
mog izbora predstavljaju i autobiograf-
ski romani. Odnos između autobio-
grafije pojedinca i istorije društva je još
jedan žanr koji me interesuje kao aka-
demskog istoričara...”

Profesor Zoran Milutinović, jedan od
vodećih svetskih stručnjaka južnoslo-
venske književnosti, kratko je obrazlo-
žio: „Moja lista je lična kao i sve druge,
drugačije ne bi ni moglo.”

Snježana Banović

Hrvatska pozorišna rediteljka,
teatrolog i profesorka univerziteta

1. Zastave
Miroslav Krleža, 1962.
2. Uloga moje porodice u svetskoj
revoluciji
Bora Ćosić, 1969.
3. Doba mjedi
Slobodan Šnajder, 2015.
4. Vrijeme koje se udaljava
Mirko Kovač, 2013.
5. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
6. Forsiranje romana-reke
Dubravka Ugrešić, 1988.
7. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
8. Rod
Miljenko Jergović, 2013.
9. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
10. Grobnica za Borisa Davidovića
Danilo Kiš, 1976.

Slobodan Vladušić

Pisac, esejista i profesor književnosti

1. Kod Hiperborejaca
Miloš Crnjanski, 1966.
2. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
3. Hazarski rečnik
Milorad Pavić, 1984.
4. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.
5. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
6. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
7. Opsada crkve
Svetog Spasa
Goran Petrović, 1997.
8. Top je bio vreo
Vladimir Kecmanović, 2008.
9. Jedro nade
Nikola Malović, 2014.
10. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.

I to je zapravo jedna od poenti ovog izbora u kom pozvani stručnjaci, kako piše u „propozicijama“, rangiraju „svoje omiljene romane, ili tek romane koje smatraju najboljim, od prvog do desetog mesta“.

... Mogu, ali i ne moraju, dati svoje obrazloženje. Mogu, ali i ne moraju da budu objektivni. Da li je najbolji roman onaj koji je promenio našu književnost, onaj koji je postavio nove standarde? Onaj koji je obeležio jednu istorijsku epohu? Ili onaj koji je njima lično najdraži? To je na svakom od naših ispitanika...

Ovako je svoj izbor obrazložio pisac Vladimir Arsenijević:

„... vodio sam se najintimnijim od svih mogućih parametara – šta je koja od ovih knjiga učinila za čitaoca u meni upravo u vreme kada sam je čitao. A s obzirom da sam ih otkrivao u popriličnom rasponu od ranih tinejdžerskih godina pa sve do današnjih dana, nije isključeno da bi se moje mišljenje o njima, ili barem o pojedinima od njih, pri likom eventualnog novog čitanja barem

Nisam uvrstio ni Krležu, ni Kiša, ni Crnjanskog, ni Andrića, ni Kovača, ni Selimovića... To se, nekako, podrazumijeva, to je neki temelj, nešto što imaš zauvijek, nešto kao Enciklopedija Jugoslavije

NINO PAVIĆ

donekle menjalo. No, to je sada, čini mi se, manje važno...“

Mogu, dakle, ali ne moraju biti objektivni. A ponekad je najbolje kada nisu „objektivni“, šta god to značilo. Jer tu se za mnoge čitaoce krije neotkriveno blago.

Otkrivanje čitalačkih rupa je zapravo jedna jako simpatična nuspojava ovog izbora, otkrivanje novih knjiga je verovatno jedan od motiva zašto sve više čitalaca svako jutro pohita na Velike priče da vidi izbor za taj dan.

„... ovakav izbor shvaćam prvenstveno kao zabavnu preporuku i otkrivanje dobrih naslova jedne čitateljice drugim čitateljima“, napisala je u obrazloženju svog izbora Olja Savičević Ivančević, književnica i pesnikinja.

I onda je dala još jedan ugao razmišljanja koji definitivno nije prvoloptaški:

„... pogotovo zato što, iako su granice književnog pisma na sreću šire od državnih, prostor jezika na kojem pišemo više nije jedinstven kao što je nekad bio, čitateljska iskustva su neminovno različita, pa nam neke vrijedne knjige promaknu...“

Da, dešava se da nam vredne knjige promaknu. I to je sasvim okej.

I zaista, ove liste možete doživeti kao „zabavnu preporuku“, jer ćete sigurno naći neku knjigu, neki roman, čak i nekog novog autora.

I ako smo nekom čitaocu Nedeljnika i posetiocu Velikih priča pomogli da pronade jedan naslov za koji do sada nije znao, ko može da kaže da ovo nije najuspešnija književna akcija? **N**

Ana Vučković

Književnica, novinarka i scenaristkinja iz Beograda

1. Proljeća Ivana Galeba
Vladan Desnica, 1957.
2. Dan šesti
Rastko Petrović, 1961.
3. Terazije
Boško Tokin, 1932.
4. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
5. Komo
Srdan Valjarević, 2006.
6. Pisma iz Norveške
Isidora Sekulić, 1914.
7. Nećemo o politici
Branko Dimitrijević, 1985.
8. Štefica Cvek u raljama života
Dubravka Ugrešić, 1981.
9. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
10. CA. Blues
Milan Oklopčić, 1981.

Zoran Milutinović

Jedan od vodećih svetskih stručnjaka južnoslovenske književnosti i moderne književne teorije

1. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
2. Travnika hronika
Ivo Andrić, 1945.
3. Prokleta avlija
Ivo Andrić, 1954.
4. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
5. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
6. Kad su cvetale tikve
Dragoslav Mihailović, 1968.
7. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
8. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
9. Hazarski rečnik
Milorad Pavić, 1984.
10. Muzej bezuvjetne predaje
Dubravka Ugrešić, 1997.

Dejan Dokić

Redovni profesor moderne istorije Evrope na Nacionalnom univerzitetu Irske u Mejnutu

1. Na Drini ćuprija
Ivo Andrić, 1945.
2. U potpalublju
Vladimir Arsenijević, 1994.
3. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
4. Otac
Miljenko Jergović, 2010.
5. Bašta, pepeo
Danilo Kiš, 1965.
6. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
7. Petrijin venac
Dragoslav Mihailović, 1975.
8. Besnilo
Borislav Pekić, 1983.
9. The Box
Slavoljub Stanković, 2010.
10. Muzej bezuvjetne predaje
Dubravka Ugrešić, 1997.

Ninoslav Nino Pavić

Jedan od najpoznatijih novinara i izdavača u Hrvatskoj i regionu

1. 1983.
Miljenko Jergović, 2025.
2. Andeo nestajanja & Doba mjedi
Slobodan Šnajder, 2023/2015.
3. Muzej bezuvjetne predaje
Dubravka Ugrešić, 1997.
4. Frida ili o boli
Slavenka Drakulić, 2007.
5. 1941. Godina koja se vraća
Slavko Goldstein, 2007.
6. Zapisi
Josip Vaništa, 1988.
7. Neispričane priče
Rajko Grlić, 2018.
8. Čudo u Poskokovoj Dragi
Ante Tomić, 2009.
9. Beara
Ivica Đikić, 2016.
10. Osmi povjerenik
Renato Baretić, 2003.

Vladimir Arsenijević

Književnik i prevodilac, najmlađi dobitnik NIN-ove nagrade

1. Kiklop
Ranko Marinković, 1965.
2. Uloga moje porodice u svjetskoj revoluciji
Bora Čosić, 1969.
3. Peščanik
Danilo Kiš, 1972.
4. Pada Avala
Biljana Jovanović, 1978.
5. Uvod u drugi život
Mirko Kovač, 1983.
6. Forsiranje romana-reke
Dubravka Ugrešić, 1988.
7. Put u Birobidžan
Judita Šalgo, 1997.
8. Evropa broj dva
Vojislav Despotov, 1998.
9. Gec i Majer
David Albahari, 1998.
10. Sonnenschein
Daša Drndić, 2007.

Vesna Goldsworthy

Srpska književnica i univerzitetska profesorka

1. Seobe
Miloš Crnjanski, 1929.
2. Dnevnik o Čarnojeviću
Miloš Crnjanski, 1920.
3. Roman o Londonu
Miloš Crnjanski, 1971.
4. Gospodica
Ivo Andrić, 1945.
5. Bašta, pepeo
Danilo Kiš, 1965.
6. Semper idem
Đorđe Lebović, 2005.
7. Derviš i smrt
Meša Selimović, 1966.
8. Upotreba čoveka
Aleksandar Tišma, 1976.
9. Muzej bezuvjetne predaje
Dubravka Ugrešić, 1997.
10. Očevi i oci
Slobodan Selenić, 1985.

 Raiffeisen
Premium Banking

Svet bankarskih
privilegija.
**Stvarno
može.**

- › Lični bankar
- › Video sastanci
- › Planiranje ličnih finansija
- › Digitalne usluge
- › Specijalne cene

Otkrijte svet
Raiffeisen premium
bankarstva!

A šta ako Odisej nije čovek?

Ne postoji nagrada koja će nas zadovoljiti ako u potrazi za njom izgubimo ono što nas čini ljudima. Sačuvati dostojanstvo i osnovno osećanje poštovanja i prema protivnicima lekcija je čiju važnost ne smemo da zaboravimo. Neka linija preko koje se ne ide mora postojati. Ako nju pređemo, ništa od ovog drugog i ne vredi

Piše Mihailo Ilić

Malo koji moderni režiser se može pohvaliti takvom reputacijom da se svaki njegov novi film ne samo željno iščekuje mesecima i godinama unapred, već i da, kada se taj novi film pojavi, on automatski postaje jedan od glavnih kulturno-umetničkih događaja cele godine i maltene definiše tu godinu. Kristofer Nolan spada u taj red izuzetno retkih velikana, voljenih i od publike i od kritičara, onih čiji rad privlači i ljude koji samo povremeno pogledaju po par filmova godišnje, a i najveće zaljubljenike u sedmu umetnost.

Svaki Nolanov novi film jeste događaj i svaki izaziva velike, često podeljene reakcije. Ipak, izlazak „Odiseja“ zatiče Nolana na malo drugačijem mestu u odnosu na „Openhajmera“, njegov prethodni

film koji je izašao 2023. godine (inače, poslednjih pet filmova kao po satu izbacuje na po tri godine).

„Openhajmer“ se pojavio nakon „Teneta“, koji je uglavnom univerzalno smatran Nolanovim najslabijim filmom, za koji se smatralo da je preterao u svim onim stvarima po kojima je prepoznatljiv i da je to film čija se suština gubi u moru tehnikacija. A film koji je prethodio „Tenetu“ bio je „Dunkirk“, ratni film koji je, iako je hvaljen zbog izuzetnih tehničkih dostignuća i načina na koji je snimljen, takođe narativno i emocionalno bio dosta tanak.

Dakle, postojala je solidna količina strepnje da su Nolanovi najbolji dani iza njega, da možda nikada neće dostići one visine koje je imao u periodu od 2005. do 2014. godine, kada je napravio nekoliko fantastičnih filmova i praktično nije

imao nijedan promašaj. Sada je situacija drugačija. „Openhajmer“ je bio veliki uspeh i zaradio je Nolanu Oskara za najbolji film i najbolju režiju, nešto što mu je izmicalo i u pomenutom zlatnom periodu. Poruka je bila jasna – Nolan i dalje ima to u sebi.

Dok je „Openhajmer“, koji je na momente bio prava courtroom drama, tematski i stilski bio drugačiji od tipičnog Nolana, „Odiseja“ jeste nešto što mnogo više odgovara onome što obično asocijamo na Nolana. Kao neko ko je poznat po tome što je napravio ozbiljnu umetničku formu od letnjeg blokastera, čiji su filmovi grandiozni i epski, odluka da upravo adaptira čuveni Homerov ep delovala je sasvim logično. Očekivanja su bila velika, a kad je tako, često se javlja nezadovoljstvo.

Još mesecima pre nego što se film pojavio, izazvao je određene kontroverze. Najveću pažnju privukao je izbor glumaca. Odluka da Lupita Nyong'o glumi lepu Jelenu, da Zendaya glumi Atinu, da trans glumac Elliot Page glumi ratnika Sinona, za neke je bila znak da se Nolan prodao woke ideologiji i da film ništa ne vredi. Teško je okarakterisati ovakve stavove kao nešto drugo do najnoviji izraz desničarsko-konzervativnog trabunjanja koje se opasno širi kanalima, poput bivšeg Tvitera, šireći mržnju i netrpeljivost.

Ako likovi poput Ilona Maska pišu kako će davati ogromne pare da neko snimi „istorijski preciznu“ „Odiseju“, znači verovatno radite nešto dobro. Ideja istorijske preciznosti takvih likova sigurno se bazira samo na tome da svi likovi budu belci, iako je pitanje kako su stari Grci i srodni narodi zapravo izgledali. Da ne pominjem da je ideja istorijski preciznog dela fikcije sa kiklopima, čudovištima i sirenama sama po sebi apsurdna. No to je već tema za drugi tekst.

Ko zaista pogleda film bez takvih predrasuda, odmah će se susresti sa zaključkom kako su pomenute stvari potpuno nebitne, jer je film apsolutan trijumf velikog filma u svakom smislu. Nolanov svet stare Grčke je živ, bogat, pun karaktera i boja, likovi su lepo psihološki izgrađeni i poseduju dovoljno nijansi. Glumci su skoro svi bili iznad proseka, a nekad čak i fantastični. Spektakularne scene Odisejevih izazova i prepreka na putu prete da ostanu sa vama dosta dugo nakon što se film završi.

Jedan od prvih utisaka jeste koliko je priča o Odiseju i danas snažna i efektana. Odisej koji pokušava da dođe kući i ne uspeva da dođe celih 10 godina. Kada kao deca čujemo ovu priču, ostajemo zapanjeni samom veličinom i skalom ove premise, 10 godina deluje kao čitava večnost. Film je uspeo da dočara tu veličinu svega, to neverovatno trajanje ovog puta i to koliko je ovo jedna nadljudska i neverovatna priča.

Nolana često kritikuju govoreći da ne piše scenarije tako dobro samostalno, već da to radi mnogo bolje kada ima neku pomoć, bilo od svog najčešćeg saradnika i brata Džonatana Nolana, bilo od nekog drugog autora. Ovog puta se čini da mu je sam Homer bio sasvim

U filmu se mnogo puta pominje Zevsov zakon, a to je zakon gostoprimstva. Ne možeš ubiti čoveka koga si ugostio, on polaže pravo na tvoje gostoprimstvo i zaštitu. Možemo ratovati, možemo se ubijati, možemo se takmičiti na razne načine, ali neke linije se ne prelaze. Nešto se ipak smatra svetim

dovoljna pomoć. Veličina i snaga ovog epa se fantastično uklapaju uz Nolanovu grandioznost i daju savršen kostur za jednu novu i malo drugačiju interpretaciju ove priče.

Druga česta kritika Nolana je da su mu filmovi, uprkos mnogim drugim vrlinama, često hladni i sterilni, da likovima nedostaje emocija i da filmu nedostaje topline. Nolan je uspeo da prevaziđe ovo sa „Interstelarom“, svojim još uvek najboljim filmom, a uspeo je sasvim dobro i ovde. Baš najvažnije promene koje je Nolan doneo u svoj film i lik Odiseja jesu one koje su ovu priču učinile humanijom.

Kada bismo posmatrali lik Odiseja u izvornom epu, mogli bismo ga opisati kao briljantno pametnog, bistrog i oštroumnog, čoveka koji se oslanja na svoj um u doba kada su se veliki heroji pre svega oslanjali na svoju snagu i veštinu sa oružjem. Zbog toga je često on omiljeni heroj onih koji se u detinjstvu dive herojima, a nisu fizički dovoljno snažni i vešti da se poistovete sa nekim kao što je recimo Ahil ili Herakle, poznatiji po svom rimskom imenu Herkul.

Ipak, koliko je Odisej pametan, toliko je i gord, arogantan i ohol. Nije imao problem da se razmeće svojom pameću, da putem različitih trikova nasamari svoje suparnike. Nije slučajno što je baš ovaj čovek smislio nešto tako podmuklo i pokvareno kao što je čuveni Trojanski konj, kojim su Grci posle 10 godina dobili rat protiv Troje. U epu je razlog zbog koga je Odisej proklet i zbog koga ne može da dođe kući tako dugo upravo njegova gordost i oholost.

Kada su se on i njegovi ljudi zatekli kod Kiklopa, uspeali su da ga nasamare i pobegnu, samo da bi Odisej, nasladujući se dok odlazi, doviknuo Kiklopu svoje ime – da bi ovaj znao ko ga je oslepeo i

pobedio. Kiklop se zbog toga žalio svom ocu Posejdonu, koji je prokleo Odiseja i njegove ljude i njihove muke onda počinju. Nolanov film uklanja ovaj detalj, što se može učiniti čudnim, jer je to izuzetno bitan deo priče. Ta promena će se pokazati ključnom za Nolanovu interpretaciju ovog velikog lika.

Nolanov Odisej je ponos zamenio krivicom. Tokom svojih putovanja i izazova, on postaje svestan svog udela u uništenju Troje, i posebno u načinu na koji je taj cilj postignut. Njegov put kući nije onda samo kazna od moćnog boga kog je on lično provocirao, nego neka vrsta testa njegovog karaktera gde on sve više i više prepoznaje kako stoje stvari, sve užase ratova, svih zlodela koja jedni drugima činimo i uzaludnosti i bezvrednosti tih ciljeva zbog kojih uništavamo jedni druge. Odisejev put postaje put ličnog iskupljenja i pokajanja, tokom kog je nemoguće da stigne kući dok se potpuno ne pokaje i iskupi za sve što je uradio. Ovim je Odisej postao mnogo manje epski heroj, a mnogo više čovek. Njegove slabosti su vidljivije, samim tim nam je još bliži i možemo sa njim više da saosećamo.

Ovo, naravno, ne bi bilo moguće bez maestralne izvedbe Meta Dejmona u ulozi za koju će se pričati da mu je jedna od karijerno najboljih (a svi znamo kakvu konkurenciju ima u njegovoj blistavoj karijeri). Iako fizički možda nije bio očigledan izbor za ovu ulogu, težina, ozbiljnost i dostojanstvo koje je doneo svom prikazu Odiseja obogatili su i ovaj lik i sam film. Njegovi unutrašnji konflikti su vidljivi, shvatanje grešaka mu se ocrtava na licu i zato se možemo u potpunosti sažveti sa njim.

Možda je ovo pravi momenat da se osvrnemo i na nekoliko drugih stvari koje dodatno oplemenjuju ovaj film, pa ćemo se vratiti na Odisejev realni i simbolički put. Verovatno nas ništa od ovih suptilnijih i dubljih stvari ne bi toliko pogodilo da nas film od prvog kadra ne uvuče onim za šta nemam bolji termin od „filmska magija“. U bioskopskoj sali, na ogromnom ekranu sa vrlo glasnim zvukom i sa tihim žamorom ljuđi oko nas, film uspeva ono što bi trebalo da bude jedna od najsušinskih karakteristika filma kao forme. Uspeva da u nama probudi taj dečji, magični osećaj čuda, osećaj neverovatne radosti koji dobijamo jer smo transportovani u

jedan drugi svet i u par sati proživeli jedan potpuno drugi život iz kog se posle vraćamo u naš. Svaki film koji to postigne je uspešan. Tome u ovom slučaju doprinosi mnogo faktora, muzika, kadrovi, efekti, gluma, sve to zajedno uspeva da napravi scene koje ostaju s nama i koje same po sebi nose magiju.

Mora se napomenuti i interesantna Nolanova odluka da od Agamemnona na pravi bukvalno Darta Vejdara. Eksperiment je čini mi se, pretežno uspeo. Ne mogu da ne pomenim dvoje briljantnih glumaca koji su manjim ulogama ostavili vrlo snažan utisak. To su Džon Legvizam kao poluslepi svinjar Eumej, koji je gotovo neprepoznatljiv (čak podseća na Marlona Branda iz starijih dana) i koji je jedno od emotivnih sidara celog filma, i Samanta Morton kao veštica Kirka, koja opčinjava svojim intenzitetom i strahovitim besom usmerenim prema vojnicima. Ako je Eumej centar lojalnosti i topline, Kirka predstavlja moralni kompas ovog filma i pojačava glavnu poruku.

A koja je to glavna poruka i do kojih to zaključaka Odiseja njegova krivica dovodi? Jedan od epskih ratnih filmova mog detinjstva je obrada drugog od dva najpoznatija Homerova epa, film „Troja“ iz 2004. godine. Iako je to film sa mnogo više mana od „Odiseje“ i iako ga primarno vidim kao propušteni potencijal, taj film i dalje ima dosta kvaliteta i ima vrednost.

Jedan od mojih ličnih utisaka, kao i drugih tinejdžera i mladih ljudi oko mene, jeste taj kako smo se osećali povodom događaja u filmu, odnosno koga smo favorizovali. Ahila je glumio Bred

Umesto heroja Trojanskog rata dobili smo antiratnog heroja koji, uviđajući svoje greške i učeći na njima, shvata da postoje stvari koje su važnije od svih ratova, slave, novca, herojstva, čak i pravde

Pit na vrhuncu svoje komercijalne popularnosti, bio je vrlo reklamiran kao lice filma i svi smo želeli da budemo on. Ipak, film nas je ostavio sa gorkim saznanjem – Grci su zlikovci ove priče. Iako smo navikli na grčke heroje i na to da ih doživljavamo kao nužno dobre, u „Troji“ je to bilo sasvim drugačije. Ahil je bahat i surov, Agamemnon je koristoljubivi moćnik, dok je trojanski kralj Prijam dostojanstven i plemenit, a princ Hektor se može slobodno ubrojiti u najveće filmske heroje 21. veka. Došli smo zbog Ahila, ali smo ostali zbog Hektora.

Čini se da Odisej u 2026. godini doživljava ono što smo mi doživeli gledajući „Troju“ 2004. godine. Shvata da je i on negativac. Shvata da je on lično odgovoran za uništenje jednog grada, da je svojim podmuklim trikom učinio da nestane cela jedna kultura. I to ne zbog ljubavi niti bilo čega svetog, već isključivo zbog Agamemnonovih ekonomskih interesa. To saznanje ga dovodi skoro do stanja da želi da zaboravi sve i da se nikada ne vrati kući. Jer kako da se vrati kući i živi život koji smatra ispravnim nakon onog što je uradio? I posebno zbog načina na koji je to uradio.

U filmu se mnogo puta pominje Zevsov zakon, a to je zakon gostoprimstva. Ne možeš ubiti čoveka koga si ugostio,

on polaže pravo na tvoje gostoprimstvo i zaštitu. Možemo ratovati, možemo se ubijati, možemo se takmičiti na razne načine, ali neke linije se ne prelaze. Nešto se ipak smatra svetim. Ne zato što je to tako Zevs niti bilo ko drugi rekao, niti to ima ikakve veze sa božanskim i natprirodnim. Neke stvari se ne rade iz razloga što su kršenje ovih pravila i samih temelja na kojima je izgrađeno ono što zovemo civilizacija. Temelja na kojima je izgrađeno sve ono što nas ljude razlikuje od zveri.

Zbog toga nam je ovo kršenje tako strašno, jer nas podseća da to da mi nismo zveri nije baš potpuno tačno. Tanke i fragilne niti civilizacije služe da tu našu divlju i mračnu stranu drže makar pod nekom kontrolom. Zato je za Odiseja kršenje Zevsovog zakona na najpokvareniji način bilo nešto što je potpuno srušilo njegovu ideju sveta u kome živi. Zato je svet kakav je ranije postojao sada nezamisliv. Na poetičan način Odisej zaključuje da su „ljudi sa mora“ koji se tokom celog filma pominju kao nejasna i mračna pretnja gradovima Grčke, zapravo on i njegovi ljudi. Oni su ti koji donose tako strašnu opasnost, jer ljudi koji ne poštuju ništa jesu oni koji ruše civilizacije.

Jedna od kritika, mada više sugestija, koju sam pročitao o samom filmu kaže da bi film trebalo da traje još 30–40 minuta (iako je dug tri sata) da bi dostigao status remek-dela, tako bismo mogli još da se posvetimo izgradnji drugih likova i bolje bismo razumeli njihovu motivaciju. To zvuči zanimljivo, i osoba koja je to napisala jeste možda na tragu nečega. Ali i bez tih dodatnih minuta (koji možda negde i postoje), Odisej Kristofera Nolana je potpuno izgrađen, iznijansiran i fascinantant lik.

Umesto heroja Trojanskog rata dobili smo antiratnog heroja koji, uviđajući svoje greške i učeći na njima, shvata da postoje neke stvari koje su važnije od svih ratova, slave, novca, herojstva, čak i pravde. Ne postoji nagrada koja će nas zadovoljiti ako u potrazi za njom izgubimo ono što nas čini ljudima. Sačuvati dostojanstvo i osnovno osećanje poštovanja i prema protivnicima lekcija je čiju važnost ne smemo da zaboravimo. Neka linija preko koje se ne ide mora postojati. Ako nju predemo, ništa od ovog drugog i ne vredi. Ako nju predemo, postajemo „ljudi sa mora“. **N**

S Bogom na „ti“

Znam, uglavnom se govori da je Bog ljubav. Ali za mene je Bog sloboda. Mnogi mogu da vole, a tek retki mogu da podnesu slobodu

Piše Aleksandar Misojčić

Nedavno sam, u jednom kafanskom razgovoru, prijatelju spomenuo našeg poznatog književnika. Prisetio sam ga se u pozitivnom smislu, gotovo uzgred, kao da izgovaram ime oko kojeg među nama ne može biti spora. Verovao sam da je jedan od nespornih simbola zajedničke mladosti.

Taj moj prijatelj je prijatan sagovornik. Dok drugi govori, on uvek sitnim pokretima lica i kratkim pomeranjem glave jasno pokazuje da ga prati. Pažljivo slušanje se, baš kao i nezainteresovanost, lako primeti. Međutim, on ne samo da pažljivo prati ono što mu se govori, važnije od toga, ne uznemiravaju ga moguće razlike koje može čuti. U razgovoru sa njim čovek se oseća bezbedno. Razmimoilaženja u našim druženjima nisu bila tako retka i slušaocu sa strane bila bi jasno uočljiva. Pa ipak, u gotovo svim velikim društvenim podelama nepogrešivo smo se nalazili na istoj strani.

Dobro mišljenje je pomenutom književniku ga je iznenadilo jer na piščeve stavove nije gledao blagonaklono. Njegov stav sam doživio kao izazov i prihvatio ulogu branitelja lika i dela. Počeo je mali intelektualni dvoboj. Obojica

**NE IZBEGAVAM DA TOKOM SEANSI
SA LJUDIMA GOVORIM I O BOGU.
ALI NE PROPUSTIM DA KAŽEM
KAKO O VERI MALO ZNAM. SAMO JE
JEDAN MEĐU NAŠIM PSIHIJATRIMA
USPEVAO DA SA PODJEDNAKIM
AUTORITETOM GOVORI I O
TEOLOGIJI I O PSIHIJATRIJI. O VERI,
DUŠI I UMU. VLADETA JEROTIĆ**

smo uživali u takvim razgovorima i često ih vodili.

Bio je spremniji i primetno načitaniji, zakoračio sam na njegov teren. Argumente je redao sigurno i precizno. Videlo se da ih ne izgovara prvi put. Ja sam baublao po osećanjima koja su reči tog pisca u meni izazivale i nesumnjivo gubio mali kafanski okršaj. Činio sam ono što ljudi u takvim situacijama često čine, u nedostatku činjenica, latio sam se priče o emocijama...

Spominjem ovog pisca jer mi je u sećanju na njega ostala i jedna zanimljiva rečenica: da smo narod koji je sa Bogom „na ti“. Od njega sam je prvi put čuo. Hrabro i zanimljivo. Kada sam to prvi put pročitao, u meni se probudilo neko zadovoljstvo, gotovo ponos. Ne znam za-

što, čak sam siguran da za taj ponos nisam imao previše razloga. Ipak, opet bih ga branio u kafani, mada je nesporno zaslužio boljeg advokata...

Ima nešto u načinu na koji naš čovek Boga priziva. Podigne pogled prema nebu i kaže: „Ajde, pomози, Bože.“ Direktno i na „ti“. Samo što ne doda: „Šta ti je teško?“ U crkvi se tako ne moli. Tamo se čuje: „Glave svoje Gospodu priklonimo.“ I molitve se izgovaraju skromno i horski. Naš čovek, međutim, najčešće podigne glavu. Pa pogleda pravo prema nebu, prema Božijoj kući, kao da kuca na njena vrata. Sastavi tri prsta desne šake, načini preko sebe veliki krst i time učini ono što je do njega. Ostalo je na Bogu. Ako pomogne, hvala mu. Ovde se inače u crkvu retko ide. Molitve se uglavnom ne znaju. „Oče naš“ i možda poneka rečenica o svetitelju, zaštitniku porodice i doma. Celokupno teološko obrazovanje. Pa ipak, Bogu se rado i često molimo. Istina je i da se neretko na Njega, podjednako prisno i strasno, ljutimo. Sa strancima se čovek ne svađa, već sa onima od kojih nešto očekuje.

Odakle nam to?

Možda dajemo sebi takvu slobodu zato što smo toliko puta stradali sa Božijim

imenom na usnama? Možda negde duboko verujemo da smo žrtvama tu neposrednost zaslužili? Svi koji su manje stradali neka češće odlaze u crkvu i revnosnije dokazuju svoju veru. Mi smo, kao, svoje već dokazali.

Ili nas ovim samo pravdam?

Moguće je da u našem odnosu prema Bogu nema toliko prisnosti koliko nediscipline, bahatosti i nedovoljne svesti o sebi?

Lepše mi je da verujem u ono prvo. Samo što tu lepšu mogućnost kvari lažna sa kojom smo Ga se odricali pedesetih godina prošlog veka. Ili smo i u tim posleratnim vremenima ostali sa Bogom „na ti“, pa smo jednostavno odlučili da neko vreme s Njim ne razgovaramo...

*

Ne izbegavam da tokom seansi sa ljudima govorim i o Bogu. Ali ne propustim da kažem kako o veri malo znam. Uloga neznanice je lagodna, pod uslovom da neznanica zna da to jeste i da je spremna da to javno prizna. Mnogi ne bi ostali neznanice kada bi sebi i drugima priznali da to jesu.

Samo je jedan među našim psihijatrijama uspevao da sa podjednakim autoritetom govori i o teologiji i o psihijatriji. O veri, duši i umu. Vladeta Jerotić.

Iako malo znam, uveren sam da čovekov odnos prema Bogu ne sme da počiva na strahu, na strahopoštovanju koje prerasta u bogobojažljivost. Kada takav odnos tokom seanse prepoznam, obično izgovorim: Bog je čoveku dao slobodu. Nesporno nam je potrebna vera, ali sam siguran da to nije vera u Boga koji samo kažnjava, koga se plašimo i koji nam ne prestano pretili paklenim mukama.

Znam, uglavnom se govori da je Bog ljubav. Ali za mene je Bog sloboda. Ona je Božji dar. Mnogi mogu da vole, a tek retki mogu da podnesu slobodu. Bog je, kako Ga ja razumem, čoveku omogućio da živi kako ume. Da bira. Ne verujem da uređuje svaku sitnicu naših života. A onda će se, ako je onako kako verujući govore, jednoga dana svoditi računi. Za ono što smo sami birali. Sloboda nikada ne ukida odgovornost. Naprotiv, tek je ona omogućava. Zato je istovremeno i dar i rizik.

Tu sam misao prvi put prepoznao u predstavi „Posetilac“, koju sam pre mnogo godina gledao u Ateljeu 212. Na sceni razgovaraju Bog i Frojd, a igrali su ih neponovljivi Dragan Nikolić i Voja Brajović.

VERA NIJE SAMO PRIVATNA UTEHA ČOVEKA PRED NEIZVESNOŠĆU. VERA U LJUDE, U BOGA, U SEBE I U ONO ŠTO DOLAZI ČUVA U NAMA UNUTRAŠNJI POREDAK VREDNOSTI I UVERENJE DA IMAMO PRAVO DA ODLUČUJEMO O SOPSTVENOJ BUDUĆNOSTI

Bili su toliko dobri da mi je prvi put zasmetalo što sam ih već poznao kao Prletu i Tihog, junake vešto upakovane u komunističku mitologiju. Pozeleo sam da ih pamtim samo kao Frojda i Boga. Koliko se sećam, naljutivši se na Sigmunda, Bog mu u jednom trenutku izusti da zlo nije od Njega. On je čoveku dao slobodu, a čovek ju je upotrebio kako bi drugima istu oduzeo. I činio razna zla koja ni On nije mogao da zamisli.

Bez slobode ne bi bilo ni ljubavi ni dobrote. Ali ne bi bilo ni zla. Sloboda nam ne određuje kako ćemo je koristiti. Kada bi nam bilo dozvoljeno samo da činimo dobro, to više ne bi bila sloboda. Bili bismo prosto poslušni. Možda bezazleni, ali ne i slobodni.

Prema jednom od tumačenja, reč religija potiče od latinskog *religare* – povezati se. Možda bi nam upravo ta veza mogla pomoći da slobodu sačuvamo, a da je ne pretvorimo u samovolju. Ne garantujem. Ima mnogo ljudi skučenog srca koji sebe zovu verujućima.

Ali vera se ne završava našim odnosom prema Bogu. Potrebna nam je i kada treba da poverujemo drugom čoveku. Kada mu pokažemo ono što bi mogao da zloupotrebi, verujući da to ipak neće učiniti.

*

Čoveku je potrebno da u nešto veruje. Ne zato što je naivan, nego zato što bez ikakve vere ne može da se osloni ni na svet ni na drugoga. Vera nam omogućava da zakoračimo tamo gde još nemamo dokaz da ćemo biti dočekani.

Potrebni su mu ukorenjenost, pripadnost i osećanje da njegov život nije nastao juče i da se ne završava sa njim. Važno je to ne zaboraviti u vremenu u kojem se tolerišu povlađivanje svakom nagonu, pravo jačega i raznorazne nepravde. U vremenu koje obožava gotovo sve, osim onoga što bi od čoveka moglo zahtevati da bude bolji bez ikakve garancije da će mu biti uzvraćeno istom merom.

A vera, naravno, nije samo vera u Boga. Verujemo i u ljude, u ljubav, u prijateljstvo, u smisao onoga što radimo i u mogućnost da sutra ipak bude nešto bolje nego danas. Neke vere izgovaramo u molitvi, neke nikada ne izgovorimo, ali bez njih teško živimo.

Ništa manje važna od vere u Boga nije vera u ljude. Možda je čak i neposrednije izložena iskušenju. Bog je dovoljno daleko da u Njega možemo verovati i kada Ga ne razumemo. A ljudi su blizu. Sa onima koje smo odabrali delimo život, govorimo im ono što drugima prećutujemo i predajemo im delove sebe koji su uglavnom dobro skriveni. Upravo zato što su nam važni, neki ljudi mogu učiniti mnogo više od toga da nas samo povrede. Mogu promeniti način na koji ćemo posle njih gledati sve ostale.

Razočaranje najpre donosi zatečenost, a ubrzo za njom i sumnju u sopstvenu sposobnost da procenjujemo ljude, da razlikujemo iskrenost od pretvaranja, bliskost od koristi. Vraćamo se starim razgovorima, pogledima i ćutanjima kao mestu zločina na kojem smo prevideli neki trag. Tu izdaja dobija svoju najveću snagu. Ne onda kada nas zaboli ono što je jedan čovek učinio, nego kada nas natera da posumnjamo u sve što smo sa njim živeli, a zatim i u sve što bismo mogli da živimo sa nekim drugim.

Često na seansama slušam ljude koji posle takvih iskustava kažu da više nikome neće verovati. Ne pokušavam odmah da ih uveravam kako nisu svi ljudi isti. Šta im tada znači priča o statistici ljudske dobrote? To je rana kojoj treba vreme da zaraste.

Bol koji prati izdaju nije najgore što se čoveku može desiti. Najgore je ako ga ona toliko promeni da prestane da liči na sebe. Tad govori da je konačno progledao i da više nije naivan. U svakoj naklonosti traži se neka korist, a bliskost se doživljava kao priprema za novu izdaju. Upravo je to najveća počast koju možemo ukazati onome ko nas je razočarao, da mu dopustimo da postane naše konačno objašnjenje ljudi. Tada taj pogrešni nije promenio samo odnos koji smo sa njim imali. Umešao se i u odnose koji tek treba da nastanu i svaki novi čovek moraće da dokazuje da nije kao on. Jedan čovek može da izazove neveru u sve ljude.

A kad postanemo otuđeni, onda prihvatimo da budemo izopšteni. Sami sa

sopstvenim uverenjima. Nepoverenje prema drugima neprimetno se pretvara u uverenje o sopstvenoj nepogrešivosti. Što manje razgovaramo sa svetom, to smo sigurniji da smo ga razumeli. Slično se događa i društvima.

Zato, kada izdaja, već sigurna u svoju pobeđu, upita: „I šta ćeš sada?“, jedini ispravan odgovor je: „Ništa. Zaboraviću te.“

Ne zato što se ništa nije dogodilo. Ne zato što nije bolelo. Niti se iskustvo zaboravlja, niti se primoravam da zaboravim pre nego što mogu. Zaboraviti te znači, neću ti dozvoliti da ostaneš prisutan u ljudima koji u moj život tek ulaze.

Tako vera ostaje živa, a duša neosvojena.

Vera, međutim, nije potrebna samo onda kada gledamo u Boga ili u druge ljude. Potrebna nam je i kada pogledamo prema sutra. Čovek mora sačuvati veru da ono što dolazi može biti bo-

lje od onoga što sada živi. Ne nužno da će biti lakše, pravednije ili srećnije, ali da može biti drugačije. Bez te mogućnosti budućnost prestaje da bude prostor u koji se ide i postaje samo puki produžetak sadašnjosti.

Gubitak vere da sutra može biti bolje ne donosi odmah veliki očaj. Češće najpre iznedri običnu prazninu. Čoveku postaje svejedno. Prvo prestane da očekuje, a zatim i da pokušava. U društvenom životu to prepoznamo kao apatiju. U ličnom životu to nema tako jasno ime. Nekad se zove depresivnost, nekad iscrpljenost, nekad nesanica, a nekad telo pronade neki sasvim drugi jezik.

Kroz moj posao vidim da nesreće počinju mnogo pre prvog simptoma. U momentu kada čovek prestane da veruje da išta što učini može promeniti njegov život.

Ako čovek izgubi veru u Boga, ljude, ljubav, pravdu ili mogućnost boljeg sutra, neko će mu ponuditi nešto jednostavnije u šta može da veruje. Uspeh koji se može izmeriti. Moć koja se može

pokazati. Novac koji se može prebrojati. Pripadanje onima koji sebe smatraju boljima od drugih. Tako pobeđuje materijalizam, večito gladan sticanja i nejednakosti svake vrste.

Vera nije samo privatna uteha čoveka pred neizvesnošću. Vera u ljude, u Boga, u sebe i u ono što dolazi čuva u nama unutrašnji poredak vrednosti i uverenje da imamo pravo da odlučujemo o sopstvenoj budućnosti.

Čovek već oko treće godine počinje da govori „ja“, da sebe doživljava kao nekoga odvojenog od drugih, sa sopstvenim željama i voljom. A ipak, kada odraste, ponekad pristane da se tog „ja“ odrekne. Da ne odlučuje i ne pita se. Da pokornost proglasi vrlinom, a strah poštovanjem. Kao da je čitav razvoj samosvesti bio potreban samo da bismo je jednog dana položili pred noge nekoga ko će misliti i odlučivati umesto nas.

Možda se vera zato ne prepoznaje samo po tome pred kim čovek spušta glavu, već i po tome pred kim je ne spušta. **N**

MNOGO LI JE NA OVU VRUĆINU?

V

Velike priče

75. godišnjica Konvencije o statusu izbeglica – naše obećanje

Građani ove zemlje dobro znaju šta znači napustiti dom, ali i koliko znači kada vas neko dočeka kao čoveka. Na toj solidarnosti treba graditi, bez idealizovanja prošlosti i bez potcenjivanja današnjih izazova

Piše Sufijan Adali, šef Predstavništva UNHCR-a u Srbiji

Godišnjice imaju smisla samo ako nam pomažu da razumemo sadašnjost i da odgovornije biramo budućnost. Ove godine sreću se tri važne godišnjice: 75 godina od usvajanja Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine, 65 godina od usvajanja Konvencije o smanjenju broja lica bez državljanstva iz 1961. godine, i 50 godina od početka rada kancelarije UNHCR-a u Beogradu.

To nisu samo tri datuma u institucionalnom kalendaru. Oni čine jednu priču o zaštiti: o pravu čoveka koji beži od progona da pronađe sigurnost, o pravu svakog deteta da bude upisano u matične knjige i ima državljanstvo, i o obavezama institucija da ta prava pretvore u stvarnost.

Konvencija iz 1951. nastala je iz ruševina Drugog svetskog rata, kada je svet razumeo cenu ravnodušnosti. U njenom središtu je jednostavno civilizacijsko obećanje: osoba koja beži od progona ne sme biti vraćena tamo gde joj pretila opasnost. Konvencija priznaje i da ljudi koji beže često ne mogu da pribave pasoš ili vizu i zato ih ne treba kažnjavati samo zbog irregularnog ulaska. Ali ona se ne završava na granici. Izbeglicama potvrđuje pravo na dokumenta, obrazovanje, rad, pristup sudovima i dostojanstven život. Drugim rečima, ne štiti samo goli život već i mogućnost da se život ponovo izgradi.

Šezdeset pet godina ove godine navršava i Konvencija o smanjenju broja lica bez državljanstva. Apatridi, posebno pri rođenju, i da ne oduzimaju državljanstvo na način koji bi čoveka ostavio bez ijedne države kojoj pravno pripada. To može zvučati kao tehničko pitanje. Nije.

Za osobu bez upisa u matične knjige ili bez dokaza o državljanstvu, svakodnevni život može postati niz zatvorenih vrata: škola, lekar, zaposlenje, socijalna zaštita, putovanje, pa i mogućnost da svojoj deci prenese pravno priznati identitet.

Veza između dve konvencije je duboka. Izbeglica često stiže bez dokumenata, a dete može biti rođeno u izbegličtvu i naslediti pravnu neizvesnost svojih roditelja. Azil štiti čoveka od neposredne opasnosti, dok državljanstvo sprečava da privremeni gubitak doma preraste u trajnu isključenost. Zaštita zato mora da posmatra ceo ljudski život, od bezbednog prelaska granice do upisa rođenja, škole, posla i mesta u zajednici.

UNHCR je sa jugoslovenskim vlastima saradivao i pre otvaranja kancelarije u Beogradu 1976. godine, pomažući ljudima koji su iz Rumunije, Albanije i drugih zemalja Istočnog bloka tražili zaštitu u tadašnjoj Jugoslaviji. Neki od njih nikada nisu stigli do svog odredišta, a neobeleženi grobovi duž Dunava ostaju nemi podsetnik na živote izgubljene u potrazi za sigurnošću. Niko tada nije mogao predvideti koliko će se uloga kancelarije promeniti.

Ratovi tokom raspada Jugoslavije doneli su najveće prisilno raseljavanje u Evropi od Drugog svetskog rata. Stotine hiljada ljudi potražile su utočište u Srbiji, dok su mnogi drugi bili raseljeni unutar regiona. Porodice su stizale sa onim što su mogle da ponesu, često ne znajući da li će se i kada vratiti. UNHCR je, zajedno sa državnim institucijama, lokalnim zajednicama i organizacijama civilnog društva, obezbeđivao zaštitu i pomoć, od smeštaja i osnovnih potrepština do dokumenata, pravne podrške i traj-

nih rešenja.

Posledice tih ratova nisu nestale potpisivanjem mirovnih sporazuma. One su ostale u životima ljudi, u dugotrajnom raseljavanju, izgubljenoj imovini, prekinutom školovanju i godinama provedenim u kolektivnim centrima. Iskustvo Srbije pokazuje da se izbeglička situacija ne završava kada nestane sa naslovnih strana.

Važan deo te promene bila je izgradnja nacionalnog sistema azila. Prvi zakon počeo je da se primenjuje 2008, dok je trenutno važeći Zakon o azilu i privremenoj zaštiti usvojen 2018. godine. UNHCR je podržavao izradu propisa i jačanje institucija koje ih primenjuju. Od početka primene nacionalnog sistema azila do kraja juna 2026. godine, izbeglički status ili supsidijarnu zaštitu u Srbiji dobilo je ukupno 270 ljudi. Iza tog broja su konkretni životi, ali on istovremeno govori o potrebi da postupak bude brži, efikasniji i dostupniji onima kojima je zaštita potrebna.

Od 2004. godine, UNHCR sa nadležnim organima, Zaštitnikom građana i specijalizovanim organizacijama radi i na tome da ljudi u riziku od apatridije dobiju upis u matične knjige, lična dokumenta i potvrdu državljanstva. Srbija je u ovoj oblasti ostvarila značajan napredak. Problem takozvane pravne nevidljivosti, koji je naročito pogađao Rome i interno raseljene, danas je znatno ređi. Taj rezultat nije proizvod jedne odluke, već istrajne saradnje, promena propisa, besplatne pravne pomoći i rada na terenu. On pokazuje da se i složeni, nasledeni problemi mogu rešavati kada postoji zajednička volja.

Godina 2015. donela je novu sliku raseljavanja. Kroz Srbiju su prolazili lju-

di iz Sirije, Avganistana, Iraka i drugih zemalja pogođenih ratom i nasiljem. Preševo, Šid, Beograd i druge sredine postali su mesta prvog predaha posle iscrpljujućih putovanja. Državne službe, lokalne zajednice, građani i humanitarne organizacije pokazali su da ureden odgovor i ljudskost nisu suprotnosti. Moguće je upravljati dolascima i istovremeno sačuvati dostojanstvo čoveka.

U novijem periodu Srbija je pružila zaštitu ljudima koji su izbegli iz Ukrajine, kao i izbeglicama iz Azije i Afrike koje su odlučile da ovde ponovo započnu život. Od 2024. godine Srbija izdaje i putne isprave izbeglicama, omogućavajući im da legalno putuju i vrate se u zemlju koja im je pružila zaštitu. Neki od njih danas rade kao lekari, inženjeri, prevodioci, nastavnici, umetnici i preduzetnici. Raseljenje je jedno poglavlje, ne cela biografija.

Ove godišnjice obeležavamo u teškom trenutku. Krajem 2025. godine u svetu je bilo 117,8 miliona prisilno raseljenih ljudi. Sukobi traju duže, nova žarišta se otvaraju, a humanitarne potrebe rastu brže od raspoloživih sredstava. Ipak,

Pre sedamdeset pet godina države su obećale da ljudi primorani da beže neće ostati bez zaštite. Pre šezdeset pet godina obećale su da će sprečavati da ljudi ostanu bez državljanstva. Pre pedeset godina UNHCR je u Beogradu počeo da pomaže da ta obećanja žive i na ovim prostorima. Danas ona prelaze u naše ruke. Na nama je da ih sačuvamo

novi podaci pokazuju da je broj prisilno raseljenih ljudi u svetu opao prvi put u poslednjih deset godina. Broj povrataka tokom 2025. bio je drugi najveći od početka vođenja evidencije pre 60 godina: 14,7 miliona ljudi vratilo se svojim domovima, uključujući gotovo 4,4 miliona izbeglica, ali su se mnogi vratili pod pritiskom i u izuzetno nestabilne sredine.

Upravo zato Konvencija nije ostatak nekog jednostavnijeg vremena. Ona je stvorena za vremena poput današnjeg. Njena snaga je u tome što spaja jasan pravni standard sa praktičnim odgovorom:

pristup teritoriji i pravičnom postupku, zabranu vraćanja u opasnost, prava koja omogućavaju samostalnost i trajna rešenja. Njeno obećanje nikada nije trebalo da nosi jedna država sama. Zaštita funkcioniše kada se odgovornost deli, kada se podrže zemlje i zajednice koje prihvataju izbeglice i kada međunarodna solidarnost postane praksa, a ne parola.

Pola veka iskustva u Srbiji daje nam i tri jasne pouke. Sistem zaštite ne može se uspostavljati tek kada kriza nastupi; ispunjavanje obaveza iz Konvencije zahteva odgovarajući pravni okvir, odgovornost države, sposobne institucije i partnerstva uspostavljena unapred. Uključivanje izbeglica treba da počne što ranije, jer pristup jeziku, obrazovanju i radu smanjuje zavisnost od pomoći i vraća ljudima kontrolu nad sopstvenim životom. I najzad, solidarnost mora imati oslonac u resursima i pravednoj подели odgovornosti, kako najveći teret ne bi ostao na lokalnim zajednicama i državama koje su se našle najbliže krizi.

Za Srbiju, sledeće poglavlje podrazumeva očuvanje dostupnog i pravičnog sistema azila, brže uključivanje izbeglica u obrazovanje i tržište rada, učenje jezika, priznavanje kvalifikacija i podršku lokalnim zajednicama. Podrazumeva i završetak posla na sprečavanju rizika od apatridije, tako da nijedno dete ne započne život bez pravnog identiteta. Humanitarna pomoć ostaje neophodna, ali nije dovoljna. Cilj mora biti da ljudi pređu put od preživljavanja ka samostalnosti, pripadanju i nadi.

Pedeset godina rada UNHCR-a u Srbiji govori o krizama, ali još više o sposobnosti društva da odgovori na njih. Građani ove zemlje dobro znaju šta znači napustiti dom, ali i koliko znači kada vas neko dočeka kao čoveka. Na toj solidarnosti treba graditi, bez idealizovanja prošlosti i bez potcenjivanja današnjih izazova.

Pre sedamdeset pet godina države su obećale da ljudi primorani da beže neće ostati bez zaštite. Pre šezdeset pet godina obećale su da će sprečavati da ljudi ostanu bez državljanstva. Pre pedeset godina UNHCR je u Beogradu počeo da pomaže da ta obećanja žive i na ovim prostorima.

Danas ona prelaze u naše ruke. Na nama je da ih sačuvamo. **N**

Ceo svet je istočna Evropa

„Pravoslavlje? To je kada verujete u Isusa, ali Isus ne veruje u vas.“ Samo jedna od brojnih viralnih šala rumunskog stand-up komičara Dragoša Kristijana odmah govori sa kim imamo posla

Piše Milica Rilak

„P rimetio sam taj trend“, priča mi Dragoš dok razgovaramo u Beogradu gde je skoro nedelju dana punio kulturni centar „Vlada Divljan“ i klub „Ben Akiba“, „da svi pokušavaju da pobegnu od etikete Istočne Evrope. U Estoniji, oni su u fazonu: ‘Ne, mi nismo istočna Evropa, mi smo Nordijci’, a Poljaci su centralna Evropa. Čak i za Srbiju čujem da je na Zapadnom Balkanu. Šta je uopšte Zapadni Balkan?“

Oboje se smeje pošto znamo, kao i svi iz naših krajeva, da Istočni Balkan ne postoji. „Kao da se bojimo da će nas ‘istok’ zaraziti. Ja sam iz istočnog dela Rumunije. Dakle, ja sam najistočnije što možeš biti. Nema više kuda da se beži. Zato sam predložio rebrandiranje – hajde da umesto Istočne Evrope budemo Zapadna Azija. To zvuči nekako otmenije, zar ne?“

To je njegova najpoznatija šala, koja ga je lansirala među najpopularnije komičare sa tim Slavic štihom, ali ne slučajno, jer njegov put do mikrofona nije bio pravolinijski niti je za njega to „dream job“. Studirao je prava u Velikoj Britaniji, da bi potom završio u Japanu, radeći kao „headhunter“ za investicione banke. „U Japanu se smatra vrhunskim bezobrazlukom da nekoga pozovete telefonom na posao. Zato su za poslove telefonske prodaje i regrutacije zapošljavali nas sa Balkana i iz istočne Evrope, pošto mi nemamo takav kulturnološki ‘kod srama’ – samo pozovemo čoveka na radno mesto i tražimo šta nam treba, bez ikakvog ustručavanja.“ Taj sudar kultura bio mu je dobar trening za razvoj njegove komičarske karijere.

Iz Japana je otišao u Singapur, a kako su mu prijatelji uveliko govorili da je duhovit, otišao je na par „open mic“ večeri i – kliknuo je. Ali, umesto da se prepusti bo-

emskom lutanju i čekanju na inspiraciju, Dragoš je svojoj novoj karijeri pristupio onako kako je naučio u banci: otvorio je Excell, napravio tabele i izračunao da mu se najviše isplati da se preseli u Berlin jer je shvatio da je tamo scena najživlja.

Ja sam iz istočnog dela Rumunije. Dakle, ja sam najistočnije što možeš biti. Nema više kuda da se beži. Zato sam predložio rebrandiranje – hajde da umesto Istočne Evrope budemo Zapadna Azija

Tu je počeo da brusi svoj materijal i svake večeri bi ostajao posle nastupa i pitao publiku kojih šala se seća. „Ljudi su pamtili priče o pravoslavlju, ili onu o Rumuniji kao Meksiku Evrope: ‘Oni pokušavaju da sagrađe zid, a mi smo već ukrali cigle.’ Shvatio sam da se istočnoevropska publika najviše povezuje sa tim, jer su ljudi su u tim zemljama naučeni da se stide onoga što su i šta im se dešavalo. Postoji velika kultura samoprezira – te mi smo iz Rumunije, te ovde ništa ne radi... A onda vide nekoga ko o tome priča na pozitivan način, ili bar na način koji generiše smeh, i osete tu vrstu prepoznavanja i olakšanja.“

Dragoševa komedija se često oslanja na crowd work – direktnu interakciju sa publikom. On to ne vidi kao priliku da nekoga ponizi, što je, kaže, čest manir američkih komičara, već kao neophodnu saradnju radi dobre atmosfere. Zato se priseća priče jednog deteta iz publike, rođenog 2013. u Americi, čiji su roditelji poreklom iz naših (istočnoevropskih) krajeva.

„Dete priča kako su bili kod babe i dede ovde na odmoru. Vozili su se autom koji nema klimu i prozori su bili otvoreni, a deda mu je stavio plastičnu kesu na glavu da ne dobije upalu uha, jer ovde su svi prestravljeni od upale uha ako si u kolima a prozor je otvoren. To je taj sudar svetova – deca iz dijasporе dobijaju te male naznačke starog sveta, koji vide kroz svoje bake i deke, i to im je fascinantno.“

Jedna od ključnih tema Dragoševog stila je borba protiv „klasnog srama“ koji je duboko ukorenjen u našim društvima. Reč „seljak“ je, kaže, kod njih uvreda (i kod nas, dodajem).

„U Rumuniji, ako hoćeš nekog da uvrediš, kažeš mu da je pezant (seljak). I ljudi se često stide svog porekla sa sela. Ali kad to objasniš nekom na Zapadu, to zvuči potpuno drugačije.

Stand-up menja perspektivu: ono čega si se stideo, sad vidiš kao neverovatno i pozitivno iskustvo.“

Isto važi i za „detinjstvo iz devedesetih“, nešto što mu je takođe danas izvor dobrih priča za mlađu publiku. „Moja mama me je odgajila kao samohrana majka. Finansijska podrška su bili baka i deda sa sela, koji bi poslali pola svinje, ili odemo za vikend, uzmemo malo pile, stavimo u zamrzivač, ili krompir, kukuruz, šta god... To je bio standard. Svi smo bili siromašni devedesetih, pa nisi ni osećao taj jaz, nije bilo fensi automobila, ako je neko imao Daewoo Cielo ili Mitsubishi Pajero, to je bio vrh. Danas je jaz između bogatih i siromašnih mnogo veći.“

To je možda razlog što bavljenje komedijom ne smatra „poslom iz snova“ pošto, kako kaže, njegovi snovi nisu bili o umetnosti, već o opstanku. „Moj san je bio da zaradim novac da mogu da živim normalno, plaćam račune i kiriju...

tako sam razmišljao tokom odrastanja. Uostalom, komičar sam postao tek sa 26, 27 godina i cilj mi je bio isti – finansijska sigurnost.“

Ni sam dolazak do Beograda nije prošao kako je planirao.

„Kada sam prvi put došao u Temišvar, hteo sam da uzmem voz za Beograd – ali voza nema. (Od svih prevoznih sredstava na svetu, baš je hteo na voz, pomislila sam.) Naravno da sam mislio da postoji voz, Temišvar i Beograd nisu tako daleko, ali nema ga. To pokazuje koliki je nivo izolacije među nama, iako su Rumunija i Srbija susedne zemlje. Pa sam morao da uzmem onaj kombi taksi, koji te trucka celim putem.“

Nezahvalno je komičaru pričati tuđe viceve, ali nisam odolela da mu ne skrenem pažnju na skeč viralan skoro koliko i njegov štos o rebrendiranju Istočne Evrope u Zapadnu Aziju. U njemu, dve prelepe devojke za koje bi svako na ulici ili plaži rekao „pogledaj one Ruskinje/Poljakinje“, dakle, izrazito istočno-

evropske lepote, rezignirano gledaju u kameru. Iz offa se čuje pitanje – kako negujete kožu lica? Na šta prva mrtva ozbiljna odgovara – „ja patim“ a druga dodaje „ja se redovno hidriram i patim“. Dragoš se smeje pošto je to upravo ona vrsta humora koja pokazuje tu „drčnu“ stranu Istočne Evrope, koja nije neka „ružna sestra“ Zapadne već autentičan, žilav i beskrajno duhovit prostor.

Za kraj ga pitam da li se nekada susreo sa „teškom publikom“, koja je loše reagovala na njegov nastup, i ispostavilo se da mu se to desilo u srcu komičarske industrije, u Njujorku.

„Jedno je publika na mojim nastupima u SAD ili Kanadi, tu sve prolazi sjajno, ali radio sam i neke open mic večeri u Njujorku, gde dosta publike zapravo čine turisti iz različitih delova Amerike, koji nemaju apsolutno nikakvo znanje o bilo čemu van SAD. Nije da su oni zlonamerni ili da ne žele da se smeju, nego jednostavno ne kapiraju. Jednostavno ne znaju šta je Bosna.“ **N**

DA SE KONAČNO NASPAVAŠ

Melatonin Pura

Skraćuje vreme potrebno za uspavljanje i održava normalni ritam budnosti i sna. Posle upotrebe melatonina probudićete se odmorni i osveženi, bez osećaja dezorijentacije i usporenosti. Ne stvara zavisnost. Preporučuje se kod hronične i akutne nesanice, osobama koje rade noću ili po smenama, prilikom putovanja i promene vremenskih zona (za prevenciju jet-lag-a), kod nesanice izazvane apstinencijalnom krizom tokom odvikavanja od cigareta, alkohola ili lekova... MELATONIN SA VALERIJANOM se preporučuje osobama koje pate od nesanice a žele i blago sredstvo za umirenje.

Еуромедик на 15 локација

1

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
МоБ: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; МоБ: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
МоБ: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
МоБ: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; МоБ: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
МоБ: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; МоБ: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
МоБ: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

ŽIVOT VEĆI OD ISTORIJE

Monumentalna
biografija vladara
koji je iz korena
promenio Francusku
i Evropu.

Laguna

UŽIVO IZ PSD BANK DOME ARENE DISELDORF

TAME IMPALA

Deadbeat u kolevci elektronike

Piše Olga Marković Rosić

Prvi susret sa Tame Impalom desio mi se pre desetak godina u jednoj specijalizovanoj prodavnici u Jorku. Pitala sam prodavca koja je pesma koja se trenutno vrtela i odgovor je bio: List of People. Tako je Kevin Parker ušetao i na moju listu ljudi.

Skoro deset godina kasnije, pokušavajući da kupim karte za jedan drugi koncert, iskoči mi kako upravo počinje prodaja karata za evropski deo Deadbeat turneje ovog autora. Odmah se prešaltujem, pogledam spisak gradova, vidim onaj koji je već neko vreme na listi za obaveznu posetu, i pošaljem poruku mužu: „Za praznik idemo na Tame Impalu u Diseldorf.“

Razmišljam o simbolici slušanja koncerta u kolevci elektronske muzike, i to baš Deadbeat turneji, po nazivu poslednjeg albuma gde Kevin Parker intenzivnije istražuje ovaj muzički žanr pomerajući se sa tipičnog indie psihodeličnog zvuka po kome je poznat. Deadbeat stiže u postojbinu legendarnog studija Kling Klang i baš kao što je Kraftwerk u Diseldorfu bio inovator sopstvenog sveta, Tame Impala je vizija jednog čoveka koji sam piše, izvodi i producira gotovo svaki element, spajajući emociju, zvuk i vizuale sa preciznošću mašine. Stižemo na stanicu odakle nas tramvaj vozi do PSD Bank Dome arene.

Već je gužva, ali uspevamo da brzo uđemo u halu. Naravno, najveći broj posetilaca su mladi ljudi, primećujući da su izuzetno lepi i stilizovani (ipak, Diseldorf je i grad mode), mada ni nema li broj starijih ne zaostaje u šarmantnim

outfitima. Posle napetog iščekivanja Parker je zajedno sa petoricom muzičara izašao na polukružnu binu (iako sam radi na kreiranju albuma, na koncertima nastupa sa bendom).

Već od prve pesme *Apocalypse Dreams* vidi se da je publika euforična i odlično raspoložena. Odmah se uočava Parkerova genijalnost u spajanju psihodeličnih ritmova sa elektronskom, indie i rok muzikom kroz pesme kao što su *Borderline*, *Gossip*, *Elephant* i melodični hit *Feels Like We Only Go Backwards*. Ali način na koji je sve to uživo upakovano sa pratećim bendom uz spektakularan i tehnički fascinantno osmišljen svetlosni šou ostavlja bez daha. Sinestezija koju i mi možemo osetiti!

Posle prvog dela koncerta vidimo kako Parker prolazi kroz hodnike arene, i kratko se zaustavlja kod toaleta (prikazana su samo stopala) a zatim se pojavljuje u zadnjem delu partera kako bi se popeo na malu binu stilizovanu kao dnevna soba. Tu je, povremeno ležeći, izveo dve elektronske numere sa novog „Deadbeat“ albuma (*Ethereal Connection i Not My World*). Vrhunac koncerta dolazi povratkom na glavnu binu i izvođenjem hita sa albuma „Currents“ iz 2015 – *Let It Happen*.

Skoro desetominutna verzija dovođi publiku do euforije: u hali od oko 15.000 ljudi svi pevaju, igraju i skaču, uz svetlosne efekte, lasere i kišu konfeta. Interakcija između benda i publike deluje nestvarno i ostaje kao jedan od najupečatljivijih trenutaka večeri. Usijana atmosfera se nastavlja i posle toga uz *Eventually*, *New Person*, *Same Old Mistakes*, *Obsoletes*, *Dracula*.

Na bisu se najviše obradujem kada čujem *The Less I Know the Better*, a sa taktovim *End of Summer* znam da je došao i kraj koncerta. Nadala sam se da će na set-listu biti uvrštena i *List of People*, koja je na ovoj turneji prvi put izvedena uživo, ali nije deo svakog koncerta – pa ni ovog u Diseldorfu.

Ne mogu reći da zbog toga nisam bila pomalo razočarana, ali fantastičan Tame Impala spektakl lako natera da „try to forget about“ to što ovoga puta mi nismo bili na toj listi. Možda je baš u tome i poenta – nešto ostane neostvareno, ali se određene večeri ipak zauvek upišu na sopstvenu listu ljudi i mesta koja pamtim. **N**

Ti i ja i ti i ja i ti i ja

ROMAN BRAČNO-SPISATELJSKOG PARA

Specijalno za **Nedeljnik** piše prevodilac, filmski i književni kritičar **Zoran Janković**

V eć neko vreme je nepobitna činjenica da je popkulturna nostalgija izrasla ne samo u svojevrstan fenomen nego i u samosvojnu i postojanu granu industrije, a osamdesete godine veka za nama i popkulturno nasleđe nastalo u toj eri čine jedan od uporišnih stubova te vazda zahuktale planetarne radionice. A, ako je već tako, a jeste, jedan od ključnih vrednosnih kriterijuma trebalo bi da bude upečatljivost izrade i, na prvom mestu, snaga iluzije iskrenosti kojom je ta nostalgičarska postavka sprovedena u konkretno književno delo.

I upravo tu se stiže na udarnu kotu priče o kvalitativnim dostignućima vrlo dobrog romana „Ti i ja i ti i ja i ti i ja“ bračno-spisateljskog para Džosi Lojd i Emlin Ris (prevela Jelena Jovanović, objavila Laguna). To je ljubavna priča koja je mudro nadopunjena podatnim, izdašnim, vešto rukovodenim i brušenim motivom potrage za zaturenom bliskošću unutar nekako uvek nestabilnog i krhkog mikrouniverzuma dinamike ljudi koji se evidentno i dalje vole, ali su uspeli da iz vida izgube suštinski razlog međusobne vezanosti u danima kada je nastao koren ljubavi za koju se, kanda, na krilima sopstvenih potreba za samoobmanama upravo tog tipa, mislilo da će trajati zauvek i da je srećan ishod i prirodan i, naravno, zaslužen sled stvari.

Autori izvrsno i nadahnuto vode priču koja zahteva taktično baratanje tereta dva vremenska toka, pri čemu u tu jed-

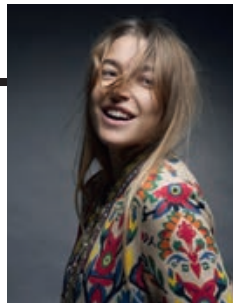

(NE)RAZUMEVANJE

Ljubavna priča koja je mudro nadopunjena podatnim, izdašnim, vešto rukovodenim i brušenim motivom potrage za zaturenom bliskošću unutar nekako uvek nestabilnog i krhkog mikrouniverzuma dinamike ljudi koji se evidentno i dalje vole

načinu treba udenuti i narečeno pop-kulturno nasleđe; osim toga, ovaj roman i njegova narativna struktura počiva i na delikatnoj karakterizaciji i preciznom vođenju priče koja organski seže u nekoliko temporalnih pravaca. Međutim, kao krunski kvalitet na onom najvažnijem – implicitnom nivou nameće se potpuno i ovde veoma delotvorno i lekovito odsustvo cinizma u sveukupnom pristupu ovoj u biti sentimentalistički snažno i temeljno obojenoj melodramskoj povesti.

Odsustvo cinizma tu je sretno udruženo sa brižljivo tretiranim popkulturnom nostalgijom, koju će prevashodno najbolje prepoznati i osetiti baš pripadnici generacije X, koji u genima nose reference na koje se Džosi Lojd i Emlin Ris nedvosmisleno pozivaju, a isto se odnosi i na poriv za čitanjem ovakvih priča koje su ciljano i u potpunosti 'očišćene' od već pominjanog cinizma. **N**

Piše Hana Pišćević

Vuci kartu

Ova knjiga me je podsetila na tebe Libi Pejdz

Kada Tili Najtingeji dobije poziv iz lokalne knjižare da dođe po rođendanski poklon od muža, ostaje u šoku. Delom zato što se ne seća kada je poslednji put čitala knjigu iz uživanja, a najviše zato što je Džo preminuo. Dolazeći po svoj dar, saznaje istinu: Džo joj je ostavio dvanaest pažljivo odabranih knjiga uz rukom pisana pisma, osmišljena da joj pomognu da prebrodi prvu godinu bez njega. **N**

Svi putevi vode u Rim Sara Adams

Amelija Rouzi, poznatija pod pseudonimom Rej Rouz, ne može više da izdrži pritisak slave. Usamljeni život na turneji iznurio ju je i potreban joj je odmor. Inspiraciju pronalazi u omiljenom filmu „Praznik u Rimu“ i želi da kao Odri Hepbern nestane usred noći i radi šta god joj padne na pamet. Iako je Italija daleko, Rim u Kentakiju može da posluži kao dobra zamena. **N**

Na plaži je jedan par. Dovoljno je gledati ih svega par minuta da bi se shvatilo da su tek odnedavno zaljubljeni. Ovo im je prvo zajedničko putovanje. Leže na jednom velikom peškiru, jedno pored drugog, mada bi možda bilo ispravnije reći jedno na drugom s obzirom na to da im se nekoliko delova tela preklapa i ukršta. Napolju je trideset šest stepeni ali mlada ljubav otporna je na toplotne i topovske udare. Poneli su knjige ali knjige se neće čitati na ovom putovanju. Vreme za sebe u okviru zajedničkog vremena doći će na red tek na nekom narednom letovanju. Raspliću se iz zavežljaja i skaču u more. On na glavu, ona na noge. Zadivljuje je svojim pravilnim skokom sa savršeno opruženim nogama i sporim izronom. Dok plivaju, čitavo vreme kikoću se i očijukaju sem kada pokušavaju da spoje svoja tela a da se ne udave.

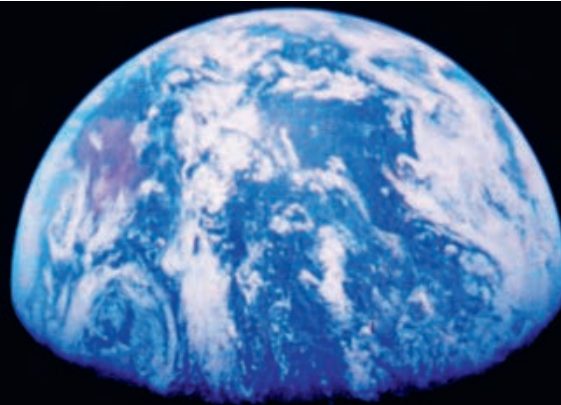
Primećujem da više nisam jedina koja ih posmatra. Tu je jedan iskusni par. Sede svako na svom peškiru, smeškaju se i gledaju. Nema u tom pogledu ni ljubomore ni sažaljenja, možda malo nostalgije. To je neka posebna energija koju odašilju jedino zaljubljeni ljudi. Kao da je privilegija za sve nas što su tu na otvorenom a ne u nekom svom skrivenom gnezdu, što smo u prilici da prisustvuujemo nečemu što tek nastaje.

Ponovo su na peškirim. – Remi ili mau-mau? – Remi! Ona meša dva špila podižući karte visoko gore pa ih puštajući da naizmenično padaju jedna preko druge onako kako to rade verzirani krupijei. Sada je on zadivljen. On još uvek ne zna da je ona vešta u svim kartarskim igrama i da osim što je vešta ima i sreće, kao i to da uglavnom pobeđuje već nakon drugog kruga. A ona još uvek ne zna da on ume da radi stoj na rukama a da ne zna da vozi bicikl. On ne zna da ona sada nosi jednodelni ku-

paći kako bi sakrila strije iako mrzi osećaj mokrog kostima na stomaku. Ona ne zna da bi on rado pustio brkove, sada kada mu konačno raste dovoljno materijala u toj regiji, ali to ne radi kako bi izbegao onu famu koju prijatelji naprave kada god se neko pojavi s novim identitetom.

Ona vuče talon kartu, najjači potez u remiju, otvara se i zatvara. On bledo gleda u njene karte pa u nju pa u svoje karte koje su mu i dalje zbrkane u rukama. Da li je zadivljen ili ponižen? Od njegove reakcije umnogome će zavisi ti budućnost njihovog odnosa. Spušta svoje karte, te tužne neiskorišćene prilike, klima glavom kao da joj odaje poštovanje i polako počinje da tapše. Zadivljen je. Dobro je. Ona ga ovlaš poljubi ali kada pokuša da se odmakne, on je ponovo povuče k sebi i produžava poljubac. Više je nego zadivljen. Sve je još uvek netaknuto. Kakva radost za radoznale. On leže na leđa a ona stavlja glavu na njegov stomak. Jedna ruka češka drugu nogu, druga ruka češka drugu glavu. Ona ne zna da on pod stresom postaje melanholičan a on ne zna da ona pod stresom postaje histerična.

Ne zna se ni za njegovu dementnu majku, ni za njenog depresivnog brata, za gomilu neplaćenih parking kazni, stotine spiskova nezavršenih obaveza, pokvarene krastavčiće u frižideru i izgublenu ličnu kartu. Ne znaju ni da ona ume da popravi takoreći svaki polomljeni ili pokvareni predmet ili da on zna istoriju svakog muzičkog albuma od pedeset pete do dvehiljadite. Ona sa kratkom zelenom kosom, on sa proređenim, plavim brčićima. Ona ćelava pankerka sa pirsinzima, on dugokosi fudbaler. To ništa ne postoji. Aveti prošlosti i duhovi sadašnjosti još neko vreme neće izaći iz svojih štekova. Zasad, još uvek postoji samo ova trenutna verzija nje i ova trenutna verzija njega. To je sve. **N**

UŽIVO SA MADCOOLA, MADRID

DEJVID BIRN

Ples na veštačkoj travi

Piše Branko Rosić

Dejvida Birna sam gledao u najslavnijim danima, kada je predvodio bend Talking Heads. Koncert je bio u hali „Pionir“, predgrupa je bio Tom Tom Club. Bilo je to najduže leto u našim životima. Ono između mature, upisa fakulteta, i odlaska na jesen u vojsku. Činilo se da ćemo večno ostati u letu, u celodnevnom i celovečernjem gluvarenju i da nikada neće biti ni učenja ni vojske, ali... Dejvid Birn je došao baš u tom životnom periodu. A u njegovom životnom periodu bio je to sam vrhunac. Neka amplituda karijere i komercijalna i priznata. Rad sa Brajanom Inom, naslednik njujorške art rok scene i njena nova njuška. Usledili su kasniji hitovi, priznanja, onda sam ga zaboravio, ni-

sam išao na njegove solo koncerte u Beogradu, niti čitao o njegovim vožnjama biciklom kroz gradove.

I tačno posle nekoliko decenija, i takođe na leto, gledam ga opet u Madridu, na festivalu Madcool. Iskren da budem, gledam ga samo između Kasabiana i Pulpa jer je na drugoj bini Nik Kejv koga sam već odgledao ihahaj puta.

Od ondašnjeg žgoljavog zalazanog tipa iz hale „Pionir“ sada je tu na bini stariji malo trbušasti stariji gospodin odlične forme. Na ovoj turneji on je jedno-bojno uniformisan sa celim bendom. U Puli su bili u plavim kombinezonima, a ovde u Madridu u narandžastim u skladu sa imenom stejdža – Orange. Furi-zan početak, nestvarno, i sada se dešava da kada posle nekoliko koncerata

stranih bendova odete na neki domaći bend, da je to kao kada sa utakmice Premijer lige ili Bundeslige dođete na srpsku Prvu ligu. Zato se i Z. V. u jednom momentu okrene i kaže: „Dokle je sve otišlo.“

Melje pesmama iz solo karijere ali zapravo to radi sa izvođenjem legendarnih Talking Heads hitova. Naravno tu je prvi TH hit „Psycho Killer“, dok na „This Must Be the Place“ publika pravi hor koji leti u visokodecibelske visine. Sve grmi pod nebom Madrida. Tokom izvođenja pesme „Life During Wartime“, ekrani prikazuju snimke racija američke imigracione službe ICE.

Za finiš „Once in a Lifetime“ i „Burning Down the House“ gde je veštačka trava plesni podijum na kojem svi igraju. **N**

BEZ POTISKIVANJA EMOCIJA

Katy Perry

Nakon višemesečnih nagađanja i iščekivanja obožavatelja širom sveta, Katy Perry objavila je novi singl „Watch It Burn“. Novi singl nastavlja priču započetu prošlogodišnjom pesmom „Bandaids“, a video-spot se radnjom nadovezuje upravo na završetak tog izdanja. Zajedno čine zaokruženu emocionalnu celinu, od bola i zaceljivanja do oslobađanja i suočavanja sa sopstvenim osećanjima. „Watch It Burn“ donosi snažnu i iskrenu priču o trenutku kada godine poti-

skivanja emocija, ugađanja drugima i skrivanja iza pozitivnog stava napokon dosegnu svoju granicu.

Pesma govori o prihvatanju ljutnje kao prirodnog osećanja, prestanku umanjivanja sopstvenog bola i pronalasku snage da se krene dalje. Na produkciji su radili Justin Tranter (Lady Gaga, Dua Lipa), Jason Gill (KATSEYE, Zara Larsson), Eren Cannata (Teddy Swims, Demi Lovato) i Daniel Crean (KATSEYE, Sofia Carson). Rezultat je emotivna pop himna koja spaja prepoznatljive vokalne interpretacije Katy Perry sa izraženom ranjivošću i eksplozivnom energijom. „Watch It Burn“ bila je jedna od najiščekivanijih neobjavljenih pesama u katalogu Katy Perry, a prvi put je nagoveštena kao skriveni detalj u video-spotu za „Bandaids“.

Sa više od 125 milijardi strimova, preko 70 miliona prodatih albuma, šest dijamantski sertifikovanih singlova i jednim dijamantski sertifikovanim albumom, Katy Perry ostaje jedna od najuspešnijih pop izvođačica svoje generacije. Tokom karijere osvojila je brojne nagrade, uključujući American Music Awards, Billboard Music Awards, MTV Video Music Awards, i drži čak 19 Ginisovih svet-skih rekorda. **N**

Leto su festivali

Leto, šta volim od leta? Lubenice? Letnje večeri? Dan sigurno ne. Sećam se da sam išao pre mesec i po dana na neki panel u Zagreb, bio je prvi vreli dan u godini, izašavši sa aerodroma na prvi neklimatizovani pojas pomislio sam „jbt, pa ja ne podnosim leto“. Pomislio sam to i u zagrebačkoj Tkalčićevoj ulici u kojoj tog prvog vrelog dana nije bilo hlada osim pod ugostiteljskim tendama i suncobranima. Isto je bilo i kada sam se vratio u Beograd pa sam ponovio u Bulevaru u povratku s posla „jbt, pa ja ne podnosim leto“.

A onda je ono, leto, počelo da me podmićuje. Festivali, da, festivalima najviše. Čak sam zbog njih gubio rutinu gledanja Svetskog prvenstva u fudbalu, koncerti su bacali u drugi plan fudbalerose. Mada sam, priznajem, često blenuo u mobilni i u rezultat i gledao to kasnije u hajlajtsima ili čak oba poluvremena. I M. P. bi mi rekao: „Festivali su sloboda.“ I jesu baš to. Prilazili smo im krivudavim putevima, na onaj u InMusicu smo išli dugačkom stazom od šljake, znojili se od sparine, mimoilazili se s biciklistima. U Kragujevcu bi to bile uličice od betona nekadašnje putanje radnika iz radničkog grada, u Madridu je bilo prelepo letnje veče bez sparnosti i u duhu fudbala, onog aktuelnog mundijalskog.

I kako bismo ulazili u taj prirodni festivalski parter od zemlje, ili bi on bio travnat, bacao bih pogled na trepćuće probe lajtsoua čiji su luksovi polako nadjačavali dnevno svetlo koje je prelazilo u sumrak pa i veče, letnje veče koje je najbolje na festivalima. I uvek ona usamljena ptica koja je zadocnila na spavanje i sad juri ka spavaćici ili pidžami prelećući mejnstejdž. Pa suvi led, onaj dim koji se polako ubrizgava i ide po stejdžu, roudiji sa motorolama koji pripremaju binu u ono što sledi. A onda svi strobo-lajtovi i ljudi, publika, svi oni koje ćeš videti samo tada i tada. Možda ćete se još neki put sresti (govorim o inostranim festivalima) a da nećete biti svesni toga.

I starost, ona koja dolazi dok se sudaraš sa onima kojima je to prvi festival. Ali to je sudbina leta, jer leto te na neki način okrene da razmišljaš da li je brzo prošlo vreme od prošlog Svetskog prvenstva. Da život ide sve brže i brže kao novi modeli adidas lopte. Šta se promenilo? Ove godine nisi ni video onu ekipu koja iznese televizor ispred zgrade pa s komšijama odvaljuje prenose do kasno. Leto je nepodnošljivo, koga briga za tu komšijsku romantiku kada idu krilca klima-uređaja a onda se lako uz njih mogu opaliti i ova duga krilca. Vremena se menjaju, ostale su sličice, zaklopljen album i naravno lajnapovi festivala po kojima ćemo najviše voleti leto. **N**

Sutomorski manevri

*Možda je Milo bio neki mladi disident koji nije prihvatao novu državu?
Ili je samo odmalena sanjao o Americi?*

Mora da je do toga što sam na sutomorskoj plaži čitao Jergovićevu 1983.

Miljenko je vrhunski pisac, čak i kada se pravi da nije – ili posebno tada? Svako malo u toj intimnoj povesti o *poslednjoj godini Jugoslavije*, sa podnaslovom *romaneskni manevri*, provuče nešto poput „eh, šta bi jedan dobar pisac s ovim informacijama uradio“ i onda se, kao, vrati faktografiji.

Nisam dobar pisac, nisam, zapravo, *nikakav pisac*, ali sam tih dana pokušavao da makar razmišljam kao Jergović.

Eto, na primer, to sa tim spomenikom.

Prolazili smo pored njega svakog letnjeg dana, otkako znam za sebe. Ako sam u prosequ u Sutomoru, kod babe i dede, provodio dva meseca godišnje, sigurno sam ga video makar 150 puta po toj jednoj sezoni; pomnožimo to sa najmanje petnaest godina – kasnije ću, kada porastem i postanem snob, prestati da odlazim u Sutomore, sve do pre koju godinu, a onda ću ga zanevek braniti – i dodajte još koju stotinu tamo i amo, i eto, biće da sam tu betonsku ploču sigurno video više od 3.000 puta za života.

OKO NJEGA SU VEĆ LISTOVI SMO-KVE, iza žubori potok Vranštica što se uliva u more kod „Tri dudu“, nagrizlo ga je nešto zeleno, ali i dalje stoji pored puta za plažu, visok skoro metar.

Retko ko ga više i primeti, sem možda dece: kada ideš nizbrdo, ka moru, juriš da se okupaš što pre, gledaš pravo ispred sebe i u glavi računaš koliko će te koštati ležaljke i sladoledi i *krofni-cece*; kada se penješ, malo pošto za Maljevik zađe sunce, teški su ti i suncobrani i sup daska i dečje kofice i stvarno ti nije ni do čega, a ponajmanje do spomenika starog skoro stotinu godina.

Ima li toliko? Kada si ga prvi put opazio, jedva da mu je bilo pola veka...

U šest redova, latinicom, verzalom, stoji ovako:

Za dušu
pok. Mila Medovića
Rođen 15 I 1899
Umro u Americi 10 II 1931
Ogradi njegovim novcem
Otac Marko 1931.

JESAM LI, DOK SAM JOŠ MANJE bio pisac, kada sam bio mlad baš kao Jergović 1983. godine, zapitkivao deda i babu i sve njihove poznanike u naselju Brca o Milu Medoviću i njegovoj sudbini? Mora da jesam, nemoguće je da me nije zanimalo, ta znam sebe; i možda je tada, recimo devedesetih, još bilo ljudi koji bi se sećali Marka Medovića i njegove tuge, a ja samo nisam na njih naišao.

Šta bi, da parafriziram Miljenka Jergovića, u ovim *sutomorskim manevrima*, neki dobar pisac mogao sve da *iskonstruiše*, samo ako bi se usudio da od stazice što krivuda pored potoka stigne sve do Amerike?

Tu iznad trošnog, mada ne do kraja napuštenog hotela „Južno more“, u čije smo škure i terase nekada gledali sa zavišću – ko još ima para da letuje u hotelu, pa još svako svoj peškir! – tu i dalje žive neki Medovići, i da sam u ovoj lakoj sutomorskoj vežbi novinar, a ne pisac romana, pokušao bih na vrata i već bi mi kakva starina ispričala pravu priču o Milu Markovom.

Ali ne, ne idemo tuda, idemo u Ameriku, da vidimo šta bi dobar pisac, što nikako nije ovaj sa potonje stranice Nedeljnika, mogao da izmašta!

Možda je Milo bio neki mladi disident koji nije prihvatao novu državu? Ili je samo odmalena sanjao o Americi, zemlji u kojoj je, tih godina, živelo više od 20.000 Crnogoraca? Kako li je izgledalo njegovo putovanje brodom, šta li je mislio kada se prvi put odazvao na „Majlo“, da li je imao sreće da vozi automobil, ili je morao u rudnik? Tri godine pre

te sudbonosne 1931, Crmničanin Janko Donović piše poemu „Crnci i Crnogorci“, o teškom položaju radnika i emigranata u američkim jamama (Očajno tutnje njihovih budaci / Tutnje i kunu ispod svijeta...), i možda je baš u jednom takvom oknu skončao ovaj Spičanin?

SPOMENIK KAŽE SAMO UMRO, ALI SPOMENICI, znamo dobro to, umeju da lažu, i možda je ocu Marku – a šta je bilo s majkom? – bilo lepše, jednostavnije, manje bolno da napiše da je njegov sin umro nego da je poginuo.

A ne odustaje ovaj loš pisac, biće da ga je udarilo sunce ili je zaspao sa knjigom – na knjizi je, da stvar bude bolja, ispisan godina njegovog rođenja – preko oči, pa odbacuje sve te obične teze: možda bi bolja priča bila da je Milo Medović bio pridruženi član neke borgate u Njujorku, da ga je prigrllila kakva talijanska porodica, možda ga je voleo Salvatore Marancano ili se družio sa Karlom Gambinom, slični su Sicilijanci i Crnogorci, probajte da im dirnete u čast i u žene pa ćete videti koliko slični; zato ne piše gde je to Milo umro, jer da je kamenorezac uklesao Njujork, možda bi neko u februaru 1931, u jeku Šestojanuarske diktature, postavio kakvo nezgodno pitanje, pa bi cela porodica bila u problemu?

A kakav bi to tek zaplet bio da je Milo – član borgate ili ne! – samo pozeleo nešto drugo, da je u njegovo ime, neko poslao pismo, diktira Milo, takva i takva stvar, kondoliramo, učinili smo sve što je u našoj moći, sahranjen je u Americi, nemojte ga tražiti, groba mu nećete znati, ali evo novca za spomenik, znaš ti dobro, tajo, gde da ga podigneš; i onda je živio pod drugim imenom, i drugim identitetom, daleko od potoka Vranštica, i Sutomora, i Balkana, i svih dosadnih turista koji će pored ploče prolaziti, a posebno loših pisaca i onih što žure uzbrdo, noseći suncobrane i duške i kantice i mokre peškire. **N**

SVETSKI BESTSELER

Knjiga koja je potresla planetu.
KONAČNO I U SRBIJI

Ispovest žene koja je promenila način na koji se govori o hrabrosti i preživljavanju, o tome šta znači živeti kada je najteže, sada stiže i pred čitaoce u našoj zemlji.

U pretprodaji
na Nedeljnik.rs

Naručite svoj primerak

INSTANT NEW YORK TIMES BESTSELER

Najbolja knjiga 2026. po izboru magazina The New Yorker.

Na vrhu liste najprodavanijih naslova u 22 zemlje sveta

NARUČITE I PROČITAJTE PRVI U SRBIJI

EUROMONEY

AWARDS
FOR EXCELLENCE **2026**

SERBIA

**BEST DIGITAL BANK FOR
CONSUMERS**

**Fer bankarstvo
se prepoznaje.**

Yettel.Bank